

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Eğitim Yönetimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

EĞİTİMDE HAKKANİYET: MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ ÖRNEĞİ

Fatmanur PEKHAMARAT ÇAĞMAN
ORCID: 0000-0002-4639-8478

Danışman
Prof. Dr. Mustafa YAVUZ
ORCID: 0000-0001-5697-5120

Konya – 2023

ÖN SÖZ

Çalışmam boyunca desteklerini esirgemeyen, her zaman arkamda duran, emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim, hayattaki en büyük şansım sevgili aileme, özellikle de annem Zehra Pekhamarat'a teşekkür ederim. Eğitimim süresince onunla birlikte geçireceğim zamanlardan bir miktar çaldığım için sevgili oğlum Muhammed Yekta Çağman'a sevgilerimi sunuyorum.

Deneyimlerini, tecrübelerini benimle paylaşarak hayatıma yön veren, “kendisinin öğretmeni olmayan başkasının öğretmeni olamaz” sözüyle kendimin öğretmeni olmam yolunda beni daima motive eden farklı pencerelerden bakmamı sağlayan, eğitim derdi hiç bitmeyen, çok saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Mustafa Yavuz'a teşekkür ederim.

Fatmanur PEKHAMARAT ÇAĞMAN

Ağustos 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Sayıtlar	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar	6
2. ALAN YAZIN	7
2.1. Eğitim Hukuku	7
2.1.1. Eğitim hakkı	8
2.1.1.1. Üst yasal metinlerde eğitim hakkı	9
2.1.2. Eğitimde Adalet ve Fırsat Eşitliği	15
2.2. Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri	17
2.2.1 Mesleki ve teknik eğitim ve amaçları.....	17
2.2.2. Ülkemizdeki Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin Genel Durumu	19
2.2.3. Nitelikli eğitim çerçevesinde Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri	23
3. YÖNTEM	26
3.1. Araştırmanın Deseni.....	26
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	27
3.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	28
3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri	31
3.4. Verilerin Toplanması.....	32
3.5. Verilerin Analizi	32
3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği	33
4. BULGULAR	35
4.2. Nitel Araştırmadan Elde Edilen Bulgular	35
4.1.1. Mevcudiyet	35
4.1.2. Erişilebilirlik.....	41
4.1.3. Kabul Edilebilirlik	48
4.1.4. Uyarlanabilirlik :	67

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	82
5.1. Mevcudiyet İlkesine İlişkin Tartışma ve Sonuç	82
5.2. Erişilebilirlik İlkesine İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	83
5.3. Kabul Edilebilirlik İlkesine İlişkin Tartışma ve Sonuç	87
5.4. Uyarlanabilirlik İlkesine İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	91
5.5. Öneriler.....	94
EKLER.....	104

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Eğitimde Hakkaniyet: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği başlıklı tez çalışmamın toplam **95** sayfalık kısmına ilişkin, 10/08/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%7** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

10/08/2023

Fatmanur PEKHAMARAT ÇAĞMAN

Prof. Dr. Mustafa YAVUZ

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

10/08/2023

Fatmanur PEKHAMARAT ÇAĞMAN

Kısaltmalar

EARGED	Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
ERG	Eğitim Reformu Girişimi
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Bildirisi
LGS	Liselere Giriş Sınavı
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OBP	Ortaokul Başarı Programı
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development – Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı
PISA	Programme for International Student Assessment- Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Sınavı
TDK	Türk Dil Kurumu
TES	Türk Eğitim Sistemi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKONFED	Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu
UDHR	Universal Declaration of Human Rights- İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Kurumu

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

EĞİTİMDE HAKKANİYET: MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ ÖRNEĞİ

Fatmanur PEKHAMARAT ÇAĞMAN

Temel insan haklarından biri de eğitim hakkıdır. Ulusal ve uluslararası yasal metinlerde eğitim hakkından sıklıkla bahsedilmektedir. Ancak üst yasal metinlerde geçen eğitim hakkı kavramının neleri kapsadığı, içeriğinin ne olduğu, nasıl anlaşılması gerektiği konusunda eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksikliklerin en büyük sebebi ise eğitim hukuku alanına yeterince önem verilmemesi ve eğitim hukuku alanında yapılan çalışmaların oldukça az sayıda olmasıdır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin eğitim hakkını düzenleyen 13. maddesine yönelik komite tarafından yayımlanan 13 Numaralı Genel Yorum çerçevesinde yer alan devletin yükümlülüklerinden yola çıkarak, Konya ilindeki Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin yaşam hikayeleri doğrultusunda eğitimde adaletin tam anlamıyla uygulanıp uygulanmadığını ortaya koymak araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Konya ilinde eğitim vermekte olan toplam beş Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş 19 katılımcı araştırmada yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Öğrencilerin yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularına vermiş oldukları cevaplardan yola çıkarak çözümlenen veriler; mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik olmak üzere dört başlık üzerinden değerlendirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin eğitim hakkına ulaşmada zorluklar yaşadığı, eşit nitelikli eğitim fırsatını yakalayamadıkları, sosyoekonomik ve sosyokültürel yönden dezavantajlı konumdan geldikleri ve okudukları lisede bu dezavantajlı konumun daha çok belirginleştiği sonucuna ulaşılmıştır. Ülkelerin kalkınmasında ve sanayileşmesinde büyük öneme sahip olan Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin kuruluş amacına hizmet etmeleri için çocukların eğitim hakkından tam olarak ve eşit fırsatlarda faydalanması ve bütüncül, kapsayıcı tedbirler alarak eğitimde adaletin sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim hukuku, eğitim hakkı, mesleki ve teknik eğitim, fırsat eşitliği, nitel araştırma

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Educational Sciences
Education Management Program
Master Thesis

EQUITY IN EDUCATION: THE CASE OF VOCATIONAL AND TECHNICAL ANATOLIAN HIGH SCHOOL

Fatmanur PEKHAMARAT ÇAĞMAN

One of the basic human rights is the right to education. The right to education is frequently mentioned in national and international legal texts. However, there are deficiencies in what the concept of the right to education covers, what its content is, and how it should be understood in the upper legal texts. The biggest reason for these shortcomings is that the field of education law is not given enough importance and the studies in the field of education law are very few.

Based on the obligations of the state within the framework of the General Comment No. 13 published by the committee on the 13th article of the United Nations Convention on Economic, Social and Cultural Rights regulating the right to education, it is determined whether justice is fully implemented in education in line with the life stories of the Vocational and Technical Anatolian High School students in Konya. It is the aim of the research to reveal A total of five Vocational and Technical Anatolian High Schools providing education in Konya constitute the universe of the research. 19 participants determined by using the maximum variation sampling method are included in the study. The data obtained as a result of face-to-face interviews using a semi-structured interview form were analyzed using content analysis technique. The data analyzed based on the answers given by the students to the semi-structured interview form questions, were evaluated on four themes: availability, accessibility, acceptability and adaptability.

According to the research findings, it has been concluded that the Vocational and Technical Anatolian High School students have difficulties in reaching the right to education, they cannot catch the opportunity of equal quality education, they come from a disadvantaged position in socioeconomic and sociocultural terms, and this disadvantaged position becomes more evident in the high school they attend. In order for the Vocational and Technical Anatolian High Schools, which are of great importance in the development and industrialization of countries, to serve their founding purpose, it is necessary for children to fully and equally benefit from the right to education and to ensure justice in education by taking holistic and inclusive measures.

Keywords: Education law, right to education, vocational and technical education,, opportunity education, quality research,

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, varsayımlara, sınırlılıklara, tanımlara ve araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliğine yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim kişinin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istedik değişiklikler meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Özden, 2002). Toplum içinde yaşayan insanların kamu yararını sağlamak için devlet tarafından konulmuş belirli yaptırım gerektiren kurallar bütününe hukuk denmektedir (Gülcan, 2019). En eski toplumlarda eğitim bireysel olarak ele alınırken günümüzde artık toplumsal bir olgu haline gelmiştir. Herhangi bir yerde toplumsal yaşam varsa orada hukukun gerekliliği aşikardır. Her alanda olduğu gibi özellikle toplumsal bir olgu olan eğitim alanında da hukuktan bahsetmek gerekmektedir. Karaman Kepenekçi ve Taşkın (2017) çalışmasında belirttiği gibi eğitim ve hukuk kavramları toplumları etkilemekte olan önemli iki bileşendir. Buna rağmen eğitim hukuku daha yeni bir kavramdır. Yapılan araştırmalar oldukça az sayıdadır.

Her bireyin sahip olduğu insan haklarından biri de eğitim hakkıdır. Ancak insanların kaç tane temel insan haklarından biri olan eğitim hakkının ne anlama geldiğini bilmektedir? Eğitim ile ilgili var olan haklarının neler olduğunun farkındadır? Bu hakkı nasıl kullanacağını bilmektedir? Devletin bu konuda vatandaşa sağlaması gereken yükümlülükleri var mı? Varsa neler? Eğitim hakkı üzerine ulusal ya da uluslararası uygulamalar var mı? Mevzuatta ne şekilde eğitim hakkı yer almaktadır? İşte bütün bu soruların cevabını eğitim hukuku düzenlemektedir.

Anayasamızda ve uluslararası sözleşmelerde yani yasal kaynaklarda eğitim hakkı kavramından bahsedilmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 13.maddesinin birinci fıkrasında eğitim hakkının tüm bireyleri kapsadığı ifadesi yer almaktadır. Yine anayasamızın 42.maddesinde eğitim hakkının hangi suretle olursa olsun engellenemeyeceği, tüm bireylere eşit eğitim hakkından söz edilir. Nitelikli bir eğitim hakkı her bireyin hakkıdır. Bu hak yasal dayanaklarla garanti altına alınmasına rağmen uygulamada birçok bireyin bu hakka eşit şartlarda erişimi mümkün olmamaktadır. Devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında, doktrinde yer alan 4A kuralı neticesinde eğitimin, mevcudiyet (availability), erişilebilirlik (accessibility), kabul edilebilirlik (acceptability) ve uyarlanabilirlik (adaptability) özelliklerini

taşıması gerekmektedir. Devletin bu yükümlülükleri yerine getirebilmesiyle ancak devlet, eğitimde hakkaniyetin sağlanabilmesine olanak sunmuş olur. Aksi takdirde yasal dayanaklarda yer alan “her bireye nitelikli eğitim hakkı” kavramından söz etmek mümkün değildir.

Ülkelerin kalkınmasında büyük öneme sahip olan mesleki ve teknik eğitim ülkeler için çok fazla tartışmalara sebebiyet veren bir eğitim dalıdır. Mesleki ve teknik eğitim, devletlerin ve iş sektörlerinin sürekli gündeminde yer almaktadır. Bunun sebebi de ülkelerin sanayileşmesi ve ekonomik yönden kalkınmasında önemli derecede etkin rol oynamasıdır. Bu sebeple eğitimde tartışılan konular içerisinde en çok vurgulanan konu mesleki ve teknik eğitim olmuştur (Özer, 2023). Eğitimde hakkaniyetin sağlanması adına yapılan çalışmalarda sıklıkla bahsedilen husus eğitim hakkı kavramının gerektiği gibi anlaşılmadığı düşüncesidir. Bu soruna yönelik düşünce en belirgin şekilde Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri’nde görülmektedir. Sorunun kaynağına inmek yerine geçici yüzeysel çözümlerle eğitime yön verilmektedir. Bu liselerde okuyan öğrencilerin başarısı düşüktür. Öğrenciler fizik, kimya gibi fen bilimleri derslerini öğrenmekte zorluk yaşamaktadır. Çözüm olarak bu derslerin ders saatini azaltmak, öğrencilerin okula gelmek istememesi ve son sınıfta özellikle açık öğretime geçişin giderek artması üzerine çözüm olarak son sınıf öğrencilerine devamsızlık hakkının getirilmesi gibi geçici yüzeysel çözümler sunulması yerine sorunun kaynağına inilerek bu liselerde okuyan öğrencilerin niçin başarısız olduğuna cevap aranmalıdır. Günümüzde toplumdaki birçok kişiden ya da sosyal medyadan özellikle bu liselerde okuyan öğrenciler için şu sözleri duymaktayız; “okumak istemeyen okumamalı, herkes okumak zorunda değil, ülkenin sanayiye giden insanlara, tarımla uğraşan çiftçiye de ihtiyacı var”. Evet var ancak sanayiye giden işçimiz, tarımla uğraşan çiftçimiz de temel problem çözme becerilerine, üst düzey düşünme becerisine, temel okuma yazma yeterliliğine sahip olarak yetiştirilmelidir. Özellikle de diğer ülkelerle rekabet edebilmek için teknolojinin bu denli hayatımıza entegre olduğu, sürekli gelişen değişen dijital çağda yaşamımızı sürdürürken bu becerilere sahip bireyler yetiştirerek liseden mezun olmalarını sağlamak önem arz etmektedir. Bizlerin sorunun kaynağına ve niçin bu becerilere sahip bir eğitim veremediğimize odaklanmamız gerekmektedir.

Eğitimde hakkaniyeti sağlamak için çeşitlilikte birlikteliği, uyumu yakalamamız gerekir. Her çocuk tektir, her çocuk özeldir. Her çocuk birbirinden farklı özelliklere, birbirinden farklı yeteneklere sahiptir. Bu özellikleri, yetenekleri göz ardı etmek, bastırmak hatta baskılamak yerine ortaya çıkarmalı, farklılıklardaki zenginliği keşfetmeliyiz. Başarı ve başarısızlığın motivasyon üzerindeki etkileri konusunda birçok araştırma yer almaktadır. (Karagüven, 2012; Yazıcı ve Altun, 2013; Richardson, Abraham ve Bond, 2012). Araştırmalar

sonucunda başarı ve başarısızlıkların bireylerin daha önce tecrübe ettikleri durumlara göre benzerlik gösterdiği etkilerinin olduğu ortaya konulmuştur. Öğrenci son zamanlarda başarılıysa bir sonraki durumda daha çok çaba sarf ediyor daha çok motive oluyor ama durum tam tersiyse öğrenci düşük not almışsa motivasyonunu düşürüyor sonunda da başarısızlık kaçınılmaz olmaktadır (Smith, 1978,). Bu durumda başarı başarıyı, başarısızlık ise başarısızlığı beraberinde getirmektedir. Bireyler birkaç kez başarısızlığı deneyimlemekle bunun sürekli olarak tekrarlayacağını düşünebilmektedir. Kendini gerçekleştiren kehanet ya da başka bir ismiyle pygmalion etkisi oluşur. Bu duruma halk dilinde de birçok tanım yapılmıştır. Bir şeyi kırk defa dersin olur, aklıma gelen başıma geldi, güzel düşünelim güzel olsun, kötüyü çağırma gibi tanımlamalar kendini gerçekleştirmiş kehanete örnek teşkil eder. Meslek liselerindeki durum da bu düşüncüyü desteklemektedir. Öğrencilerde sürekli oluşan başarısızlık duygusunun yok edilmesi, başarısızlığa uğrama düşüncesinin yıkılması gerekmektedir. Çünkü öğrencinin öğrenmeye hazır hale gelmesi ancak yeterince motive olması halinde gerçekleşmektedir (Ulusoy, 2007). Öğrenciler kendilerine, öğretmenler öğrencilerine inanmazsa öğrenciler doğal olarak toplumun beklentilerini, mesleki ve teknik eğitimin onlara yükledikleri sorumlulukları da yerine getiremezler. Yerine getirmeleri de onlardan beklenemez.

Bu sebeple ülkemizde gerçekten eğitimde adalet kavramından bahsedebiliyor muyuz? Eğitimde fırsat eşitliği var mı? Her birey eşit şartlara sahip mi? Eşit şartlarda eğitime erişim sağlanabiliyor mu? Bireylerin başarıları sosyal sınıflarına, kültürlerine, ekonomik durumlarına göre değişiyor mu yoksa gerçekten her birey eşit şartlarda zekâ ve yeteneklerine göre eğitim hayatlarına devam ediyor mu? Araştırmada bu sorulara cevap aranmaktadır.

Bu bağlamda araştırmanın konusu eğitimde hak, hukuk, adalet kavramlarını incelemek, devletin eğitim hakkı bağlamında yükümlülüklerinden yola çıkarak Konya ilindeki Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi öğrencilerinin anlatıları doğrultusunda eğitimde hakkaniyetin ne derece uygulandığını ortaya koymaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi örneği doğrultusunda öğrencilerin anlatılarından yola çıkarak devletin yükümlülüklerine göre eğitimde hakkaniyet kavramını incelemek araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Demokratik bir hukuk devleti olarak ülkemizde adalet kavramından yola çıkarak eğitim ve öğretim faaliyetlerinin tüm bireyleri kapsayıp kapsamadığını, tüm bireylerin eşit şartlarda

eğitim görüp görmediğini, eğitimde fırsat eğitliğinin ne derece sağlandığını, devletin yatırımları doğrultusunda her bireyin eğitime erişimi mevcut mu yoksa aile sosyoekonomik durumu, aile eğitim durumu, okul türü (nitelikli/niteliksiz) gibi birtakım sebeplere göre öğrencilerin eğitime erişimi değişkenlik gösterip göstermediğini, eğitim hakkı bağlamında devletin yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini öğrencilerin anlatılarından yola çıkararak ortaya koymak araştırmanın amaçlarını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın nemi

Eğitim sistemini düzenleyen st yasal metinlerin yani kanunların, yönetmeliklerin hatta anayasaların sosyal adalet kavramı ve eğitlik üzerine yazılan maddeleri bulunmaktadır. Doğrudan veya dolaylı yoldan birçok düzenleme vardır. Teori de bu Őekildeyken uygulamaya baktığımızda okula erişim gibi en basit durumda bile istediğimiz sonuca ulaşmamaktayız ve hala gelecekte yapılması gereken planlamaların içerisinde bu sorun yer almaktadır (am Tosun, 2021).

Eğitimde hedeflenen başarıyı elde etmek için Türk Eğitim Sistemi (TES) zerinde yapılan çalışmalarda eğitimde adaleti sağlamaya yönelik politikalar geliştirilmelidir. Ancak o zaman istenilen başarıyı elde edebiliriz. Eğitimde gerçek başarının sağlanabilmesi eğitsizliklerin özellikle de ekonomik eğitsizliğin önüne geçmek her bireyin eğit eğitim almasını sağlamak için eğitimde hakkaniyet kavramının önemi gün geçtikçe artmaktadır.

OECD (2018) “Eğitimde Eğitlik: Toplumsal Hareketliliğin nndeki Engelleri Açmak” (*Equity in Education: Breaking Down Barriers to Social Mobility*) adlı rapor incelendiğinde Türkiye’nin fırsat eğitliğini artırmaya ilişkin çalışmalar yapması, politikalar geliştirmesi gereken ülkeler arasında yer aldığı ve eğitimde eğitsizliklerin var olduğu görülmektedir. Özellikle Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ğrencilerinin eğit ve nitelikli eğitim hakkına sahip olunması konusunda eğitsizlikler yaşadığı düşünülmektedir. Bu alışma ülkemizin kalkınması, özellikle de ekonomik yönden diğer ülkelerle rekabet edebilmesi için nitelikli işgücünü yetiştiren bu konuda büyük beklentilerin olduğu Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri’nin eğitim durumunun analiz edilmesi, öğrencilerin yaşadığı temel sorunların zm ve eğitim hukuku bağlamında eğitimde adaletin sağlanması için önem teşkil etmektedir.

Eğitim hukukunun gün geçtikçe önemi ve gerekliliği artmaktadır. Eğitim alanında var olan sorunlara yüzeysel olarak iyileştirici birçok çalışmalar yapılmaktadır ancak sadece yapılan çalışmalar semptomlara cevap vermektedir sorunun köküne inilmeden zm getirmeye

çalışılmaktadır. Bu da bizi eğitim politikalarında sürekli değişikliğe itmektedir. Öncelikle her bireye eşit nitelikte eğitim hakkının ne anlama geldiğinin, nasıl sağlanması gerektiğinin, üst yasal metinlerde nasıl ifade edildiğinin, devletin yükümlülüklerinin neler olduğunun iyi bilinmesi gerekmektedir. İyi birer hukuk okuryazarlığına sahip olunarak bu çerçevede eğitim politikaları geliştirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizin eğitim alanında yaşadığı en büyük sorunlardan birinin eğitim hukuku alanına yeterince önem verilmemesinden kaynaklandığı kanaatindeyim. Nitekim tez.yok.gov.tr adresinden eğitim hukuku alanında yapılan tez çalışmaları incelendiğinde sadece 6 çalışmanın olduğu görülmüştür. Bu alana daha çok önem verilmesi ve çok daha fazla çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Eğitim hukuku hukuk fakültelerinde ders olarak dahi okutulmamaktadır. Eğitim fakültelerinde de aynı şekilde ders olarak yer almamakta sadece Eğitim Bilimleri alanındaki lisansüstü programlarının bazılarında ders olarak okutulmaktadır. Nasıl ki bankacılık sektöründeki bir yöneticinin bankacılık hukukunun temel kavramlarını bilmesi, ticaretle uğraşan bir şirket yöneticilerinin ticaret hukuku yahut iş hukuku konusunda bilgi sahibi olması beklenirse eğitimciler için de eğitim hukuku ve temel hukuk yazarlığı bilgisine sahip olmak önemlidir. Hatta sadece eğitimciler için değil yöneticilerin, eğitim gören tüm vatandaşların sahip olduğu hakları nasıl kullanacağını bilmesi için eğitim hukukuna ihtiyaç vardır.

Bu çalışma eğitimde adaletin tam anlamıyla yerleşmesi için gerekli koşulların sağlanmasına katkı sağlayacak, eğitimde hakkaniyeti sağlamaya ilişkin politikaların gerçekleştirilmesinin gerekliliğini, bu bağlamda daha çok eser ve çalışmaya ihtiyacın olduğunu gösterecektir. Ayrıca yeni bir kavram olan eğitim hukuku alanında yapılan araştırmalar oldukça az ve dar kapsamlı olduğundan eğitimde hakkaniyet konusuna hizmet edecek bu çalışma eğitim hukukuna da katkı sağlayacaktır.

1.4. Sayıtlar

- Bu araştırmanın katılımcılarının, kullanılan ölçme aracına doğal ve gerçek durumlarını yansıtan cevaplarını içtenlikle verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırmanın katılımcıları Konya ili sınırları içerisinde bulunan beş farklı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nden seçilen öğrenciler ile sınırlıdır.
- Araştırmada elde edilen veriler araştırmada kullanılan veri toplama aracı ile sınırlıdır.

- Bu araştırma araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan yarı yapılandırılmış formdan elde edilen verilerle sınırlıdır.
- Veriler 2022-2023 Eğitim-Öğretim yılı ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Eğitim hukuku: Ulusal ve uluslararası hukuksal kuralları konu eden bir hukuk dalıdır ve okul öncesinden başlayarak tüm öğrenme süreçlerinde kişilerin eğitim hakkını kapsar ayrıca öğretmen, öğrenci, veli, idareciler ve tüm çalışanların eğitim kurumlarıyla karşılıklı ilişkilerini düzenler (Ünal ve Sarpkaya, 2020).

Adalet: Türk Dil Kurumuna göre adalet “yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe, hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları ve herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk” olarak geçmektedir (Türk Dil Kurumu [TDK], 2022).

Eğitim: Türk Dil Kurumuna göre eğitim; “çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2022).

Eğitim hakkı: Hukuk sisteminde tüm bireylere tanınmış olan eğitim alma öğrenim görme hakkıdır (Elma ve Aytaç, 2010).

Eşitlik: Sosyal hayatta bireyler arasında haklar ve imkânlar bakımından ayırım gözetilmemesi ve var olan ayırımların kaldırılmasını isteyen temel bir ilkedir (Ünlü, 2009).

Eğitimde Fırsat Eşitliği: Ayırım yapılmadan toplumun parçası olan tüm bireylere kabiliyetlerini en iyi şekilde geliştirebilmeleri için eğitim faaliyetlerinden eşit bir şekilde yararlanma imkânı tanınmasıdır (İnan ve Demir, 2018).

BÖLÜM 2

2. ALAN YAZIN

Araştırmanın bu bölümünde eğitim hukuku hakkında alan yazın incelenmiştir. Eğitim hukuku başlığı altında eğitimde adalet, eğitim hakkı ve eğitim hakkının yasal dayanakları hakkında bilgiler yer almıştır. Ayrıca Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri başlığı altında mesleki ve teknik eğitim ve amaçları, ülkemizdeki genel durum ve nitelikli eğitim konuları ele alınmıştır.

2.1. Eğitim Hukuku

Anayasamızda “hukuk devleti” ifadesi yer almaktadır. Hukuk devleti, toplumdaki tüm vatandaşların hukuki bir güvenlik içinde yer aldığı bir sistemdir. Bu sistem içerisinde devlet tüm görev ve işlemlerinde hukuk kurallarına bağlı kılınmıştır (Özbudun, 2013). Eğitim ile hukuk arasındaki ilişki çok açıktır. Eğitim toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi ve bireylerin kendini gerçekleştirme için toplumsal kuralların doğal ya da biçimsel yöntemlerle öğretilmesini sağlar. Bu toplumsal kurallar ise genellikle hukuk kurallarıdır. Hukuk kurallarının öğretilmesi, korunması, yerleştirilmesi ve bunlara uyulmasını sağlamak için hukuk sisteminin eğitim sistemine ve eğitilmiş bireylere gereksinimi vardır (Ünal ve Sarpkaya, 2020). Demokratik bir hukuk devletinde çocuk hakları ve hatta daha geniş kapsamda insan hakları gözetilir. Bireylerin kendi haklarının bilincinde olması ve başkalarının haklarını da gözetmesi bu bağlamda olumlu davranışlar sergilemeleri ayrıca bu konuya duyarlı olmaları gerekmektedir (Hareket, 2018). Eğitim sadece bir insan hakkı değildir. Sadece devletin bir etkinliği de değildir. Ekonomik boyutu yüksek olan bir alanı veya idare hukukunun alt dalı (özellikle eğitim-öğretim teşkilatı nedeniyle) olarak tanımlanması ve bu bağlamda düzenlenmesi de yeterli değildir (Bingöl, 2012). Eğitim insan olmanın bir koşuludur. Bu nedenle her şeyden önce hukuk düzeninde eğitim hakkı olarak ortaya çıkmaktadır

Piramidin en altından çocuklar öğrenimlerine başlamaktadır. Ancak piramidin en yukarisına baktığımızda sadece küçük bir yüzdeyi görebilmekteyiz. Douglas Franz, hükümetin ismini belirtmeden bir kaynağa atıfta bulunarak, 14 yaşından sonra beş çocuktan sadece birinin eğitim öğretim hayatına devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca genel olarak bir tahminde bulunmuş ve üniversiteye başvuran kişilerin sadece %10'unun alındığını belirtmiş ve bu durumun rekabetten kaynaklandığını ifade etmiştir. Eğitim maliyetleri gün geçtikçe artarak devam etmektedir bu sebeple hak temelli ve kapsayıcı bir yöntem geliştirilemeyecektir (Tomasevski,

2004). Eğitim sisteminde hakkaniyet temelli bir strateji geliştirilmesi zaruridir. Çünkü eğitim maliyetleri artmakta ve eğitimde rekabeti de düşündüğümüzde eğitimden faydalanan kişi sayısı zamanla azalma tehlikesine sahip olacaktır (Bingöl, 2012). Sağlıklı bir vücudu düşünelim. Hücreden organlara tüm dokular titizlikle çalışıp görevlerini yapmaya çalışırlar böylelikle sağlıklı vücudun yaşamını sürdürmesi sağlanır. Herkes tüm kurallara birlikte uyar ve birinin görevini yerine getirmemesi tüm sistemi çökertir. Tıpkı bu örnekteki gibi toplumun da uyum içinde sağlıklı bir ilişki içerisinde yaşaması ortak konulan kurallara uymasıyla mümkündür (Hareket, 2018). Bu ancak eğitim ve hukukun birlikte iş birliği içerisinde uygulanmasıyla sağlanır.

2.1.1. Eğitim hakkı

Hak kavramı, hukukun en önemli kavramlarından biridir. Hukuk terimi hak teriminden türemiştir. Bu bağlamda hukuk terimi, hak kavramının çoğuludur. Hak, bir kimseye hukuk düzeni tarafından tanınmış bir yetkidir (Ünal ve Sarpkaya, 2020). Geçmişte de olduğu gibi günümüzde de hak kavramı bireylerin özgürlüğü, eşitliği ve adalet gibi kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. Haklar bu kavramlarla ilişkilidir. Kullanılan bu kelimeler toplumların insan olarak varlıklarını sürdürmeleri için insanların saygınlıklarını korumaları için ve uyum düzen içinde yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli haklardır. Çağdaş demokratik devletlerde, insan haklarının korunması ve uygulanması devletin var olma sebeplerinden biri olarak düşünülmektedir. Devletler vatandaşlarını hakların kullanılmasıyla güvence altına almaya çalışmaktadır. Hak kavramının kullanılması ve bu hakların korunması, kural olarak devlet tarafından gerçekleştirilmektedir (Ceylan, 2017). Hak, hukukun temel kavramlarından biridir. Hak, hukuk düzeninin bireylere tanıdığı yetkidir ve hukuk düzeni tarafından koruma altına alınmıştır. Hukuki düzende hak kavramı olmazsa olmazdır (Dural, 2013).

Türk Dil Kurumuna göre eğitim; ‘‘çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine, okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye’’ şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2022). Toplumun yapı taşı olarak kabul edilen eğitim, bireylerin hayat standartlarını belirleyen etmenlerin en başında gelmektedir. Nitelikli ve adil bir şekilde verilen eğitim sadece toplumsal bilincin artmasını sağlamakla kalmayıp, toplumun sosyal refah düzeyinin artmasına, sağlıklı ilişkiler içerisinde toplum yaşamının oluşmasına ve toplumun kalkınmasına da katkı sağlamaktadır. Eğitim ile insanların yaşam koşulları şekillenir. Eğitim düzeyi yükseldikçe de elde edilen fayda artmaktadır. Toplum açısından sağlıklı koşullar oluşmaktadır (Mercik, 2015). Eğitim, insanların hayatları boyunca gelişimlerine katkı sağlar, bireylerin birçok alanda bilgi

sahibi olmalarını sağlayarak beceri oluşturur. Bu sebeple eğitim insanların yaşamlarını etkileyen en önemli ve olmazsa olmaz kavramlarından biridir (Hareket, 2018).

2.1.1.1. Üst yasal metinlerde eğitim hakkı

Eğitim hakkı uluslararası ve ulusal yasal dayanaklarda temel hak ve özgürlükler içinde yer alır. Her insanın sahip olduğu birincil haklardandır. Ayrıca temel haklar ve özgürlükler insan haklarının da devamı niteliğindedir. Eğitim hakkının gerek ulusal hukukta gerek uluslararası hukukta veya iç hukukta olsun devletler için karşılık gelen yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülükler olmadan eğitim hakkının tam olarak benimsenmesi ve uygulanması mümkün değildir.

Ulusal hukukumuzu ele alırsak ülkemizde eğitim hakkının Türkiye Anayasası ve yasalarda yer aldığını görürüz. Hatta Cumhuriyet öncesi dönemlerde de eğitim hakkı kavramına rastlamak mümkündür. Anayasa öncesindeki belgelerde (Tanzimat ve Islahat Fermanlarında) eğitim hakkından bahsedilmemiştir. Ancak 1876 Kanun-ı Esasi bu konuda ilk kez anayasal bir düzenleme yapmıştır (Alpkaya vd., 2000). Daha sonraki 1924, 1961 ve 1982 Anayasaları eğitim-öğretim hak ve özgürlüğü konusuna, insan haklarına ilişkin genel yaklaşımlarının içerisinde geniş ölçüde değinmiştir.

Temel insan haklarından biri olan eğitim hakkı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 42. Maddesinde geniş bir şekilde ele alınmıştır.

Madde 42- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir. (...) İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve Devlet okullarında parasızdır.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda da (Kanun No: 1739) eğitim hakkı, fırsat ve imkân eşitliği ve süreklilikle ilgili maddelere yer verilmiştir. 7. Madde eğitim hakkından 8. Madde fırsat ve imkân eşitliğinden ve 9. Madde ise süreklilik ilkesinden söz eder.

Madde 7- İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar

Madde 8: Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddi imkanlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

Madde 9: Fertlerin genel ve mesleki eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

Ülkemizin de taraf olduğu birçok uluslararası yasal dayanaklarda da eğitim hakkından sıklıkla bahsedilmektedir. İHEB'nin (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi) 26. Maddesinde eğitim hakkı düzenlenmiştir. Bu maddeye göre herkesin eğitim hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. 28. Maddesinde de herkesin bu hak ve özgürlükleri tam anlamıyla gerçekleştirebilecekleri sosyal ve uluslararası düzende eğitim hakkının olduğu belirtilmiş ve böylece bildirinin 26. Maddesi güvence altına alınmıştır.

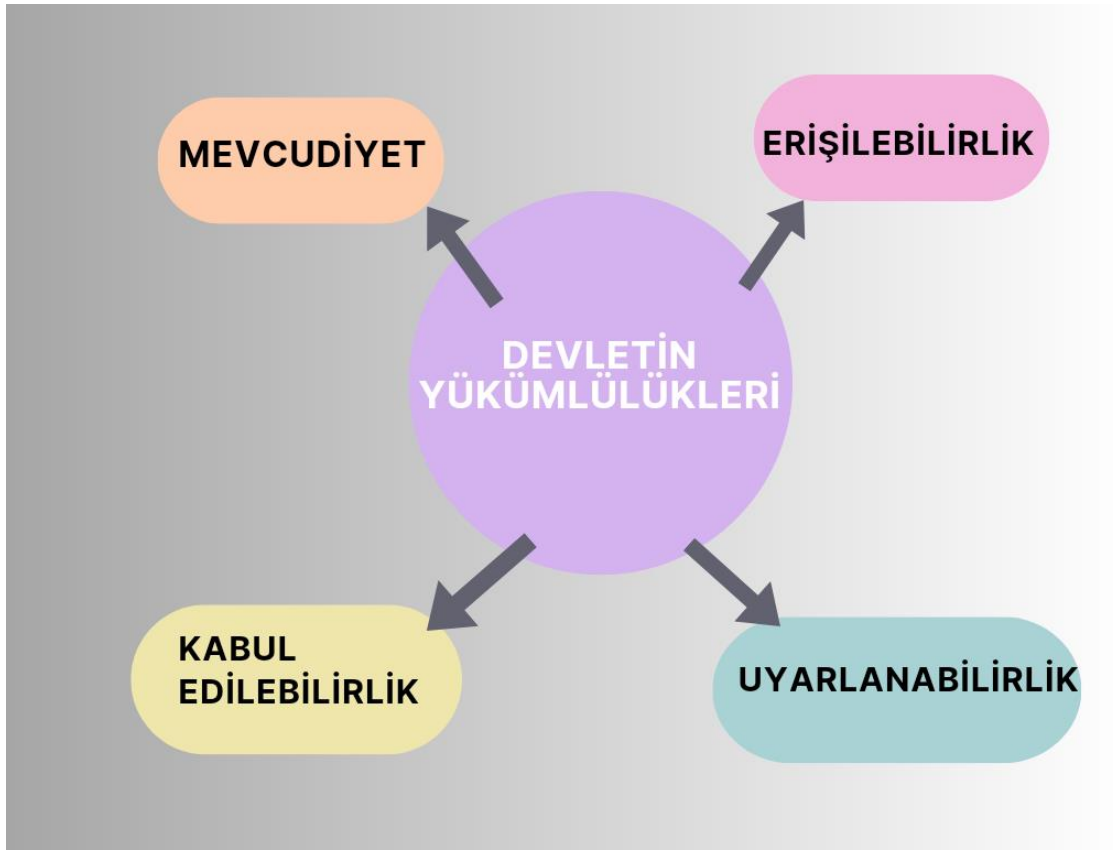
Madde 26/1. Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

Madde 26/2. Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirilmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

(...)

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde Eğitim Hakkı madde 13 ve 14'te taraf devletlerin görevleri ve eğitim hakkı konusunda alması gereken önlemler belirtilmiştir. Sözleşmenin 13. Maddesi gereğince devletlerin herkese eğitimi eşit bir şekilde sağlama yükümlülüğü getirilmiştir. Ayrıca eğitimin niteliğinden de bahsedilmiş, eğitimin insan onurunu ve kişiliğini tam olarak geliştirmesi gerekliliğinden söz edilmiştir. 13. Madde uluslararası insan hakları hukukunda kabul edilmiş en kapsamlı maddedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi tarafından 13. Maddeye ilişkin Genel Yorum 13'te eğitim hakkının normatif içeriğinde bazı konulara değinilmiştir. Madde 13(1) Eğitimin amaçları ve hedefleri yer almaktadır. Madde 13(2) Eğitim görme hakkı bazı genel gözlemlerden bahsedilmiştir. Madde 13(2)(b) Ortaöğretim hakkı Mesleki ve Teknik Eğitim bahsedilmektedir. 13(2) maddeye göre eğitimin özellikle sahip olması gereken zaruri özelliklerinin, doktrinde yer alan 4A kuralının olması gerektiği üzerine vurgu yapılmaktadır. Doktrinde yer alan 4A kuralı neticesinde devletin pozitif yükümlülükleri (Mevcudiyet-Availability, Erişilebilirlik-

Accessibility, Kabul edilebilirlik-Acceptability ve Uyarlanabilirlik-Adaptability) şekil 2.1 de gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Doktrinde yer alan 4A kuralı neticesinde devletin pozitif yükümlülükleri

Devlet, eğitim hakkının temel unsurları olarak sayılan dört kavramın her birine saygı duymak, bunları korumak ve yerine getirmekle yükümlüdür. Eğitim hakkının gerçekliğe dönüşmesini ancak bu yükümlülüklerini yerine getirmekle sağlayabilir. Eğitimde adaletten söz edebilmek için eğitimin tüm bileşenleriyle ve tüm düzeyleriyle aşağıda yer alan ve birbirleriyle ilişkili olan hususları taşıması zorunludur.

Mevcudiyet: Eğitim, en geniş anlamıyla ilköğretimin tüm çocuklar için parasız ve zorunlu eğitimin sağlanması anlamına gelir. Bu maddeden yola çıkar ve uluslararası insan hakları hukukunun temel gerekliliklerinden birine, yani hükümetlerin ebeveyn seçim özgürlüğüne saygı duymasına dikkat çeker (Tomasevski, 2001). İlköğretimin parasız ve zorunlu olması İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi de dahil olmak üzere tüm önemli uluslararası anlaşmalar tarafından onaylanmıştır.

Eğitim kurumlarının ve eğitim programlarının sayısı yeterli düzeyde olmalıdır. Bütün kurumların sağlam binalara, her iki cinsiyet için de sağlık imkanlarına, güvenli içme suyuna,

makul ücretler alan eğitimli öğretmenlere, eğitim materyallerine, kütüphaneye, bilgisayar ve bilgi teknolojilerine, fen laboratuvarlarına, uygun eğitim materyallerine ihtiyacı vardır (Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme [ESKHK], 1999). Mevcudiyet bu ihtiyaçların karşılanması ve sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Öğrencilere uygun eğitim öğretim ortamını sağlayarak genel donanımı sağlamaktır.

Mevcudiyet ilkesi tüm bireylerin eğitim-öğretim ortamına adil şartlarda erişmesini mümkün kılar. Devletlerin eğitimde niteliği ve eşitliği sağlamak ayrıca tüm okullarda nitelik ve eşitliği sağlamak için gerekli donanımı oluşturma yükümlülüğü vardır bunun için yeterli kaynak ayrılması gereklidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2015).

Erişilebilirlik: Uluslararası insan hakları hukukunun zorunlu kıldığı ayrımcılığın ortadan kaldırılması demektir (Tomasevski, 2001). Her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını vurgular ve bu kavram genel olarak dışlanan, savunmasız, marjinalize edilmiş yani dezavantajlı olarak kabul edebileceğimiz çocuklara öncelik verir. (Tomasevski, 2004). Erişilebilirliğin birbirleriyle ilişkili üç boyutu bulunmaktadır: Bunlar; ayrımcılık gözetmeme, fiziksel erişilebilirlik ve ekonomik erişilebilirliktir. Ayrımcılık gözetmeme boyutu herkes için eğitimin hukuken ve fiilen erişilebilir olmasını sağlar. Fiziksel erişilebilirlik, eğitimin güvenli bir şekilde erişilebilir olması, makul ve uygun bir şekilde çocuğun okula erişiminin sağlanmasıdır. Ekonomik erişilebilirlik ise eğitimin ücretsiz olması ve bireyin masraflarını karşılayabilecek maddi imkana sahip olması anlamına gelmektedir. Eğitim herkes için ekonomik anlamda karşılanabilir olmalıdır.

Erişilebilirlik ilkesi tüm bireylerin eğitim ve öğretim faaliyetlerine adil koşullar altında erişmesini sağlamak adına ayrımcılığın tüm eğitim süreçlerinde tamamen tasfiye edilmesini, her çocuğun ihtiyaçlarına göre adil şartlara sahip olmasını, sağlanan tüm imkanlardan eşit bir şekilde tüm öğrencilerin faydalanmasını ayrıca hiçbir çocuğun ekonomik sebeplerden kaynaklı olarak eğitim öğretiminden kesintiye uğraması veya bitmesi durumunu engellemeyi kapsar (MEB, 2015).

Kabul edilebilirlik: Bu kavram daha çok eğitimin kalitesine ve verilen eğitimin niteliğine vurgu yapar. Her çocuğa kendi potansiyelini tam olarak geliştirme şansının sunulabileceği bir ortamın oluşturulması gerekliliğini savunur. Kabul edilebilir bir kaliteli eğitim seviyesine ulaşmaktan bahsederken, okulu bırakanların eğitimi bitirirken ve iş piyasasına girerken yararlanmayı bekleyebilecekleri fırsatlara da dikkat çeker. Eğitim

sistemlerinin okulda ve okul sonrasındaki iş hayatında da bireyleri yönlendirmesi gereken işlevlerini ve hedeflerini ana hatlarıyla belirtir ve herkes için kaliteli eğitime yönelik ilerlemeyi savunur (Tomasevski, 2004). Müfredat ile öğretim yöntem ve teknikleri de dahil olmak üzere eğitimin biçimi ve içeriği öğrenciler için kültürel açıdan uygun ve iyi kalitede olmalıdır (ESKHK, 1999). Eğitim, her çocuğun hatta tüm bireylerin temel hakları arasında yer alır. Eğitimde hakkının tam anlamıyla uygulanabilmesi ancak her bir bireye kabul edilebilir seviyede fırsat verilmesiyle mümkün olacaktır kalıcı öğrenmeyi sağlayacaktır (Demirtaş, 2019).

Uyarlanabilirlik: Çocuk haklarının temel ilkesini, yani eğitimin her çocuğun yüksek yararına karşılık vermesi ve buna göre uyarlanması gerektiğini vurgular. Eğitim sistemlerinin, çocukların önceden belirlenmiş bir müfredata uymasını veya mevcut olan her türlü imkanla idare etmesini beklemek yerine, öğrencilerin bireysel olarak çeşitli ihtiyaçlarına uyum sağlaması gerektiğini belirtir (Praneviciene ve Puraite, 2010). Çocuk, okula değil; okul, çocuğa uyarlanmalıdır. Eğitimin toplumun değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmesi gerekir. Eğitimin farklı sosyal ve kültürel ortamlarda yaşayan çocukların ihtiyaçlarına uyarlanabilmesi gerekir. Tüm bunlar için de eğitimin esnek olması gerekir (Ataman, 2008).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28., 29. ve 30. maddeleri çocukların eğitim hakkına ilişkin düzenlemeler içermektedir. Açıkça devletlerin fırsat eşitliğini sağlama yükümlülüklerinin olduğundan eğitimin konusunun tüm bireyleri geliştirecek genel ve mesleki nitelikte olması gerektiğinden bahsetmektedir. Eğitimin çocuk odaklı, çocuğun menfaatini koruyan, insan olmasından kaynaklı olarak insani değerleri, özsaygısını, özgüvenini geliştirmesine yardımcı olabilecek bir sistem olması gerektiğinden bahsedilmektedir.

Madde 28- Her çocuk eğitimini tam yapabilmek için desteklenir ve korunur. İlköğretim parasız ve hiçbir ayırım gözetmeksizin tüm çocuklar için hak ve zorunludur.

Madde 29–30- Çocuklara verilen eğitim onların gelişimlerini en fazla ölçüde sağlayacak düzeyde olmalıdır. Eğitim, çocukların hoşgörüsünü, kendi kültürüne ve farklı kültürlere saygısını, ayrımcılığa karşıtlığını, doğaya saygısını arttıracak biçimde düzenlenir. Çocuğun kendi kültürü, bulunduğu ülkedekinden farklıysa gelişim ve eğitim hakkının her aşamasında buna gereken özen gösterilir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 1 Numaralı Ek Protokolü'nün 2. Maddesinde eğitim hakkı düzenlenmiştir. Bu madde kişilerin eğitim hakkını güvence altına almakta, eğitim

hakkının tamamlayıcısı niteliğindeki diğer cümlede de ebeveynlere kendi dinleri ve felsefi inançları doğrultusunda çocuklarına eğitim sağlayabilme hakkını güvence altına almaktadır.

1 No'lu Protokol'ün 2. maddesi – Eğitim Hakkı “Hiç kimse eğitim hakkından yoksun bırakılamaz. Devlet, eğitim ve öğretim alanında yükleneceği görevlerin yerine getirilmesinde, ana ve babanın bu eğitim ve öğretimin kendi dini ve felsefi inançlarına göre yapılmasını sağlama haklarına saygı gösterir.”

Avrupa Sosyal Şartı'nda eğitim hakkından bahsedilmektedir. Avrupa Sosyal Şartı'nın 10. Maddesinde herkese eşit eğitim hakkı bağlamında ilk ve orta öğretimin ücretsiz olmasından, ücretsiz mesleğe yönlendirme hizmetlerinden, yükseköğretimden, sürekli ve mesleki öğretimden, yabancıların eğitiminden, engelli çocukların okula yerleştirilmesinden, bireylerin eğitimden ve mesleki öğretimden yararlanması konuları düzenlenmiştir.

Madde 10: Mesleki eğitim hakkı Âkit Taraflar, mesleki eğitim hakkının etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak amacıyla;

1- Gerekliğinde, engelliler de dahil olmak üzere herkese, işveren ve çalışanların örgütlerine danışarak teknik ve mesleki eğitim olanağı sağlamak veya bunu teşvik etmek ve salt kişisel yeteneğe dayalı olmak üzere yüksek teknik eğitim ve üniversite öğrenimi görme kolaylıkları sağlamayı;

2- Kız ve erkek tüm gençlerin çeşitli işlerde çalışırken eğitilmeleri için bir çıraklık sistemi ve başka sistematik düzenlemeleri sağlamayı veya teşvik etmeyi; (...) taahhüt eder.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin 10. Maddesinde kadınların eğitim hakkı düzenlenmiştir. Kadınların erkeklerle eşit fırsatlara eşit eğitim hakkına eşit istihdam alanlarına sahip olması gerektiğinden bahsedilmekte ve mesleki eğitimden eşit yararlanma hakkına sahip olmaları sağlanmalıdır.

Madde 10 - Eğitimde fırsat eşitliği Taraf Devletler özellikle arasındaki konularda kadın-erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayrımı önleyen bütün uygun önlemleri alacaklardır: a) Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit meslekte eğitimde eşit şartların sağlanması; b) Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine,

okul, bina ve malzemesine sahip olmaları; c) Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şekliinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için karma eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metotlarının bu amaca göre düzenlenmesi; d) Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması; e) Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik olarak, yetişkin ve fonksiyonel okuma-yazma programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi; f) Kız öğrencilerin okuldan ayrılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi; g) Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine aktif olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması; h) Kadınların, ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil, özel eğitici bilgiyi sağlamaları belirtilmiştir.

2.1.2. Eğitimde Adalet ve Fırsat Eşitliği

Eğitimde adaletten söz edebilmemiz için olması gereken en temel şey, toplumun tüm bireylerine, tüm sınıflarına eşit davranılması, herkesin eğitim hizmetinden yararlanması gerekliliğidir. Kaynakların eşit bir şekilde dağıtılması adaleti sağlamaz bu durum tıpkı kalbi delik dünyaya gelen bir bireyi sağlıklı bir bireyle aynı tutmak gibidir. Kalbi delik olarak dünyaya gelen bireyin hayatını sürdürürken, hayat standartlarını iyileştirmesi adına daha fazla kaynağa ihtiyacı vardır. Aynı bu örnekteki gibi kişilerin doğdukları aile, yaşadıkları çevre önemlidir herkes aynı şartlara sahip dünyaya gelmiyor geri kalmış bölgelerle fark özellikteki gelişmiş çevrede yetişmiş insana eşit muamele etmek adaletsizlik olabilmektedir (Cevizci, 2010). “Herkes için özgürlük ancak paylaşılmış bir özgürlüktür” (Küçük, 2013, s. 163). Herkes için adaletli bir eğitim anlayışı ancak çağdaş bir eğitim sistemi ve yürütülecek nitelikli eğitim-öğretim faaliyetleri ile bireylere kazandırılacak beceriler ile mümkündür (Hareket, 2018). Adalet herkesin eşit olması anlamına gelmemektedir. Adalet herkesin hak ettiğini almasıdır. (Ünal ve Sarpkaya, 2020). Eğitimin her kademesinde özellikle eğitim fırsatlarından tüm bireylerin adil ve eşit bir biçimde yararlanabilmeleri gerekmektedir. Ancak yapılan araştırmalarda Yükseköğretim kademesindeki öğrencilerin ebeveynlerinin Türkiye nüfus sayımı verilerine göre yüksek gelire sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla eğitimde adalet olgusu beklentileri tam olarak karşılamamaktadır. Yükseköğretim harcamalarının eğitimin adalet amacına hizmet etmediği görülmektedir (Gölpek, 2008).

Eşitliğin yanlış tanımlanmaması gerekmektedir. Eşitlik her bireyin başarısının yüksek seviyede olması demek değildir. Eşitlik, bireylerin başarılı bir hayata sahip olması için gerekli olan fırsat ve imkanlardan tüm bireylerin yararlanmasını sağlamak demektir. Eşitliği sağlamanın önemli ölçütleri vardır. Akademik başarı, sosyoekonomik düzey, eğitime erişebilirlik, cinsiyet bu ölçütler arasında sayılabilir. Bu değişkenlerin akademik başarı kavramıyla doğrudan bir ilişkisi olduğu vurgulanmaktadır (Tabak, 2019). Geçmişe kıyasla modern dünyada eşitlik kavramının içeriği bir miktar daha zenginleşmiştir. Eşitlik kavramı öncelikle tüm bireylerin farklı yetenek, ilgi ve kapasitelerde dünyaya geldiğine vurgu yapmakta bu nedenle de her bireyin kendi potansiyelini tam olarak gün yüzüne çıkartması, kendini gerçekleştirmesi için imkân tanınması gerekliliğini belirtmektedir (Ünlü, 2009).

Eğitimde fırsat eşitliği, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde (Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) şu tanımla yerini almaktadır: "Her bireyin eğitim görme hakkı vardır". Fırsat eşitliği herhangi bir faaliyete katılanların hepsinin aynı şartlara ve olanaklara sahip olması durumudur (Ünlü, 2009). UNESCO 1990 yıllarının en başından günümüze kadar herkesin eğitim anlayışını kapsayacak ve bu anlamda destekleyecek bir eğitim politikası oluşturmayı, geliştirmeyi ve sürdürmeyi gaye edinmiştir. Herkes için eğitim hareketi oluşturmuş ve bu eğitim hareketi çocuk, genç ve yetişkin demeden herkesi kapsayacak bir şekilde nitelikli eğitime odaklanmaktadır. Böyle bir eğitim anlayışına sahip olmanın gerekliliğini belirtmektedir (Çelik, 2017). Modern demokrasiye sahip ülkelerde en yaygın eşitlik türü olan fırsat eşitliği; toplumsal yapıya, ekonomik duruma ve sınıfsal kökene bakılmaksızın tüm bireylerin yetenek ve kabiliyetleri ölçüsünde mücadele edebileceklerini öngören bir ilkedir (Ünlü, 2009). Parası olanın eğitimine devam etmesi, maddi açıdan iyi durumda olmayan ama sınavlarda zekâ ve akademik başarısını ortaya koyabilen birkaç öğrenciye ise fırsat eşitliğini sağlamak adına, eşitlik mümkün olmasa da hakkaniyet mümkündür ilkesiyle hareket ederek burs ve kredi sağlanmaktadır (Dündar, 2010).

Ülkemizde ve hatta tüm dünyada örneklere bakacak olursak bir çocuğun aldığı eğitim genellikle ailesinin sosyoekonomik durumu ve gelir düzeyiyle doğru orantılıdır. Zenginlik arttıkça eğitimin kalitesi, miktarı da artmaktadır (Young, 2006). Devlet okullarının amaçlarından biri her çocuğa verilen eğitimin eşit olması ailenin maddi durumundan etkilenmemesidir. Ama ülkelere baktığımızda bu amaca büyük ölçüde ulaşamadığı görülmektedir (Çam Tosun, 2021).

Adaletli olmak adaletli yaşamak tüm insanların sahip olması gereken bir değerdir. Adalet gerek sosyal gerek ekonomi gerek teknoloji gerekse eğitim alanında yani kısaca her alanda olması gereken bir olgudur. Nitelikli bir eğitim hakkı her bireyin hakkıdır. Bu hak yasal dayanaklarla garanti altına alınmasına rağmen uygulamada birçok bireyin bu hakka eşit şartlarda erişimi mümkün olmamaktadır. Devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında, doktrinde yer alan 4A kuralı neticesinde eğitimin mevcudiyet (availability), erişilebilirlik (accessibility), kabul edilebilirlik (acceptability) ve uyarlanabilirlik (adaptability) özelliklerini taşıması gerekmektedir. Devletin bu yükümlülükleri yerine getirebilmesiyle ancak devlet, eğitimde adaletin sağlanabilmesine olanak sunmuş olur. Aksi takdirde yasal dayanaklarda yer alan her bireye nitelikli eğitim hakkı kavramından söz etmek mümkün değildir.

2.2. Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri

2.2.1 Mesleki ve teknik eğitim ve amaçları

Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde mesleki ve teknik eğitim olarak iki farklı alanda eğitim verilmektedir. Bu iki eğitim de içinde farklı alanlara ayrılmaktadır. Öğrenciler; Mobilya İç Mekân Tasarımı, Elektrik Elektronik Teknolojisi, Bilişim Teknolojileri, Tesisat Teknolojisi, İnşaat Teknolojisi, Harita Tapu Kadastro, Çocuk Gelişimi ve Eğitim Alanı, Halkla İlişkiler ve Organizasyon Alanı gibi alanları 9.sınıfta seçerek eğitimlerini o bölümlerde devam ettirmektedir. 12. Sınıfa gelen Anadolu Meslek Programı'na (AMP) kayıtlı öğrenciler haftanın iki günü okula gelmekte en az 3 günü işletmelere giderek stajlarını yapmakta beceri eğitimi almaktadır. Anadolu Teknik Programı'na (ATP) kayıtlı öğrencilerin ise 11. Sınıfın sonunda yaz tatilinde 40 iş günü olarak belirlenen 320 saatlik stajlarını yapmaları gerekmektedir. Bu liselerden mezun olan kişilere lise diplomasıyla birlikte iş yeri açma belgesi verilir. İş yeri açma belgesi ustalık belgesi yerine de geçmektedir. Mezun olduktan sonra isteyenler, 40 saatlik bir eğitimin sonunda yapılan sınavla usta öğreticilik belgesi de alabilmektedir. Üretim yapan işletmelerin hepsi her kırk çalışan eleman için bir usta öğretici çalıştırmak zorundadır. Ayrıca bu liselerden mezun olan kişilere Europass belgesi de verilmektedir. Bu belge kişilerin beceri ve yeterliliklerini kanıtlama imkânı tanımaktadır ve ülkemiz dışında Avrupa ülkelerinde de işte çalışma imkânı sağlayan uluslararası alanda mesleki yeterlilik belgesidir. Mesleki ve teknik eğitimin ne olduğu, farkları ve amaçları yapılan çeşitli araştırmalarda yer almaktadır. (Gökgöz, 2007; Egin, 2004; Güvemli, 2005; Demirtaş ve Küçük, 2008).

Çeşitli meslek gruplarında kalifiye teknik eleman yetiştirilmesi için gerekli görülen bilgi ve becerilerin verildiği eğitime mesleki eğitim denir (Şahin, 2018). Mesleki eğitim, toplumumuzdaki bireylerin bazı meslek gruplarında üretici sıfatıyla yer almasını sağlamak için

iş hayatında gerekli görülen temel yeterliliğe ve genel meslek kültürüne sahip olunmasını sağlar. İleri seviyede fen ve matematik bilgisi kazanmış çeşitli alanlarda yer alabilecek bireyleri yetiştirmeye ise teknik eğitim denir (Ünsür, 1998).

Ülkemizde Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumları oluşturulmuştur. Bu eğitim kurumları sosyal ve ekonomik alandaki sektörlerin iş gücüne dönük taleplerini karşılar. Bireyleri isteklerine göre iş sahibi yapar ve istihdam sağlar. Ayrıca bu kurumlar ulusal aynı zamanda uluslararası standartlara uygun olarak mesleki yeterliliğe sahip iş gücünün yetiştirilmesini sağlar. (Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü, 2016). Bu tür eğitim kurumlarının amacı ülke sanayisinin ihtiyacı olan yeterli donanıma sahip, teknolojiyi kullanabilen, toplumun ihtiyaçlarına uygun kalifiyeli insan gücünü yetiştirmektir (Şahin, 2018).

Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri; iş, hizmet ve sağlık gibi birçok alanda istihdam edilecek, ulusal ve uluslararası meslek standartlarına uygun nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi amacına hizmet etmenin yanında öğrencilere orta öğretim düzeyinde ortak bir genel kültürün kazandırılmasını, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda onları, istedikleri mesleğe, üniversiteye, hayata ve iş alanlarına hazırlamayı amaçlar (Özer, 2016). Mesleki ve teknik eğitim ile verimlilik ve kalite artışının sağlanacağı, buna bağlı olarak işsizliğin azaltılacağı düşünülür. Mesleki ve teknik eğitim ile iç ve dış piyasalarda ülkenin rekabet gücünün artırılması için kaynakların etkin, verimli ve rasyonel kullanılması adına gerekli zeminin hazırlanması, teknolojik gelişmelerin izlenerek bireylerin mal ve hizmet üretimine bu gelişmeleri yansıtması beklenir. Ayrıca ekonomik kalkınmanın sağlıklı, hızlı ve sürdürülebilir olması adına bu liselerin önemli derecede katkı sağlaması amaçlanır (Aykaç 2002, s. 155-156).

Sonuç olarak Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ekonomiye anlam katabilecek kalifiyeli iş gücü yetiştirmeyi esas alır. Buradan mezun olanların yenilikçi, girişimci, üretmeyi seven, mesleki anlamda yeterliliğe temel becerilere sahip, meslek ahlakı olan, mesleki değerlere önem veren bireyler olması beklenir. Bireylere ilgi yetenek ve istekleri doğrultusunda uygun eğitim ve öğretim ortamı sunulur. İktisadi ve sosyal yönden iş alanlarının ihtiyaçları doğrultusunda sürekli yenilenen, paydaşlarıyla iş birliği içinde kendini geliştiren mesleki ve teknik eğitim sistemini kurmak amaçlanır (MEB, 2018a).

Devletler için de mesleki ve teknik eğitim oldukça önemli ve gereklidir. Gereklidir çünkü devletler için ekonomik rekabette niteliğin artırılmasını ve kalkınmanın

sürdürülebilirliğini sağlar, yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olur. Mesleki ve Teknik liselerinin ülkenin ihtiyacı olan işgücü piyasasında istenilen özelliklere cevap verebilecek, temel becerilerle donatılmış bireyler yetiştireceği umut edilir (UNESCO,2006).

Mesleki ve teknik eğitimin gerekliliği üzerine uluslararası alanda bazı standartlar oluşturulmuştur. UNESCO'nun Mesleki ve Teknik Eğitimi'ne Dair Sözleşmesi'nde bazı maddeler şu şekildedir:

Madde 2/1-Sözleşmeci Devletler, toplumda bireyin kişisel ve kültürel doyumu kadar, ekonomik ve sosyal gelişmeleri için temel olan nasıl yapılır bilmelerine ve bilgiyi elde etmelerine imkân vermek için, kendi eğitim sistemlerinin düzeneği içinde, yetişkinler ve gençler için tasarlanmış teknik ve mesleki eğitimle ilgili müfredat, program, kaynak ve ihtiyaçların gereğini uygulamak, stratejiler tanımlamak ve çerçeve politikalar oluşturmak konusunda anlaşmaya varmıştır. (...)

2-Sözleşmeci Devletler, teknik ve mesleki eğitime kabul edilmek için gerekli eğitimsel seviyeye ulaşmış bireylerin ırk, renk, cinsiyet, dil, din, ulus ya da sosyal köken, politik ya da diğer görüşler, ekonomik statü, doğum ya da herhangi bir diğer zemin üzerinde ayrımcılığa uğramamasını garanti ederler. Sözleşmeci Devletler, teknik ve mesleki eğitimden eşit şekilde yararlanılması ve tüm eğitim sistemlerinde eşit öğrenim olanaklarının sağlanması doğrultusunda çalışırlar. (...)

Madde 3/1-Sözleşmeci Devletler, aşağıdaki hususları dikkate alarak, teknik ve mesleki eğitim programları geliştirmek ve temin etmek konusunda anlaşmışlardır. a) toplumun eğitsel, kültürel ve sosyal arka planını ve meslek arzusunu, b) ekonominin değişik alanlarında ihtiyaç duyulan nitelik ve kalite düzeyi ve teknik ve profesyonel beceri ve bilgiyi ve olması muhtemel teknolojik ve yapısal değişimi, c) ulusal, bölgesel ve yerel düzeydeki iş olanaklarını ve gelişme olasılıklarını, d) çevrenin ve genel insanlık mirasının korunmasını, e)iş sağlığı, güvenliği ve refahı (UNESCO, 1989).

2.2.2. Ülkemizdeki Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin Genel Durumu

PISA, 2000 yılından bugüne 15 yaş grubu öğrencileri için uygulanan OECD ülkelerinin yer aldığı uluslararası alanda öğrenci değerlendirme sınavıdır. Bu sınavın amacı ise 15 yaş grubundaki öğrencilerin matematik, fen ve okuma gibi temel becerilerin ne derece olduğunu belirtmek ayrıca OECD ülkeleri arasında karşılaştırma yapmaktır.

PISA ülke karşılaştırmalarına bakıldığında bu yaş grubundaki çocukların kendi dillerinde okuduğunu anlamada Türkiye'nin 37. sırada yer aldığı ve toplam 72 ülke olduğu görülmektedir (OECD, 2015). Yine PISA sınavı sonuçlarının analizinde ülkemizde okullar arası farkın yüksek olduğu ancak okulların her birinin kendi içerisinde başarısının homojen olarak dağıldığı görülmektedir. Bu bir okul ayrışması örneği olarak verilebilir. Bu duruma PISA 2012 sonuçlarını örnek verebiliriz. Türkiye'de bir öğrencinin yüksek veya düşük başarılı bir okulu tercih etmesi başarısını %62 oranında etkilemektedir. Bu durum OECD ülkeleri için ortalama %37 oranında etkiye sahiptir. Şunu söyleyebiliriz ki Türkiye'de öğrencilerin başarısını gittiği okul büyük oranda belirlemektedir (Ataç, 2017). Sanki öğrenciler ilgi ve yeteneklerine göre bir okula yerleşmiyor seçim hakkı öğrenciye bırakılmıyor da okul öğrenciyi seçiyor, ona kim olduğunu gelecekte beklenmesinin ne olması gerektiğini söylüyor gibidir. Etrafı belirlenmiş bir çerçevenin içine öğrenciyi yerleştirmekte ve ona istediğin kadar uğraş, çabala bu çerçevenin dışına çıkamazsın düşüncesi aşılanmaktadır.

Öte yandan bir öğrencinin mesleği seçmesinde etkili olan hususlar öğrencinin ilgi ve yetenekleri değil daha çok ailenin talebi veya çevresel faktörlerdir. Eğer aile çocuğunun üniversite okumasını istiyor ve onu bu yönde destekliyorsa üniversiteye yerleşen kişi bazında dezavantajlı kabul edilen Mesleki ve Teknik Anadolu liselerine çocuğunu göndermemektedir. Ailelerin mesleki eğitimi yanlış tanımladıkları, çocuklarını yanlış yönlendirdikleri görülmektedir. Toplum nitelikli bir meslek sahibi olması için çocuklarının eğitimini istememekte eğitimi sosyal statü ve prestij kazanmak için bir yol olarak görmektedir. (Karataş vd., 2011). Meslek seçimi söz konusu olduğunda olması gereken aslında bireylerin kendi özel ilgi ve yeteneklerine göre yapılan bir seçimdir. Ancak ülkemizde var olan sistem buna engel teşkil etmektedir. Günümüze bakarsak öğrencilerin gelecek hakkında kaygılarının olduğu, yarını düşünmeden yaşamak istedikleri ancak mümkün olmadığı meslek seçimi için okudukları alanlarda memnun olmadıkları sonrasında da bu durumun devam ettiği görülmektedir (Khorshid ve Sarıkaya, 2009).

Kaya Kalkan (2014) yaptığı çalışma göstermektedir ki akademik başarı olarak düşük seviyede yer alan, ilkokulda başarısız olarak görülen bu şekilde nitelendirilen dezavantajlı öğrenciler çoğunlukla Mesleki ve Teknik Anadolu liselerini tercih etmektedir. İlgi ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirme ile değil de zorunlu olarak bu okulları tercih etmek durumunda kalınmıştır. Bu duruma son yapılan nitelikli okul uygulamaları yön vermiştir. Saracaloğlu (2022) çalışmasında LGS sınavı sonucunda en düşük puana sahip başka yere yerleşemeyen öğrencilerin Mesleki ve Teknik liselerine yığıldığını tespit etmiştir. Bu politika

okullar arası başarı farkını artırmıştır. Farkın en fazla gözlemlendiği okul türü de Mesleki ve Teknik Liseleri olmuştur.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde okullar arası başarı farkları yüksektir. Aileler de başarı farkları bu kadar fazlayken tabii ki çocuklarını yüksek başarıya sahip okullara kaydettirmek istemektedir. Ancak her aile bunu istediğinden bu okullara kayıt yaptırmak da kolay olmamaktadır. Aileler bunun için belirli mücadeleler vermek zorunda kalmaktadır. Başarı açısından yüksek olan okulların aile profilleri incelendiğinde ailelerin büyük çoğunluğunun ekonomik ve kültürel sermayeye sahip bireyler olduğu görülmektedir. Ekonomik ve kültürel sermaye bakımından düşük seviyeye sahip ailelerin çocukları ise başarıları düşük okullarda eğitim görmeye mecbur bırakılmaktadır. Bu durum hem öğrencilerin eğitim görürken hem eğitim sonrasında yaşayacakları birçok eşitsizliği de yanında getirmektedir (Tatar, 2018). Fırsat eşitliği politikasının amacı da benzer koşullara sahip birey grupları arasındaki başarıları eşitlemektir. Bu politikada gruplar arası başarı esas alınır. Bu gruplar içindeki başarıları eşitlemek değildir (Waltenberg, 2007).

Mesleki ve teknik eğitimi alan bireylerin istihdam edilme oranları yüksektir ancak istihdamın genel olarak bireylerin mezun oldukları alanlarda olmadığı tespit edilmiştir (MEB, 2018a). Söyleyebiliriz ki bu liselerden mezun olan öğrenciler dört yıl eğitim gördükleri alanların dışında bir alanda istihdam edilmektedir. Bir sektörün olmasını istediği becerilere sahip bireyler o sektörde yer almamakta bu da işin niteliğini etkilemekte ve problem oluşturmaktadır. Diğer liselere göre mesleki eğitim veren liselerin pahalı bir yatırıma ihtiyacı vardır ve dolayısıyla bu problem yatırımın verimli olmasını engellemekte sektörün olumlu yönde gelişimine de engel teşkil etmektedir. İnsanların Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerine olan bakış açısını olumsuz yönde etkilemektedir (Özer, 2023).

Yapılan bir araştırmada ülkemizde alınan mesleki eğitim ile istihdam arasındaki ilişki oldukça zayıf bulunmuştur. Meslek liselerinden mezun olan bireyler kendi alanlarındaki sektörlerde iş yerlerinin gereksinimi olan ara eleman açığını kapatamamaktadır. Bunun en önemli sebebi de bu liselerin sektörün istediği niteliklere sahip bireyler yetiştirememesidir. Arz talep dengesinin kurulması gerekmektedir (Şahin, 2018).

Akademik başarıları yüksek olan öğrencilerin Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ni tercih etmemelerinin altında çeşitli sebepler vardır. İş piyasasının ihtiyaçlarına mesleki ve teknik eğitim tam olarak cevap vermemektedir. Mesleki eğitim programları ile tarafların tam

anlamıyla iş birliği içinde olmaması ayrıca donanımın yetersiz olması ve meslek liseleri öğretmenlerinin yeterli miktarda iş tecrübesinin olmaması bu sebepler arasında gösterilebilir (MEB, 2016).

Meslek liselerini genel olarak baktığımızda dezavantajlı olarak kabul ettiğimiz mahalle okullarından mezun olan öğrenciler ya da akademik başarı olarak en düşük seviyede yer alan öğrenciler tercih etmektedir. Bu durum aslında bir tercih gibi görülse de aslında meslek liselerinin başarısız olmalarının kaynağıdır (Saracaloğlu, 2022). Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinden mezun olan öğrencilerin mesleki bilgi ve becerilerinin istenilen düzeyde olmaması önemli bir problemdir. Oysa bu liselerin kuruluş amacı ülkenin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmaya yardımcı olmak bireylerin kişisel gelişimini artırmaktır (Şahin, 2018).

Sonuç olarak mesleki ve teknik eğitimin güçlenmesi, kuruluş amaçlarını gerçekleştirmesi hükümet tarafından istenmektedir. Ancak çözülemeyen birçok problem vardır. Ülkemizin mesleki eğitimden yana beklentisi yüksektir. Mesleki eğitimle ilgili bu sorunları tespit etmek önemlidir ancak öncelikle çözülemeyen kronik hale gelen sorunlara çözüm getirilmesi gerekir (Özer, 2023). Ülkemizde kronik olarak nitelendirilen sorunların başında ise okullar arasındaki başarı farkları gelmektedir (Suna ve Özer, 2021).

2017-2018 eğitim-öğretim yılında ortaöğretimde toplamda 5.689.427 öğrenci eğitim almıştır. Bu öğrencilerin ise 1.987.282'si meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarındadır (MEB, 2018b). Bu da demek oluyor ki Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ülkemizdeki tüm liseler içinde %35'i oluşturmaktadır. Sayıları hiç azımsanmayacak kadar fazla olan bu liselere daha fazla önem verilmesi, sorunların kaynağına inerek çözüm getirilmesi gerekmektedir. Yine 2022 YKS sonuçlarına baktığımızda, meslek liselerinden mezun olup sınava giren ve tercih yapan kişi sayısı toplam 635.367 kişidir. Bu kişilerden sadece 36.358 kişi örgün lisans programlarından birine yerleşmiştir. Yani tercih yapanlar arasında örgün lisans programına yerleşme oranı % 5.72'dir. Açık öğretim lisans programlarından birine yerleşen kişi sayısı da 12.339 kişidir. Oran ise tercih yapan toplam kişi sayısı üzerinden % 1.94'tür. Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ülkemizin %35'ini oluştururken tercih yapanlar arasında üniversitede lisans programlarına yerleşen öğrencilerin toplam oranı sadece %7.66'dır. Bu oranlar da Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin öğrencilerini lisans programlarına yerleştirmek adına yetersiz kaldığı sonucunu ispatlar niteliktedir.

Genel olarak Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin ülkemizdeki durumunu ele alırsak okullar arası başarı farklılıkları kayda değer derecede yüksektir. Bu da bazı öğrencilerin ihmal edildiği anlamına gelmektedir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde okuyan öğrenciler genellikle sosyoekonomik açıdan yetersiz kalan ailelerin çocuklarıdır. Yaşantı zenginliğine sahip değildirler. Evlerindeki sahip olunan kitap sayısı azdır ve üniversite sınavında bu liseden mezun olan öğrenciler, 2022 yılında kaldırılan 180 puan barajını geçmekte zorluk yaşamaktadır ve bu durum öğrencilerin temel okuma yazma bilgisine sahip olmadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin liselere ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yerleştirilmeleri beklenirken diğer liselere puanları yetmeyen öğrencilerin tercih ettiği daha doğrusu tercih etmek zorunda kaldığı seçenek değil mecburiyetten bu okullara yerleştirildiği görülmektedir. Ayrıca yüksek öğretime giden öğrenci sayısının ise oldukça düşük bir oranda olduğu tespit edilmiştir. İstenilen nitelikte mesleki ve teknik yeterliliğe sahip öğrenciler yetiştirilmemektedir. Hatta yapılan çalışmalar göstermektedir ki öğrenciler 4 yıl boyunca eğitim gördüğü alanlarda istihdam edilmemektedir. Bütün bunlar Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin kuruluş amacına hizmet etmediğini göstermektedir.

2.2.3. Nitelikli eğitim çerçevesinde Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri

Teknolojik bir çağda yaşamaktayız ve teknoloji üzerine her gün yeni bir gelişme yaşanmakta tüm bu gelişmeler nitelikli insan gücü ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. İş sektörleri teknolojiye yaşanan bu değişikliklere uyum sağlayabilecek, mesleki bilgileri değişen ve gelişen teknoloji üzerinde kullanabilecek, değişime ayak uydurabilecek, verimi yüksek işlere imza atacak, rekabet edebilecek kalifiyeli iş gücüne önem vermekte ve tercihlerini bu yönde yapmaktadır. Bu ihtiyaca cevap verecek nitelikte mesleki ve teknik eğitim verilmesi öngörülmektedir. Ekonomik anlamda devletin kalkınmasını sağlamak için nitelikli insan gücüne ihtiyaç vardır. Nitelikli insan gücü yetiştirmek için de ülkemizde mesleki eğitim çok önemli bir konumdadır (Şahin, 2018). Türkiye Mesleki ve Teknik Eğitim Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2014-18) ve uluslararası alanda yapılan değişimler ışığında mesleki ve teknik eğitiminde okullaşma oranlarını artırmak için ve özellikle nitelik konusunda iyileştirme adına önemli düzenlemeler yapılmıştır. Bu yapılandırmalar mesleki eğitim alanının istihdamla bağına güçlendirmek adına önlemlerdir (Özkazanç vd., 2018). Bu önlemler alınarak mesleki ve teknik eğitimle sektörün iş gücü talebine karşılık verebilecek niteliklere sahip bireyler yetiştirmek ayrıca gelişen ve değişen teknolojiye uyum sağlayabilecek, tarafların eğitimde planlama ve karar alma süreçlerine yoğun olarak katılım sağlayabildiği bir kurumun oluşması istenilmektedir (MEB, 2018b).

Değişen teknolojiyle günümüzde kalite standartlarında öğrenciler mezun etmek bir zaruriyettir. Kalite standartlarını değerlendirdiğimizde hedeflere ulaşmamızdaki en önemli kesim olan Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde öğrencilerin ortaokuldaki ve ilkokuldaki temel eğitimlerinde yetersizliklerin olduğu ve bu yetersizlikleri gidermeden mezun olup Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ne geldikleri görülmektedir. Bu durum Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin nitelikleri üzerinde büyük sorun teşkil etmekte ayrıca bu sorunun mezun olunduktan sonraki dönemi de etkilediği görülmektedir (TÜRKONFED ve ERG 2006, s. 31).

2000 yılından itibaren Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin mezun sayısı iki kat oranında artmıştır. Diğer Anadolu liseleri mezunlarının ise üç kat oranında arttığı gözükmemektedir. Bu durum doğal olarak toplumda eğitilmiş insan sayısının arttığını göstermektedir. Ancak bunun tersi oranında nitelik düşmektedir. Bunun en büyük sebeplerinden birini mesleki eğitimde yaşanan sorunlar oluşturmaktadır. Nüfusun en etkin kesimi olarak kabul ettiğimiz gençleri doğru alanlara yönlendiremediğimiz, doğru istihdam alanları oluşturamadığımız ortadadır (Saracaloğlu, 2022).

Demirkaya Aygün (2014) "Kız Meslek Liselerinde Yaşanan Sorunlar Hakkında Mesleki Eğitim Yönetici ve Öğretmenlerin Görüşleri Eyüp, Gaziosmanpaşa, Fatih ve Avcılar Örneği" isminde yaptığı çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerine yer vermiştir. Yapılan çalışmada bu öğrencilerin kendilerini önemsiz gördüğü kanısına varılmıştır. Bu araştırma insanların mesleki ve teknik eğitime önem vermediklerini, eğitim konusunu önemsemediklerini ortaya çıkarmıştır. İnsanları bu düşünceye iten şeyin ise bu liseden mezun olan kişilerin maddi kazançlarının diğer liselerden mezun olan kişilere göre daha az olmasından kaynaklı olduğu ifade edilmiştir. Bir an önce gerekli önlemler alınarak mesleki ve teknik eğitimin kalitesinin artırılması gerektiği vurgulanmıştır.

Toplumsal anlamda hareketliliğin en büyük nedenlerinden biri de öğrencilerin okudukları okul türü ve alınan eğitimin kalitesidir. Nitelikli okullara erişim herkes için eşit şartlarda gerçekleşmemektedir. Fırsat eşitsizliğine sebep olmaktadır. Konum olarak bakıldığında daha nitelikli eğitim veren okulların belli alanlarda yer aldığı, birkaç çevrede toplandığı görülmekte ve bu durum ise bireylerin eşit şartlarda nitelikli eğitime ulaşmasının aksine bireyler arası farkı artırmakta, var olan sorunların daha çok büyümesine yol açmaktadır. Eğitim öğrenciyi seçme ve öğrenciyi eleme rolüne bürünmekte toplumsal anlamda eşitsizliğe, ayrıştırmaya yol açmaktadır (Pierre, 1994). Okul türlerine göre başarı farkları oldukça fazladır. En düşük puana sahip öğrenciler Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ni seçmektedir. Mesleki

ve Teknik Anadolu Liselerine öğrenci tercihi değil daha çok zorunluluk sebebiyle gidildiği görülmektedir. Bunun en büyük göstergelerinden biri de uluslararası alanda yapılan PISA 2018 sınavıdır. Sınavda ölçülen üç alana baktığımızda, okuma yazma becerileri alanından 37 OECD ülkesinin ortalama puanı 487'dir. 37 OECD ülkesinin matematik alanındaki ortalama puanı 489'dur ve son olarak fen alanındaki ortalama puanı ise 489'dur. Türkiye 37 OECD ülkeleri arasından okuma yazma becerileri alanında 31. fen alanındaki sıralamada 30. ve matematik alanında ise 30. sırada yer almıştır. (MEB, 2019) Tek tek okul türleri içerisindeki ortalama puanları kıyasladığımızda okul türüne göre puanların nasıl farklılaştığını görebilmekteyiz. Okuma yazma becerileri performansına göre ülkemizdeki Fen Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması 583.4, Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması 495 ve Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması ise 421.6'dır. Fen performanslarına göre ülkemizin Fen Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması 584.9, Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması 498.6 ve Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması ise 423'tür. Matematik alanındaki performansa göre ülkemizdeki Fen Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması 593.9, Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması 484.9 ve Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilerin puan ortalaması ise 409.2'dir. Görüldüğü üzere liseler arası puan farkı oldukça fazladır ve Fen Liseleri ve Anadolu Liseleri'nde OECD ülkeleri ortalamasını geçerken Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde o ortalamanın oldukça altında yer almaktayız.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubuna ait genel bilgiler, yararlanılan veri toplama araçları hakkında bilgiler verilmiş, ulaşılan verilerin analizi ve çözümlenmesinde nasıl bir yol izlendiği anlatılmıştır.

3.1. Araştırmanın Deseni

Eğitimde adaletin sağlanıp sağlanmadığını öğrencilerin anlatılarından yola çıkarak, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi örneği doğrultusunda ortaya koymak ve eğitimde adaletin tam anlamıyla yerleşmesi için gerekli koşulların varlığını saptamak bu liselerde okuyan öğrencilerin başarısız olmalarının altında yatan sebepleri belirlemek araştırmanın temel amacıdır.

Bu amaç doğrultusunda yapılan araştırma nitel araştırma türlerinden anlatı araştırması deseni kullanılarak yapılmıştır. Nitel araştırmalarda bir problemin keşfi söz konusudur ve bir sorunun sebebini anlamaya yönelik kompleks bir konuda anlayış getirmek istenir (Creswell, 2013). Nitel araştırma sosyoloji alanında sıklıkla kullanılır. Toplumsal yaşamın doğal akışında meydana gelen olayların ayrıntılı incelenmesine imkân tanır (Kuş, 2012). Ayrıca nitel araştırma insan davranışlarının incelenmesini ve kendi bulunduğu ortamı içerisinde esnek ve bütüncül bir yaklaşımla çalışma yapabilmeyi sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Anlatı deseni ise insanların deneyimlerini, yaşam öykülerini kendi bakış açılarıyla başkalarına aktarmaları olarak tanımlanabilir (Ersoy ve Bozkurt, 2017). Bir başka ifadeyle insanların dünyayı nasıl deneyimlediğinin ortaya çıkartılmasıdır (Connelly ve Clandinin, 1990). Ayrıca anlatılar bireylerin deneyimlerinin sadece bir kısmını yer ve zamana bağlı olarak ele alır (Kim, 2015). Anlatı desenini, diğer nitel araştırma desenlerinden ayıran en temel özellik kişilerin hayatlarını incelemesi, bireylerin yaşam hikayelerini odak noktasına almasıdır (Creswell, 2016).

Bu nedenle araştırmada gerçek, samimi cevaplarla, katılımcıların yaşadıkları deneyimler doğrultusunda bir problemin, sorunun keşfi amaçlandığı için farklı bakış açılarına yer vererek az sayıda insana odaklanıldığından nitel araştırma tekniği ve öğrencilerin anlatılarından yola çıkıldığı ve tek bir olaya değil birden fazla olaya odaklanıldığı, olayların birbirleriyle ilişkilendirilerek sunulduğu ayrıca bireylerin deneyimlerine yer verildiği için anlatı deseni kullanılmıştır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Konya'daki beş Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde öğrenim görmekte olan öğrenciler oluşturmuştur. Toplamda 19 öğrenci ile görüşme sağlanmıştır. Çalışma grubu amaca yönelik örneklem yöntemlerinden biri olan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle oluşturulmuştur. Bu örnekleme amaca göre küçük bir örneklem oluşturulur ve çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliği maksimum derecede yansıtılır (Patton, 1987). Araştırmada maksimum çeşitliliğin sağlanması adına meslek liselerini seçerken sosyoekonomik gelişmişlik düzeylerinin farklılık göstermesi adına farklı merkez ilçelerin yer almasına dikkat edilmiştir. Bu nedenle Selçuklu merkez ilçesinden, Meram merkez ilçesinden ve Karatay merkez ilçesinden birer okul seçilmiştir. Ayrıca diğer liselerden farklı olarak karma eğitimin sağladığı avantajlardan yararlanamayan sadece kız öğrencilere eğitim vermekte olan bir okul seçilmiştir. Bu dört okulun teknik programları dışındaki meslek programlarına kayıt, adrese dayalı olarak sınavsız yapılmaktadır. Mesleki programlara yerleşen öğrencilerin ortalama OBP (Ortaokul Başarı Puanı) taban puanları 55'tir. Bu sebeple bir de LGS (Liselere Giriş Sınavı) puanıyla öğrenci alan başarı puanı yüksek LGS başarı diliminde %1'e giren öğrencilerin de yer aldığı bir proje okulundan öğrenciler farklı çalışma gruplarını temsil etmek üzere seçilmiştir. Bu farklı özelliklere sahip beş okuldan öğrenciler seçilirken de farklı alanlardan ve farklı akademik başarı düzeylerine sahip öğrenciler olmasına dikkat edilmiş. Okul rehber öğretmenlerinden yardım alınmıştır.

Öğrenciler tek tek Ö1, Ö2, Ö3... şeklinde numaralandırılarak kodlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler aşağıda tablo 3.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.1. Katılımcılara İlişkin Betimsel Veriler

Kodu	Cinsiyet	Babanın Eğitim Durumu	Annenin Eğitim Durumu	Günde Ortalama Ders Çalışma Saati	Anne Baba İlişki Durumu	Aylık Ortalama Geliriniz	Özel Öğretim Kursuna Gidilen Yıl	Okul Öncesi Eğitim	Kendine Ait Çalışma Odası
Ö1	erkek	ortaokul mezunu	ilkokul mezunu	hiç	boşanmış	7500-10000	1 yıl	evet	var
Ö2	erkek	lise mezunu	ilkokul mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	19.000 ve üzeri	1 yıl	evet	var
Ö3	erkek	ilkokul mezunu	ilkokul mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	7500-10.000	hiç	hayır	yok
Ö4	erkek	üniversite mezunu	ilkokul mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	15.000-19.000	hiç	hayır	var
Ö5	erkek	lise mezunu	ilkokul mezunu	1-4 saat	birlikte yaşıyorlar	10.000-15000	hiç	hayır	yok

Ö6	kadın	ortaokul mezunu	ilkokul mezunu	hiç	boşanmış	5000-7500	hiç	hayır	yok
Ö7	erkek	lise	ilkokul mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	10.000-15.000	hiç	hayır	yok
Ö8	kadın	ortaokul mezunu	vefat	1-4 saat	boşanmış	19.0000 ve üzeri	2 yıl	evet	var
Ö9	erkek	ortaokul mezunu	ortaokul mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	10.000-15.000	hiç	evet	var
Ö10	erkek	ilkokul mezunu	ilkokul mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	15.000-19.000	hiç	hayır	var
Ö11	erkek	lise mezunu	ilkokul mezunu	1-4 saat	birlikte yaşıyorlar	5000-7500	hiç	evet	var
Ö12	kadın	ilkokul mezunu	ilkokul mezunu	1-4 saat	boşanmış	5000-7500	hiç	evet	var
Ö13	erkek	ilkokul mezunu	ilkokul mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	15.000-19.000	hiç	evet	var
Ö14	erkek	üniversite mezunu	ilkokul mezunu	1-4 saat	birlikte yaşıyorlar	19.0000 ve üzeri	hiç	evet	yok
Ö15	erkek	ilkokul mezunu	ilkokul mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	15.000-19.000	hiç	hayır	var
Ö16	kadın	ortaokul mezunu	lise mezunu	hiç	boşanmış	15.000-19.000	2 yıl	evet	var
Ö17	erkek	ilkokul mezunu	ortaokul mezunu	hiç	boşanmış	10.000-15.000	hiç	evet	var
Ö18	kadın	ilkokul mezunu	ilkokul mezunu	1-4 saat	birlikte yaşıyorlar	7500-10.000	hiç	evet	var
Ö19	kadın	lise mezunu	lise mezunu	hiç	birlikte yaşıyorlar	10.000-15.000	hiç	hayır	yok

3.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Araştırmada yer alan katılımcıların kişisel özellikleri ve aile yapısı ile ilgili demografik özelliklerine ilişkin bulgular bu başlık altında sunulmuştur.

Tablo 3.2. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

	N	%
Erkek	13	68,42
Kız	6	31,58
TOPLAM	19	100,00

Toplam 19 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Gerçekleştirilen bu çalışmada katılımcıların % 68,42'si (13) erkek öğrencilerden, %31,58'i (6) kız öğrencilerden oluşmaktadır. Bu oran Milli Eğitim Bakanlığı istatistiklerinde yer alan Mesleki ve Teknik

Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerin cinsiyet dağılımı ile örtüşmektedir. Bu anlamda araştırma, evrenin parametrelerine uygun bir dağılım gerçekleştirmiştir.

Tablo 3.3. Anne ve Baba Eğitim Durumları

	Baba		Anne	
	N	%	N	%
Üniversite mezunu	2	10,53	0	0
Lise mezunu	5	26,32	2	10,53
Ortaokul mezunu	5	26,32	2	10,53
İlkokul mezunu	7	36,84	14	73,68
TOPLAM	19	100,00	19	100,00

Tablo 3.3'te ayrı ayrı anne ve babanın eğitim durumları gösterilmiştir. Buna göre katılımcıların aile profillerine bakıldığında genel olarak anne ve baba eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Genel olarak anne eğitim düzeyi %73,68 oranla ilkokul mezunu olarak belirtilmiştir. Üniversiteden mezun olan hiç yoktur. Babanın eğitim düzeyi en yüksek %36,84 oranla ilkokul mezunu olarak belirtilmiştir. Anne eğitim düzeyinin aksine üniversite mezun sayısı vardır ve katılımcıların %10,53'ünü oluşturmaktadır.

Tablo 3.4. Aile Gelir Düzeyi

	N	%
19.0000 ve üzeri	3	15,79
15.000-19.000	5	26,32
10.000-15.000	5	26,32
7.500-10.000	3	15,79
5.000-7.500	3	15,79
TOPLAM	19	100,00

Katılımcıların verdiği yanıtlara göre aile gelir düzeyi tablo 4.3'te verilmiştir. Tabloya göre ailelerin %15,79 u 5 bin ile 7 bin 500 lira, %15,79 u 7 bin 500 ile 10 bin lira, %26'sı 10 bin ile 15 bin lira, %26'sı 15 bin ile 19 bin lira ve %15,79'u ise 19 bin ve üzeri gelire sahiptir.

Mart ayı TÜİK verilerini baz aldığımızda 6 aile aylık sınırının altında yer almaktadır. 16 aile ise yoksulluk sınırının altında bir gelire sahiptir.

Tablo 3.5. Anne ve Baba İlişki Durumu

	N	%
Ayrı yaşıyorlar veya boşanmış	6	31,58
Birlikte yaşıyorlar	13	68,42
TOPLAM	19	100,00

Araştırmada yer alan katılımcıların %68,42'sinin (13) ebeveynleri birlikte yaşamaktadır. %31,58'nin (6) ebeveynleri ya boşanmış ya da birbirlerinden ayrı yaşamaktadırlar.

Tablo 3.6. Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumu

	N	%
Hayır almadım	8	42,11
Evet aldım	11	57,89
TOPLAM	19	100,00

Araştırmaya katılan öğrencilerin %42,11'i okul öncesi eğitim almadıklarını, %57,89'u ise okul öncesi eğitimi aldığını ifade etmiştir. Katılımcıların neredeyse yarısının okul öncesi eğitimden faydalanamadıkları ve bu sebeple temel eğitime başlarken dezavantajlı konumda yer aldıkları görülmektedir.

Tablo 3.7. Özel Öğretim Kursuna Gidilen Yıl

	Bölümler	Yüzde
2 yıl	2	10,53
1 yıl	2	10,53
Hiç gidilmemiş	15	78,95
TOPLAM	19	100,00

Katılımcıların %21,6'sı bir yıl ya da iki yıl süre ile özel öğretim kursuna gitmiş destekleyici eğitim almışlardır. Ancak katılımcıların %78,95'i herhangi bir özel öğretim kursuna gitmemiştir.

Tablo 3.8. Herhangi bir spor dalıyla uğraşma ve müzik aleti çalabilme durumu

	Spor dalıyla uğraşma		Müzik aleti çalabilme	
	N	%	N	%
Hayır	12	63,16	17	89,47
Evet	7	36,84	2	10,53
TOPLAM	19	100,00	19	100,00

Araştırmaya katılan katılımcıların müzik aleti çalabilme durumu ve herhangi bir spor dalıyla uğraşma durumu yukardaki tablo 3.8'de verilmiştir. Bu tabloya göre öğrencilerin %36,84'ü bir spor dalıyla uğraşmaktadır. Müzik aleti çalabilenlerin oranı ise %10,53'tür.

3.3. Veri Toplama Araç ve/veya Teknikleri

Katılımcılara demografik özelliklerine ilişkin sorular yöneltilmiştir ve daha sonra öğrencilerin yaşanmış hikayeleri ve deneyimlerine göre devletin 4A modeli yükümlülüklerini eğitimde hakkaniyet bağlamında ele almak için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veriler toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları tam yapılandırılmış görüşme formları kadar katı değildir. Yapılandırılmamış görüşmeler kadar da esnek değildir. Bu iki uç nokta arasında yer almaktadır (Altunay vd., 2014). Sorular açık uçlu ve esnek olduğundan araştırmada yer alan bireylerin dünyasını kendi duygu ve düşünceleriyle nasıl tanımladıklarını araştırmacıya anlama fırsatı verir (Merriam, 2015). Nitel araştırma özeliği taşıyan araştırma bu esnekliği sağladığı için de önceden belirlenmiş sorular ışığında yarı yapılandırılmış görüşme formu üzerinden gerçekleştirilmiştir. Görüşme formlarında yer alan içerik sorularında katılımcıları konuşmaya teşvik etmek, daha çok konulardan bahsetmelerini sağlamak için açık uçlu sorular kullanılmasına özen gösterilmiştir. Örneğin, eğitim hayatını sürdürürken ne tür sorunlarla karşılaşıyorsun? Bu okulu seçmendeki sebepler neler? Oluşturulan bu içerik sorularına görüşme esnasında, bana bir örnekle açıklar mısın? Bu olayı biraz daha açar mısın? Gibi sondalar da eklenmiştir. Yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Anlatı hikayeleri bireylerin deneyimlerini konu edineceğinden onların kimliklerini açığa çıkartacak ve kendilerini nasıl gördüklerine ilişkin bilgi verecektir (Creswell, 2013). Görüşme

formu her bir katılımcı ile yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir. Her öğrenciyle kendi okulunda görüşme yapılmış, görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmadan önce Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Görüşmeler Mayıs-Haziran 2023 tarihleri arasında yapılmıştır. Katılımcılar 14-18 yaş aralığında oldukları için görüşme öncesinde bilgi verilerek velilerine veli onam formu imzalatılmıştır ve gönüllülük esasına dayalı olarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşmelerin ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınacağı öncesinde belirtilmiştir. Görüşme kişilerin rahatça konuşabilecekleri, yaşam deneyimlerini çekinmeden anlatabilecekleri bir ortamda gerçekleşmiştir. Öğrencilerin rahat, samimi cevaplar vermesi için sık müdahalelerden kaçınılmıştır. Her bir öğrenci ile yapılan görüşmenin süresi farklılık göstermekle birlikte en çok 55 dk en az 20 dakika olarak kayda geçmiştir. Daha sonra toplanan veriler, transkriptor (ses ve metni yazıya dönüştürme) adlı yazılım programı kullanılarak yazıya dökülmüş ve gerekli düzenlemeler yapılarak bilgisayar ortamında doküman haline getirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze yapılan görüşmeler sonucu elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler toplanır ve toplanan bu veriler belirli temalar çerçevesinde bir araya getirilir. Okuyucunun anlayabileceği şekilde yorumlanarak ifade edilir. İçerik analizinde esas amaç, toplanan verilerin ifade edilmesini sağlayan kavram ve ilişkilere ulaşmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel verilerin analizi, ham verilerden kodlara doğru olmak üzere tümevarımsal bir süreçle işler (Creswell, 2019). Bu nedenle analiz için öncelikle ham veriler toplanmış ve deşifreler tek tek yazıya geçirilerek metin dosyası haline getirilmiştir. Verilerin analizinde nitel analiz programlarından MAXQDA veri analizi kullanılmıştır. Veriler dikkatlice okunarak önce genel bir anlam çıkarılmıştır. Öğrencilerin verdiği yanıtlara göre veriler benzerlik ve farklılıklar karıştırılarak gruplanmış daha sonra gruplara ayrılan bu bölümlere etiketler atarak kodlar verilmiştir ve kodların bir araya getirilmesi ile temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan bu temalar sonuç bölümünde yorumlanmış, doğru bilgilere ulaşmaya çalışılmıştır. İçerik analizini yaparken katılımcıların fikirlerini geçmiş deneyimlerini, yaşam hikayelerini etkili bir şekilde yansıtabilmek için alıntılara yer verilmiştir. Çözümleme yaparken toplanan verilere, devletin eğitim hakkı bağlamında yer alan mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik olmak üzere dört başlık üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

İçerik analizi kullanarak çözümlenen araştırmanın güvenilirliği için kodlama süreci oldukça önemlidir. Belirsiz, açık olmayan kategorize edilmiş kavramlar güvenilirliği olumsuz yönde etkilemektedir. Doğru açık ve net bilgiler güvenilirliği sağlar. Geçerliliği ise amaç ile araçlar arasındaki ilişki belirlemektedir (Bilgin, 2006).

Kodlamalar sırasında genel görüşlerin dışında da görüşler yer almıştır. Bu görüşlere kodlama şemasında ayrıca yer verilmiştir. Çalışmanın nasıl gerçekleştirildiği tek tek anlatılmış bulgulara nasıl ulaşıldığına dair bilgiler açık bir şekilde detaylıca yazılmıştır. Bu durum araştırmanın nesnellliğini ortaya koymaktadır. Araştırmanın dış güvenilirliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Nitel araştırmalarda bulgular bölümünde araştırmacı kendi yorumunu katmadan verileri olduğu gibi sunması araştırmanın güvenilirliğini sağlar (Creswell, 2002). Bu nedenle iç güvenilirliği sağlamak adına araştırmanın bulgular bölümünde katılımcılar Ö1, Ö2, Ö3.....Ö19 olarak kodlanarak katılımcıların söylemleri olduğu gibi hiçbir değişiklik yapılmadan aktarılmıştır. İç güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmada örnekleme yöntemleri arasından maksimum çeşitlilik kullanılmıştır. Araştırmada birtakım değişkenler ışığında farklı özelliklere sahip katılımcılar yer almıştır. Bu nedenle farklı zamanlarda benzer koşullarda yer alan katılımcılara, araştırmanın tekrarlanması durumunda benzer sonuçların alınacağı öngörülmektedir. Böylelikle çalışmanın dış geçerliliğini sağlamak amaçlanmıştır. Nitel araştırma yöntemleri alanında uzmanlaşmış çeşitli çalışmalar yapmış ve yapılan araştırma hakkında yeterli bilgiye sahip uzman kişilerin görüşlerine başvurmak geçerliliği artıracak tekniklerden biridir (Başkale, 2016). Bu nedenle çalışmanın çeşitli boyutlarıyla incelenmesi araştırma konusu hakkında genel bilgiye sahip, nitel araştırma yöntemleri konusuna hâkim bir uzman tarafından istenmiş ve uzman tarafından inceleme gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın kapsam geçerliliğini sağlamak amaçlanmıştır. Geçerliliği sağlamak için kodlama şeması geliştirilerek odak noktalara yönelme gerçekleştirilmiştir. İç geçerliliği sağlamak adına katılımcıların görüşlerini etkileyecek olumsuz durumlar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada katılımcıların samimiyetle kendilerini açmaları sıcak, samimi bir ortamın oluşması için öncelikle kahve ve çikolata eşliğinde kısa bir sohbet edilmiş araştırmacının kendini tanıtmaya, katılımcı açısından güven oluşturması için ortam sağlanmıştır. Katılımcılar görüşmenin başında araştırmacının etkisini ortadan kaldırmak için yönlendirici sorulardan uzak durulmuştur. Zaman kısıtlaması olmadan kendilerini ifade etmeleri istenmiştir araya girerek müdahalelerden kaçınılmıştır kayıt altına alınmadan önceki zaman dilimi de eklendiğinde toplam 90 dakika süren görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacı ile

katılımcı arasındaki etkileşimin daha geniş zamana yayarak görüşme sağlanması verilerin inandırıcılığını artırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu nedenle görüşme süresi uzun tutularak görüşmelerin iç geçerliliği sağlanmak istenmiştir. Ayrıca araştırmanın inandırıcılığını artırmak için istenildiği takdirde katılımcılara görüşmenin sonunda kaydın dinletilebileceği söylenmiş ve hatta gerekli görülen bir durumun olması halinde kaydın tamamen ya da sadece istenilen kısmın silinebileceği garantisi verilmiştir. Katılımcı teyidinde başvurulmuştur. Ayrıca veri analiz programları atanan kodlar üzerinde değişiklikler yapılmasını alt kodlar atamasını bir kodun kaç kez tekrarlandığı bilgisini verir atanan tüm kodların ve alt kodların görsel olarak sunumunu sağlar kavramlar arası ilişkileri daha iyi gösterir (Bogdan ve Biklen, 2007). Çalışmada nitel veri analiz programlarından biri olan MAXQDA veri analiz programı kullanılmış. Atanan kodlar alt kodlar şema halinde gösterilmiştir. İç geçerliliğin sağlanması amaçlanmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Araştırmanın bu kısmında katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular ve nitel bulgular ayrı ayrı raporlanmıştır.

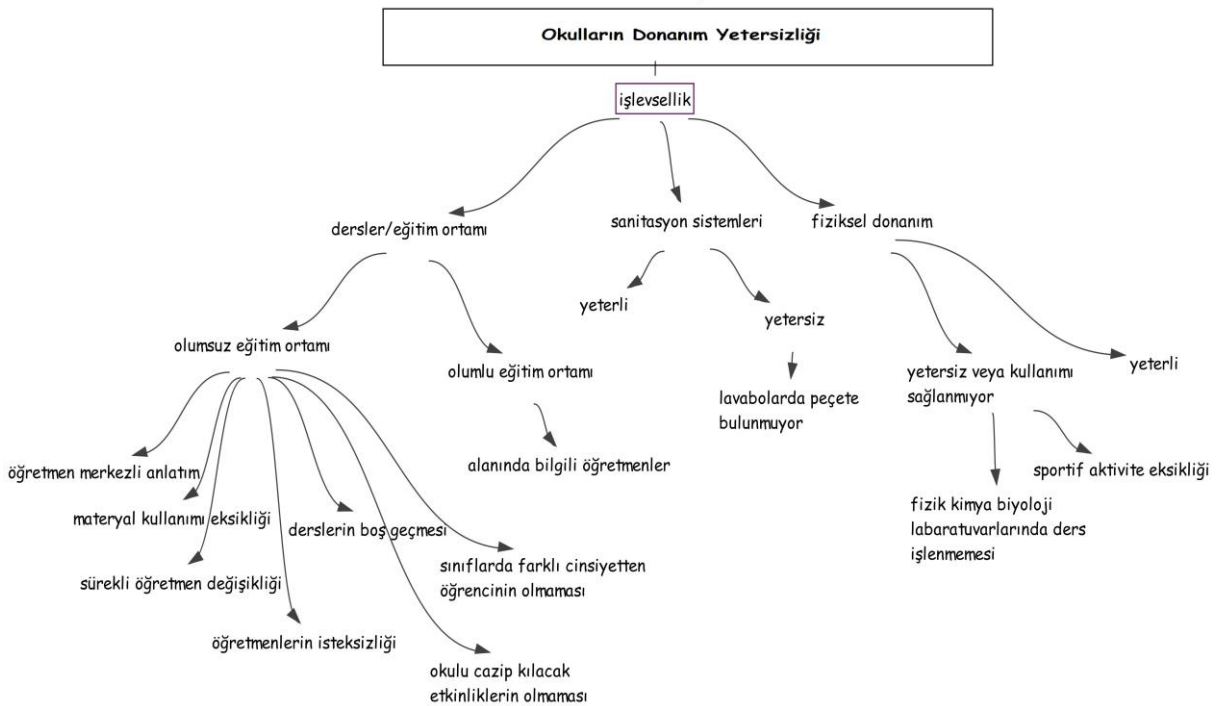
4.2. Nitel Araştırmadan Elde Edilen Bulgular

Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edildikten sonra mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik olmak üzere dört başlık altında katılımcıların verdiği cevaplara göre temalar ve kodlar oluşturulmuştur.

4.1.1. Mevcudiyet

Mevcudiyet başlığı içerisinde okulların donanım yetersizliği teması oluşturulmuştur.

Devletin yükümlülüklerinden olan mevcudiyet başlığı okulların işlevsel olması, faaliyet göstermesi için gerekli görülen donanıma sahip olması gerekliliğini belirtir. Bu bağlamda katılımcılara alınan eğitim, okulun donanımı, fiziksel yeterliliği ve derslerde kullanılan materyaller sorulmuş verilen cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan kategoriler ve kodlar şekil.4.1’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1. Mevcudiyet başlığı altında yer alan tema kategoriler ve kod dağılımları

İşlevsellik alt başlığı dersler/eğitim ortamı, sanitasyon sistemleri ve fiziksel donanım olmak üzere kategorilere ayrılmıştır. Dersler/eğitim ortamı kategorisi altında olumsuz eğitim ortamı ve olumlu eğitim ortamı kodları çıkmıştır. Öğrencilerin genel çoğunluğu olumsuz eğitim ortamına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Olumsuz eğitim ortamına sahip olduklarını söyleyen öğrencilerin verdikleri cevaplar ışığında bu durumun nedeni olarak gösterdikleri yedi farklı alt kod ortaya çıkmıştır. Bu alt kodlar, öğretmen merkezli anlatım, materyal kullanım eksikliği, sürekli öğretmen değişikliği, öğretmenlerin isteksizliği, derslerin boş geçmesi, okulu cazip kılacak etkinliklerin olmaması ve sınıflarda farklı cinsiyetten öğrencilerin olmaması olarak ifade edilmiştir. Olumsuz eğitim ortamına sahip olduğunu söyleyen öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

İşte başka bir okula gitseydim, ders ortamı olabilirdi yani. Şimdi burada hiç öyle güzel bir ders ortamı yok. Kimsenin boş derste oturup test filan çözdüğünü kitap okuduğunu görmedim. Çoğunlukla telefon oynuyorlar. On ikinci sınıfta iki gün geleceğiz. Yani o iki gün de madaralıkla geçer yani. Geçeriz, otururuz akşama kadar. Belki telefona bakarız. (Ö4)

Başka okullarda farklı farklı etkinlikler oluyor ama bize yok. Gezi vesaire yok. Hiç olmadı. Hani olsa güzel olur. (Ö16)

Bir de çok fazla değişim oldu. Özellikle biyoloji ve nedense din kültürü dersinde sürekli bir değişim yaşıyoruz, öğretmen değişikliği. Bir hocamız vardı. Bir o girdi bir dönem. Bir yıl boyunca. Sonra onun yerine bir dönem bir hoca girdi. Sonra o gitti. Başka bir hoca girdi. O da şu anda hamile. O da gidecek. Bir başkası gelecek. Biyolojide hocamız gitti başkası geldi. Ondan sonra şimdi o gitti eski hocamız tekrar geldi. Kimya dersinde aynı şeyi yaşadık zaten. En büyük sorun oydu bizim için. Bu da tabii ki derslerimdeki başarıyı etkiliyor ya ister istemez çünkü yeni gelen hoca bizi bilmiyor. Biz onu bilmiyoruz. Hani biz bir kişiye alışabiliriz. Ama bir kişinin on beş kişiye alışması zor oluyor. İster istemez bazı konularda ters düşüyoruz. Birbirimizi tanımadığımız için yanlış anlıyoruz. Bu da dersleri de etkiliyor. (Ö12)

Zaten din kültürü hocası bizim şu toplam dokuz dersimiz olduysa birine ikisine geldi. Hiç gelmedi. Niye? Hocam bilmiyorum. Ha rapor vesairenden dolayı sanırım. Şimdi gitti okuldan. Hamileymiş herhalde. Onun yerine başka hoca geldi derse. Birçok derslerimiz boş geçiyor ya da işlemiyoruz. (Ö7)

Çok şikâyetimiz oldu. Ya mesela işte eşyamız eksik, alın diyoruz ama alınmıyor. Onun yüzünden de bizim cuma günleri dersimiz genelde H... Hoca'ya. Proje dersi, elektrik elektronik projeleri. Orada aslında devre yapmamız lazım. Ama sırf malzeme olmadığı için bizim H.... Hoca da şikayetçi. Müdüre kaç kez diyor, malzeme alın diyor, malzememiz eksik. Onun yüzünden yapamıyoruz. Bütün dönem boyunca adam akıllı bir devre yapamadık. Sadece sınavlarda yapıyoruz. Eksikliğinden işte o da geliyor. İşte müdür geliyor, yapacağız diyor. Eline alıyor işte elinde kâğıt kaydediyor, yazıyor. Bunları bunlar eksik diyor. Getireceğim diyor ama getirmiyor. Dönem bitti, okul bitti, hala getirmiyor (Ö1)

Yani önceden kimya dersine H.... Hoca giriyordu, ben kimya dersinde iyiydim, dersi seviyordum, bazen hatta acaba niye kimya bölümünü seçmedim başka bir okulda diye düşünüyordum. Sonra işte yeni hoca geldikten sonra, hoca değiştikten sonra derse hoca geldiğinde isterseniz anlatırım istemezseniz anlatmam dersi boş geçiririz dedi. Ondan sonra kimseden ses çıkmadıktan sonra öbür hafta boş bıraktı. Sınıf da ders işlemek istemedi. (Ö6)

Sınıfta bir tane ya da iki, üç tane, dört tane filan kızın olması lazım. Niye? Ya bu oturup kalkması filan erkekler daha nezih olur yani. Gördüğüm kadarıyla daha nezih olurlardı. Küfür etmeleri azalır. Çünkü okulda bir bayanın olduğunu bilirler. Sınıfta bayan olduğunu bilirler ama şimdi elektrik bölümünde de kız yok yani benim gördüğüm kadarıyla. Kimse gelmiyor çoğunlukla mobilya bilişim. (Ö4)

Hocam mesela tüm öğretmenler nasıl diyeyim? Böyle çok ağır ağır hareket ediyorlar. Mesela bir şey anlatacaklarında böyle heyecanla anlatmıyorlar. Hemen böyle ağır ağır ders yavaş yavaş gitsin. Hemen böyle oturayım. Çocuklar sessiz olsun. Yazdığımı yazsınlar. Hiçbir etkinlik filan da yok. Yani yapılacak hiçbir şey yok. Sadece oturuyoruz, dinliyoruz, yazıyoruz. Başka hiçbir şey olmuyor. Bütün derslerde böyle. Öğretmen merkezli yani. (Ö3)

Çoğu öğretmen merkezli ya adam dersini anlatıyor gidiyor yani o kadar. Etkili oluyor mu? Kalıyor mu? Olmuyor hocam. Yani doğruyu söylemek gerek kimseye olmuyor. (Ö1)

Okula akıllı tahta da gelmedi. Eski binada vardı. Ama buraya taşındık. (Ö12)

Şimdi çoğunlukla uygulamalı şekilde işliyorduk biz ortaokulda dersleri. Ben bu okulda hiç öyle bir şey göremedim (Ö11)

Araştırmada eğitim ortamını olumlu bulan öğrenci sayısı azınlıktadır. Olumlu bulan öğrencilerin bazılarının görüşleri ise şu şekildedir:

Fabrikaya gidip orada birebir mühendislerden ders alıyorlar. Seneye de kesin değil ama eğer yine atölyeler hazırlanmazsa biz de fabrikaya gidip orada ders alacağız. Biz yaklaşık bir ay önce filan gittik fabrikaya. Tamamıyla onların nerede ders gördüğünü, nasıl şartlarda ders işlediğini gördük ve hani orası bambaşka bir yer. Çok da avantajlı. (Ö13)

Bu okulda gerçekten hocalarımın hepsi çok güzel hocalar. O kadar güzellikle eğitim aldım ki ben mesela bizim onuncu sınıfta biliyorsunuz pandemi olduğu için uzaktan eğitim aldık. Ama on birinci sınıfa geldiğim zaman hani hocalar bölümden geri kalmayın diye bize hani hem onun konularını hem de on birin konularını rahatlıkla güzel bir şekilde anlatarak yetiştirdi. Ben bölüm hocalarımdan çok memnunum. (Ö18)

Bizim hocalarımız gayet iyidir. Ders sırasında hem sohbet de ediyoruz. Şakalaşyoruz. Oyun filan da oynuyoruz. Gayet iyi. (Ö10)

İşlevselliğin bir diğer kategorisi de sanitasyon sistemleridir. Sanitasyon sistemleri hakkında öğrencilerin verdiği cevaplardan yeterli veya yetersiz bulmalarına göre kodlar oluşturulmuştur daha çok öğrencilerin verdiği cevaplar yeterli buldukları yönünde gerçekleşmiştir. Görüşlerden bazıları şu şekildedir:

Temizlik bayağı her gün hatta temizleniyor koridor filan. Ama lavabolar öğrenciler yüzünden bazen kötü oluyor. Onun dışında iyi. Sabun, peçete bulmakta zorluk yaşamıyoruz. Temizlik odaları var, oradan alıyoruz. Ara sıra ablalar koyuyor, biz alıyoruz. Düzenli bir şekilde güzel kullanıyorlar. (Ö10)

Okulun temizliği konusunda okulun temizliğine laf etmeyeyim. Okulu iyi temizliyorlar. Lavabolar da genel olarak iyi. Her gün sistemli olarak çalışıyorlar. (Ö1)

Okul temizliği gayet iyi. O konuda hiçbir şey yok yani. Mükemmel hatta peçete bulmakta herhangi bir sıkıntı yaşamıyoruz. Peçete de var. Sabunu zaten biz üretiyoruz. (Ö11).

Temizlik ve hijyen konusunda yani şöyle söyleyeyim. Sabunları zaten biz üretiyoruz. Biz ürettiğimiz şey sabun konusunda hiçbir problem yok. Suda da bir problem yok. (Ö12)

Okulun temizliği güzel hocam yani. Zaten lavabolar sürekli temizlikçi abiler temizliyor, şey yapıyor. Sabun sürekli oluyor zaten. Öyle bir pis şeyinde de görmedim yani. (Ö17)

Yani kesinlikle temiz, zaten galiba günde iki kere de temizliyorlar. O yüzden temizlik konusunda bir sorunumuz yok. Temizlik konusunda sene başında bazı sorunlar oldu. Okul yönetimden kaynaklı değil. Öğrencilerden kaynaklı ama ondan sonra öğrencilere gerekli şeyler söylendi ve şu an gayet temiz ve yeterli olduğunu düşünüyorum. Peçete, sabun var. Hepsi var. (Ö14)

Yetersiz bulan katılımcıların yetersiz bulma konusunda çoğunun hemfikir olduğu nokta lavabolardaki peçete eksikliğidir. Ancak alınan yanıtlardan bazıları lavabolarda peçete bulundurulmamasını doğru buluyor öğrencilerin düzgün kullanmadıklarını ifade ediyorlar. Görüşlerden bazıları şu şekildedir:

Temizliği önceden iyi buluyordum. Ama bunda biraz kızların da suç olduğunu düşünüyorum. Çünkü ablalar temizlese de temiz tutmak zorundalar. Ben tuvaleti çok kullanmıyorum. Lavaboyu çok kullanmıyorum ama gittiğimde rahatsız oluyorum açıkçası. Genel sınıfım da öyle. Hepimiz rahatsızız. Yani biz biraz temiz tutsak daha temiz olacağını düşünüyorum ama onlar da biraz sık temizleyebilirler. Sabunumuz var. O düzenli katılır ama peçetemiz yok olmuyor. Kendimiz peçete getiriyoruz. (Ö19)

Peçete yok hocam. Peçete nedense bizde yok. Olsa bile bence getirmesinler. Çünkü bizim öğrencileri az çok biliyorsunuz. İlla ki bir tane dengesiz (“dengesiz” anlamına gelen argo bir kelime kullanıldı) biri gelecek abuk subuk kullanacak. Yani çoğu kişi çünkü öyle. Dengesizin biri gelecek. Öyle yapacağı için. İsrar. Hiç o işlere girmemeli. Sabunda sıkıntı yok. (Ö1)

Ama mesela lavabolarda sıvı sabun oluyor. Peçete yok. Sıvı sabuna kabına da ellerini daldırıyorlar hayvan gibi. Bazıları basarak alırken bazıları kapağını söküyor avuçlayarak alıyor. (Ö5)

İşlevsellik alt başlığının bir diğer kategorisi fiziksel donanımdır. Fiziksel donanım kategorisinde öğrencilerin fiziksel donanımı yeterli bulmaları ve yetersiz bulmaları yönünde iki farklı kod ortaya çıkmıştır. Yeterli bulan sadece bir öğrenci olmuştur yanıtı şu şekildedir:

Çok büyük bir spor salonu var okulun. Branşları da fazla. Fizik, kimya, biyoloji laboratuvarı bilmiyorum. Bilgisayar dersini bilgisayar odasında işliyoruz. Genel olarak yeterli. (Ö16)

Öğrencilerin yetersiz bulmaları yönünde verdikleri cevaplardan fizik, kimya, biyoloji laboratuvarlarında ders işlenmemesi ve sportif aktivite eksikliği alt kodları oluşmuştur. Katılımcılar okullarında genel olarak fizik, kimya, biyoloji laboratuvarlarının eksik olduğunu varlığından habersiz olduklarını varsa bile orada değil sınıflarında uygulama olmadan ders işlediklerini belirtmişlerdir. Laboratuvarlarda ders işlediğini söyleyen tek bir öğrencinin dahi olmaması dikkat çekmiştir. Ayrıca spor salonu veya spor salonundaki malzeme eksikliği yönünde değerlendirmelerde bulunmuşlardır bu yüzden okulda çok sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Fizik kimya, biyoloji derslerini, laboratuvarında işlemiyoruz. Var ama. Geçen sene bir defa indik. O da sadece son haftaydı. Hoca sırf orayı görelim diye indirdi. Genelde o tarz dersleri böyle sınıfta işliyoruz. Hiç laboratuvara gidip ders işlediğim olmadı. (Ö15)

Fizik, kimya, biyoloji laboratuvarında ders görmüyoruz. Var olup olmadığını da bilmiyorum. Hayır hiç görmedim. Spor salonu da yok. Halı saha var tek. Soğuklarda Beden eğitimi derslerinde içeride kalıyoruz, oturuyoruz. Yaptığımız bir şey yok. İsteyen voleybol oynuyor. Spor salonu yok ama boş bir alan var orada ortada ağlar duruyor. Biz voleybol filan oynuyoruz. Alan dar zaten. Okul tatil olunca ister istemez mutlu oluyor insan. Okula gelmediğim için. Evde en azından bir etkinliğim oluyor tabii mesela. Sportif faaliyetler olsa okula gelmek isterim. Şimdi gel git boş. Gel git boş. Hiçbir şey yok. Yani ne etkinlik var ne yapılacak bir şey var. (Ö3)

Hocam ben bir fizik laboratuvarı gördüm. Bir de kimya laboratuvarı gördüm okulda bodrum katta. Var olduğunu biliyorum. Ama hiç girmedim. (Ö5)

Sanki öğrencilerin çoğu diyor yani. Hapisteymişiz gibi geliyor. Duvarları görsen zaten iki üç metre. Okul içerisinde sportif, aktiviteler ya da vakit geçirebileceğimiz aktiviteler yok hocam. Bireysel değil de birlikte. (Ö1)

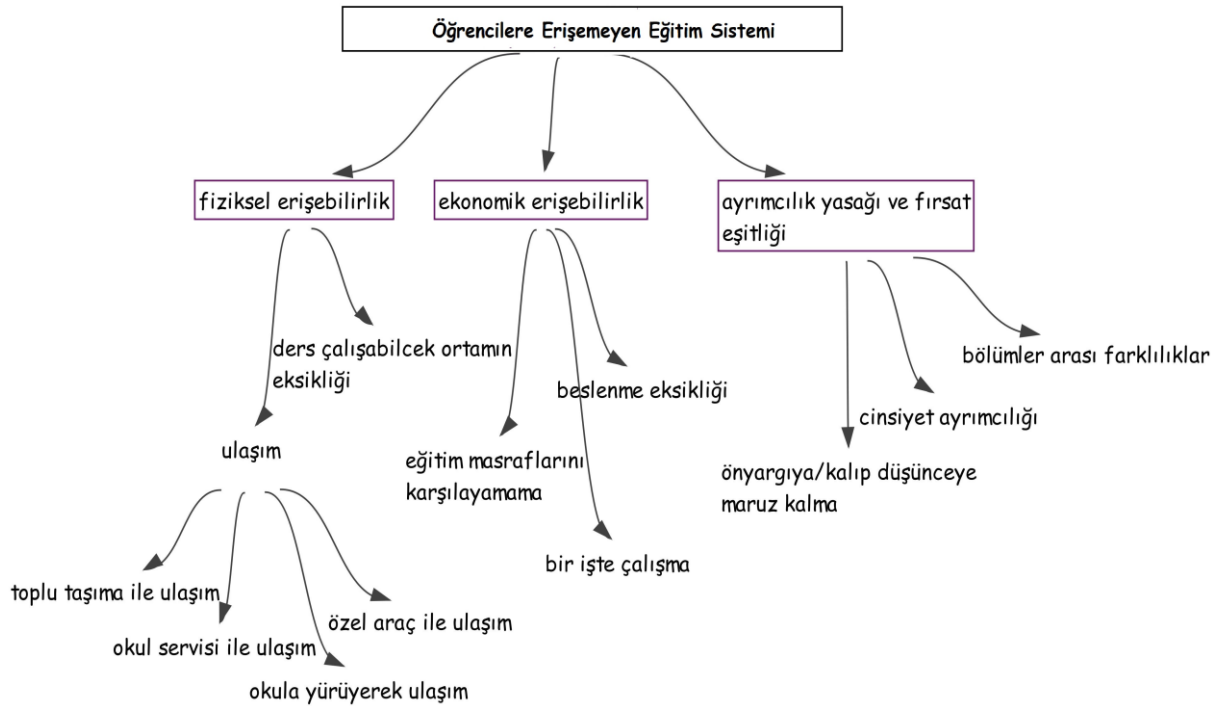
Kimya, biyoloji filan ders vardı. Hiç laboratuvar eğitimimiz olmadı yani. Hiç gidip de böyle ders işleyip ya da herhangi bir insan kafası şeyi ya da iskelet getirip en ufak bir şey getirip gösteren olmadı yani. Biyolojide de olsun, kimyada da olsun. Benim hatırladığıma göre bir tek o miknatısı getirdiler, o kadar. Yani uygulamalı bir şey göstermiyorlar. (Ö4)

Vallahi ben laboratuvara en son ortaokula gittim. O da sadece deneme sınavı için. Ben bu okulda laboratuvar var mı yok mu bilmiyorum (Ö7)

4.1.2. Erişilebilirlik

Erişilebilirlik başlığı içerisinde “öğrencilere erişemeyen eğitim sistemi” teması oluşturulmuştur.

Devletin yükümlülüklerinden olan erişilebilirlik, eğitim kurumlarının ve verilen eğitimin herkes için erişilebilir olmasıdır. Erişilebilirlik başlığı fiziksel erişilebilirlik, ekonomik erişilebilirlik ve ayrımcılık yasağı ve fırsat eşitliği olmak üzere üç alt başlıktan oluşmaktadır. Bu üç alt başlık, kategorileri ve kodları aşağıdaki şekil 4.2’de yer almaktadır.

Şekil 4.2. Erişilebilirlik başlığının teması kategorileri ve kod dağılımı

Fiziksel erişilebilirlik alt başlığı ders çalışabilecek ortamın eksikliği ve ulaşım olmak üzere iki kategoriye ayrılmıştır. Verilen cevaplara göre ulaşım kategorisi altında toplu taşıma ile ulaşım, okul servisi ile ulaşım, özel araç ile ulaşım ve okula yürüyerek ulaşım sağlandığına yönelik kodlar ortaya çıkmıştır. Genel olarak ulaşımında zorluk yaşanmadığı ifade edilmiştir. Liselere girişte adrese dayalı yerleştirme sisteminin varlığının bu duruma etken teşkil ettiği açıkça görülmektedir. Öğrenciler daha çok toplu taşıma kullanarak ya da okulun ücretsiz sağlamış olduğu okul servisleri ile ulaşım sağladıklarını, en az ise özel araçla okula ulaşım sağladıklarını ifade etmişlerdir. Ulaşım kategorisi altında öğrencilerin verdiği bazı yanıtlar şu şekildedir:

Ben okula tramvayla gelip gidiyorum hocam ama gelirken zorlanmıyorum. Evden buraya en fazla yirmi dakikada geliyorum. Zorluk yaşamıyorum. (Ö18)

Otobüsle gidiyorum. Bir iki defa kaçırdığım oldu. Tek otobüsle geliyorum gidiyorum. Yani çok uzak değil. Bir on beş dakika sürüyor. Sakarya mahallesi tarafındayım. Otobüs de sık geliyor. Çok fazla bir zorluk çekmiyorum. Otobüste gelip giderken herhangi bir yaşadığım olumsuz bir durum da yok. (Ö6)

Yani on kilometre vardır ev ile okul arası da benim babam zaten burada (sanayide dükkanı var) olduğu için. Onunla beraber gidip geliyorum. Hem de servis var okulumuzda zaten ücretsiz. Ben sabahları babamla geliyorum da. Akşam servisle gidiyorum. (Ö9)

Tramvayla gelip gidiyorum. Tramvayla geldiğim için de derse geç kalma derdi olmuyor. Bu zamana kadar hiç geç kalmadım. (Ö15)

Yurttan buraya servisle gidiyorum. Onun da parasını okul veriyor. (Ö14)

Uzak mesafede oturan öğrencilerin ise görüşleri şu şekildedir:

Yani biz Yazır'da oturuyoruz. Buradan gidiş geliş bir buçuk saat oluyor. Bir yarım saat oturuyorum arkadaşlarımla kalkıyorum. Dört buçukta çıkıyoruz. Bir buçuk saat yol sürüyor. Bir saat de ben oturuyorum. Altı buçuğa varıyor. Okul çıkışında bir yarım saat falan arkadaşlarımla zaman geçiriyorum. (Ö16)

Çok ara bir bölgede olduğu için kendim gelecek olsam mesela çok kolay bir şekilde gelemiyorum. Örnek veriyorum Meram'da oturan, Bosna'da oturan biri de iki servis

yani iki seferle geliyor. E benimki on dakika mesafede ama çok ara bölge olduğu için ben de yani iki vasıta ile geliyorum oradan buraya direkt gelen bir vasıta yok. (Ö12)

Fiziksel erişilebilirlik alt başlığı altında yer alan ders çalışma ortamının eksikliği kategorisine ait bazı öğrenciler, ayrı odalarının olmaması konusunda sıkıntı yaşayabildiklerini ifade ettiler, görüşleri ise şu şekildedir:

Ayrı bir çalışma alanı olmadığı için mesela sınavlarda falan cidden çok şey yapıyorum. Yani normalde ben gece çalışmayı seven bir insanım. Gece daha çok böyle benim beynim daha aktif oluyor. Ve annem de çalıştığı için sabah da erken kalkıyor. Mesela ışığı falan açamıyorum. O konuda şey yapıyorum. Öyle olunca gidiyorum mutfakta falan filan çalışıyorum yani öyle şey oluyor. (Ö6)

Yani yurtta dolabımın olmaması dışında sorunum yok. Yani önceden dört kişiyle kalıyorduk bir odada. İşte ondan sonra bu deprem olayı falan oldu ya. Depremden dolayı işte yurdu doldurmaya çalıştılar. Bu lisede okuyanların hepsini üç odada topladılar. Altı kişi olduk şimdi. O yüzden bazı dolaplara falan yer kalmadı. Yani önceden de bir altyapım olduğu için çok aşırı ciddi bir ortama ihtiyacım yok. Yatakta çalışıyorum. Bir çalışma masasını üç kişi kullanıyoruz. O yüzden ortak alanlarda zorluk yaşıyoruz. (Ö14)

Ekonomik erişilebilirlik alt başlığı hakkında öğrenciler genel itibariyle eğitimin herkes tarafından karşılanmadığına dair yanıtlar vermişlerdir bu durumun ortaya çıkmasını sağlayan sebepler noktasında ekonomik erişilebilirlik üç kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler, eğitim masraflarını karşılayamama, bir işte çalışma ve beslenme eksikliğidir. Eğitim masraflarını karşılayamama kategorisinde bazı öğrenciler yardımcı kitap veya okuma kitabı gibi temel ihtiyaçlarının dahi karşılanmadığını belirtmiş ve bazıları bu durumun bir sorun teşkil etmediğini ders kitaplarını bu konuda yeterli gördüklerini ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise bölümlerindeki en temel ihtiyaçlarının bile karşılanmadığını söylemişlerdir. Devletin burs imkanından yararlanan öğrencinin sadece bir tane olduğu onun da başarı bursu aldığı görülmüştür. Genel olarak öğrencilerin çoğu eğitim masraflarını karşılamak veya ailelerine yardımcı olmak adına hafta sonlarında veya yaz tatillerinde çeşitli mesleklerde çalışmaktadır. Bu mesleklerin ise genellikle kendi bölümleri dışında olduğu görülmüştür. Ayrıca uzun saatler okulda olmalarından dolayı beslenme konusunda sıkıntı yaşadıklarını kantin fiyatlarının yüksek

olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların ekonomik erişilebilirlik alt başlığı içerisinde yer alan beslenme eksikliği kategorisinde verdiği bazı yanıtlar şu şekildedir:

Evde kahvaltı yapmıyorum. Mesela dün ekmek arası yedim evden getirdim. Başka ondan sonra hiçbir şey yemiyorum. Çünkü param yetmiyor. Çünkü her şey olduğundan daha fazla. Yani her şey olduğundan daha pahalı. Mesela hani bir yemek yiyeceğim. Dışarıdakilerden daha pahalı kantin. Mesela bir yemek yiyeceğim. Hani bir içecek de alayım diyorum. Çok fazla bütçemi aşıyor. E öyle olunca da aç gidip aç geliyorum. (Ö3)

Şöyle bu konuda illa ki maddi destek yani maddi anlamda sıkıntı çekiyoruz. Mesela kitap okumayı çok seviyorum. Kitaplar şöyle söyleyeyim sekizinci sınıftayken özellikle yemek yemezdim bazen. Paramı biriktirip kitap alırdım okumak için. Öyle öyle kendime bir kitap kütüphane oluşturdum evimde var. (Ö11)

Yemek sıkıntısı çekiyoruz. Çok sıkıntı var. Sabah kalktığımda evde çok az bir şeyler atıştırıyorum. Buraya gelirken de yakınlarda bir büfe var. Biraz daha kantinden ucuza satıyor. Ucuz ve büyük miktarda satıyor. Oradan bir tane ekmek alıyorum. Öğle arası yiyorum. Zaten akşam beşe kadar tekrar acıkıyorum. Eve gidince de evde yiyorum. Şey dışarıdaki fiyatlar daha uygun kantine göre. (Ö15)

Katılımcıların ekonomik erişilebilirlik alt başlığında yer alan bir işte çalışma kategorisinde verdiği bazı yanıtlar şu şekildedir:

Ben açıkçası hani öyle bir duruma geldim ki okulu açığa aldırma'yı düşündüm. Direkt açığa alıp hani tamamıyla iş hayatına atılıp üniversiteyi de okumayayım hani o ne olacaksa olsun gibi bir düşüncedeydim. Sonrasında hani elimden geldiğince işte hafta sonları olursa iş oraya gidiyorum. Bir arkadaşım sayesinde buldum orayı. Bir basım işi. Oraya hani böyle baskı falan paketleme gibi bir iş. Oraya gidiyorum. Yaz aylarında zaten hep çalıştım. Hayvan ve zirai ilaçlar üreten bir yerde tüm yaz boyunca ama onun dışında hani çok devamlı çalıştığım olmadı. Bayramlarda falan hep şeker satmaya gittim. (Ö12)

Doğru söylüyor aslında sanayide çalışmak güzel bir şey ama yani gittim de. Üç ay sanayide çalıştım. Zor durum. Zor yaptım. Hatta yapamadığım bile oldu. Orada ağlıyorsun, sinirleniyorsun. Usta bağılıyor sana. Zor hocam ya. Sırf hatta çok para

harcıyorum babamdan para alıyorum diye sille de broşür dağıtmaya gidiyordum. Hani şu bir iki hafta öncesine bıraktım. O da yani uyuyamıyorsun sabah yedide. Sabah yedide kalkıyorum. En aşağı ilk otobüse binip gidiyorum. Beş altıya kadar çalışıyorsun. Geliyorsun evde yatman lazım. E yatarsan hafta sonu kalmıyor.... Hocam orada da yaklaşık on iki saat çalışıyorum. Orada da altı gibi çıkıyordum. Bayağı uzun bir süre çalıştığım oluyordu. (Ö7)

Kemerli'nin orada Yücel simit vardı. Eminoğlu oldu herhâlde. Bir sene çalıştım orda yani. Bir de orada zor zamanlarım da geçti mesela. Ben okula geliyordum. Mesela 7 buçukta kalkıyorum. Hafta sonu da 7 buçukta kalkıyorum. Yani hiç böyle bu son 7 ayda hiç 10'a kadar ya da 9'a kadar yattığımı hatırlamıyorum işte... Hafta sonları çalışıyordum. Hafta içleri kapanışa gidiyordum ya. Oraya gidiyor, bir de okuldan çıktıktan sonra da oraya gidiyordum. (Ö4)

Okuldan saat dörtte çıkıyorum zaten üç gün. Dükkâna (ayakkabı üzerine) gidiyorum çalışıyorum. Akşam da yedi buçuk falan çıkıyoruz. Elemanları dağıtıp yemek yedik falan derken saat sekiz buçuk oluyor.... Tatillerde çalışıyorum yani dükkânda. Hatta okuldan kalan zamanlarda bile gidiyorum. Okuldan çıktığımda da gidiyorum. Hafta sonları gittiğim de oluyor bazen. Her gün oluyor ya. Bizim fuar oluyor mesela. Yaz kış, fuar zamanları akşama kadar çalıştığım da oluyor. (Ö2)

Şu anda da hafta sonları böyle bir ek iş, bir şey olursa kendim gidiyorum, çalışıyorum o şekilde. Garsonluk yaptım. İşte o şekilde Meram yeni yol tarafında bizim bir akrabamızın kafesi var. Orada garsonluk yapıyorum genelde. Yaz tatillerinde öğretmenlik yapıyorum. Bir vakıfta öğretmenlik yapıyorum dediğim gibi. Hafızlık, hadis, siyer vesaire eğitimleri veriyoruz okul derslerine de yardımcı oluyoruz. Fen bilimleri dersi vesaire anlatıyoruz. Bu durum yani derslerimdeki başarıyı etkilemiyor. Çünkü şöyle derslerimdeki başarıyı etkileyecek şeyleri yapmıyorum kendime. Yani bakıyorum eğer ki ben bunu yaparsam kendime bir engel mi diyorum? Engelse yapmıyorum zaten. Zorluk açısından da zor olduğu dönemler illaki oluyor ama hayatın kendisi bu. Yapacak bir şey yok. Ben çok fazla uyumayı sevmem zaten. Çok uyumuyorum. (Ö11)

İki haftalık sadece kuaförde çalıştım. Onun da ne kadar zor olduğunu anladım. Yani bakıyorum geliyor kadınlar böyle saçları falan cidden çok yağlıydı. En son işte işi

bıraktım. Kadınla da kavgalı olarak ayrılmıştım. Hani kadın gelmiş benim evimin önünde. Şimdi geliyor bağıyor. Ben normalde akşam yazdım WhatsApp'tan. Abla dedim, ben dedim iş bırakmak istiyorum dedim. Ne kadar zorluğun olduğunu anladım dedim. Ondan sonra gelmiş şey diyor sen dedi iki gün çalıştın diye kendini dedi kalfa falan mı sandım dedi. (Ö6)

Katılımcıların ekonomik erişilebilirlik alt başlığında yer alan eğitim masraflarını karşılayamama kategorisinde verdiği bazı yanıtlar şu şekildedir:

Yani ekonomik anlamda çok sıkıntı yaşıyorum. Kitap okumayı pek sevmem. Genelde kod yazmayı falan severim. Kod yazmak için de iyi bir bilgisayara ihtiyaç var. Bu zamana kadar hiç iyi bir bilgisayarım olmadı. Ekonomik anlamda zorluk yaşıyoruz. (Ö15)

Hani ama ne olursa olsun hani üç tane bir şey alınması gerekiyorsa iki tane alıyoruz. Birini erteliyoruz. Çünkü fiyatlardan kaynaklı olarak hani ekonomik anlamda birazcık zorluk çekiyoruz ister istemez. Bir de bizim evde hani annemin ikinci eşi olduğu için onun kendi çocukları da okuyor. İki kişi oradan okuyor. İki kişi biz burada. Dört tane çocuk okuyor, birazcık yani erteliyoruz, geciktiriyoruz ya da hiç şey yapmıyoruz. (Ö12)

Zaten bir de biz üç kardeşiz. Çok sıkıntı, kardeşim de okuduğu için ona da çok test kitabı aldık. Yani hepimizin test kitabına yetişilmiyor malum. O yüzden ben bu yıl almadım ama belki on ikinci sınıfta ya da seneye alırım diye düşünüyorum ama genelde zorlanıyoruz. Bir yıl benim bir yıl onun ihtiyaçları gideriliyor. En küçük kardeşim hani daha bebek olduğu için onun ihtiyaçları apayrı. Hani kardeşimin biri de ortaokulda İngilizce sınıfı okuyor kendisi. Çok test kitabı almak zorundayız. Hani onlar onlara öncelik veriyorum bir abla olarak. Ama hani onun dışında para birikip bir şeyler yapmaya çalışıyorum kendim için. (Ö19)

Erişilebilirliğin bir diğer alt başlığı ise ayrımcılık yasağı ve fırsat eşitliliği olarak belirlenmiştir. Ayrımcılık yasağı ve fırsat eşitliliği alt başlığı, bölümler arası farklılıklar, cinsiyet ayrımcılığı ve önyargıya/kalıp düşünceye maruz kalma olarak üç kategoriye ayrılmıştır. Öğrenciler bazı bölümlerin öğretmenler veya idare tarafından kayırıldığını düşünmektedir ayrıca bazı öğretmenlerin özellikle kız öğrencilere daha farklı davrandıklarını dersler konusunda onlara yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin birçoğu genel

olarak Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ne çevrenin bakış açısından rahatsızlık duymaktadır ve bireysel olarak da kendilerine karşı önyargılı davranıldığını bazı kalıp yargıların aşamadığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ayrımcılık yasağı ve fırsat eşitliği alt başlığında yer alan cinsiyet ayrımcılığı kategorisinde verdiği bazı yanıtlar şu şekildedir:

Ürün üretiyoruz. Onları satıyoruz. Gelen işte kardan biz de belli bir miktar alıyoruz ama daha çok kız öğrenciler yine burada bir tık geride kalıyor. Zaten biz sınıfta üç kız öğrenciyiz. Erkekler daha çok çağrılıyor. Hani oraya hep onlar çalışmaya gidiyor ve biz genelde sınıfta oluyoruz. (Ö12)

Hocam bizim sınıfta yani benim düşüncem hocalara karşı söyleyemiyorum. Ama ayrımcılık var. İki tane kız var sınıfta hocam kız zeki. Yani hakkını almayayım. Kız zeki. Çalışıyor dersine. Bir kız daha var. Ama hoca onların başından kalkmıyor. Ön sırayı bir alıyor. Akşama kadar o kızlarla konuşuyor. Hatta bizi susturuyor o kızlarla da teke tek çalışıyor kızlardan birine hatta matematik hocası şöyle bir test kitabı verdi. Beraber çalışıyorlar. Yani bize karşı hiç sunmadı bunu. Belki ben de yapacağım. Hiç sormadı yani onlar birazcık daha böyle zekiler ya da başarıları yüksek diye. Yani bizim erkek öğrencilerden üç kişi daha var zeki, uslu. Ama onları çalıştırmıyor. (Ö7)

Katılımcıların ayrımcılık yasağı ve fırsat eşitliği alt başlığında yer alan önyargıya/kalıp düşünceye maruz kalma kategorisinde verdiği bazı yanıtlar ise şu şekildedir:

Ama tüm hocalar yani tüm hocalar değil de bazı hocalar bizi çoğu öğrenciyle kıyaslıyor. Benim notlarım çok güzeldi. Sonra biz bir ara taşındık. O ara düştü. Arkadaş çevrem falan değişince sonra falan birinci dönem geri topladım. İkinci dönem tekrar arkadaş çevrem değişti. Hocalar da hani çoğu öğrenciyle bizi bir tuttuğu için şey olmuyor. Yani eğitim açısından sıkıntı değil ama hocalar bizi herkesle bir tutuyor. Dışarıdan bakıldığında teknik lise, meslek lisesi öğrencileri kötü olarak bakıldığı için. Öğretmenler yani siz neden Anadolu'ya gitmediniz de buraya geldiniz, çünkü puanınız yetmedi diyor. Üstten konuşuyor. (Ö16)

Bir de zaten böyle hani ismin çıkmış gibi bir şey oldu. Adım çıktı. E....(öğrencinin ismi) dediler mi? Başka E..... olsa bile beni çağırıyorlar hocalar. Tamam git dokuzlardan E.....'yi çağır gel. Hocam ben değilim diyorum. Yalan söyleme sensin. Ya ben değilim ben. (Ö7)

İdare sürekli bizi bir düşmanları gibi görüyorlar. Yani böyle her baktığında bizi süzüyor. Şu günden şu güne nasılsın oğlum, iyi misin dediğini duymadım. Normal şekilde merdivenden çıkarken hakaret edip, köşeye çekiyor. Mesela bir kere ramazanda olmuştu. İşte dudaklarımıza bakıyordu. Senin dudağın kuru değil. Senin dudağın çok kuru değil. Senin orucundan şüphe duyuyorum falan diyor. Ben de ister tutar ister tutmaz diye bir şey söylemişim. Nasıl tutmaz Müslüman değil mi falan diyor. Yani kendi fikirlerimizi benimseyemiyoruz. (Ö15)

Çalışmadan yaptığım sınavlardan mesela edebiyattan 70 aldım, hoca kopya çektin diyor, tamam diyorum hocam kopya çekmişimdir siz sözlüde az verirsiniz sıkıntı yok diyorum. Hoca benle iddialaşıyor. Sınava yani yok hoca girmedi bir de 2 hoca vardı. Ya şöyle, ben şimdi derslerde ders kitap defter falan getirmiyorum ya uğraşmıyorum artık ya. (Ö4)

Bölümler arası farklılıklar kategorisine ait katılımcıların bazı görüşleri:

Şöyle, bizim bir atölyemiz yok. Bizim okulumuz iki binadan oluşuyor. Karşıdaki binada orada ayakkabı atölyesi var. Yani orası tamamen artık ayakkabı gibi bir atölye oldu. Kimya atölyesi de var ama orası Döse (Döner sermaye olarak bazı ürünlerin satışının yapıldığı yer) diye geçiyor ve Döse'ye de işte herkes gitmiyor bizim sınıftan birkaç öğrenci var ben de dahilim buna. (Ö12)

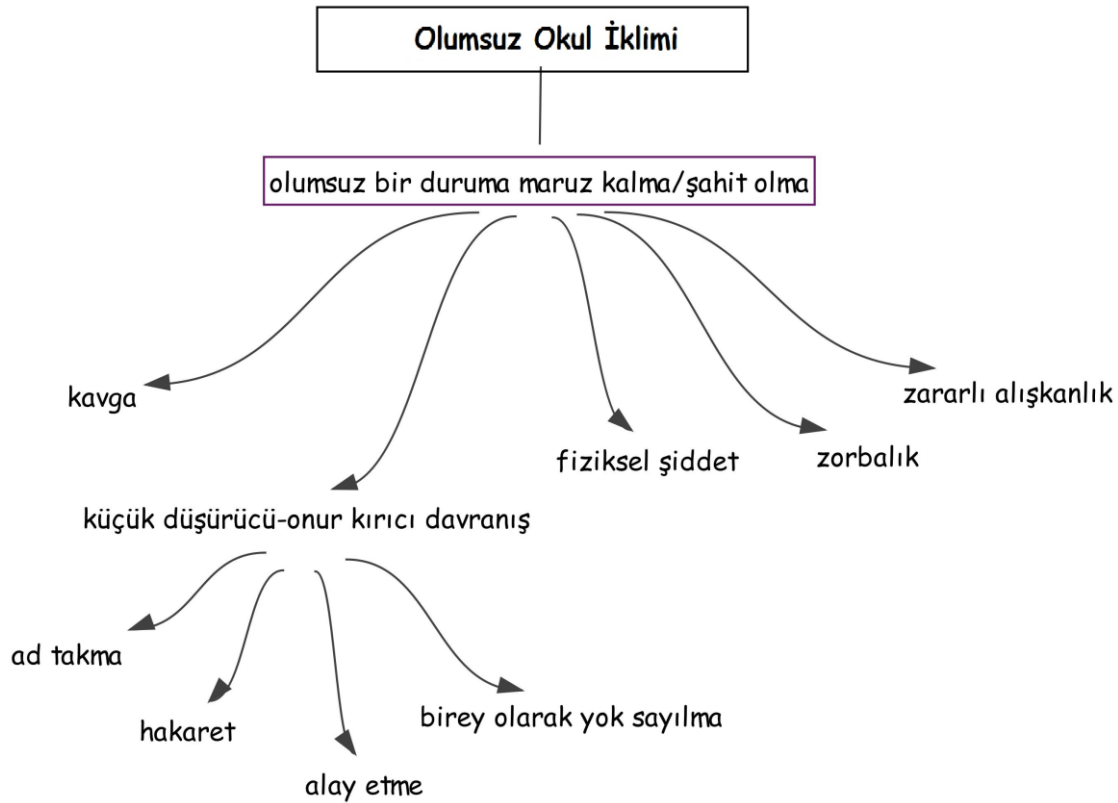
İdarenin bizim bölüme karşı bir şeyi var. Yani onu siz anlayın. Çünkü bizim mesela bir hocamız var. Elektrik elektronik şefi. Çok şikâyetimiz oldu. Ya mesela işte eşyamız eksik, alın diyoruz ama alınmıyor. Diğer bölümlerde böyle bir durum yok. (Ö1)

4.1.3. Kabul Edilebilirlik

Kabul edilebilirlik başlığı içerisinde “olumsuz okul iklimi ve nitelikli eğitime erişim sorunu” temaları oluşturulmuştur.

Kabul edilebilirlik ilkesi gereğince öğrencilerin potansiyelini tam olarak gerçekleştirebilmesine uygun ortamın varlığını saptamak için öğrencilere okul ortamında, sınıfta arkadaşlık ilişkilerin hakkında bilgi vermeleri, okulda şiddete, alay etmeye, ad takmaya ya da zorbalığa maruz kaldıkları ya da şahit oldukları bir ortamın olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcıların verdiği cevaplar ışığında kabul edilebilirlik başlığı içerisinde olumsuz bir

duruma maruz kalma, şahit olma kategorisi oluşturulmuştur. Olumsuz bir duruma maruz kalma, şahit olma kategorisi içerisinde yer alan kodlar ve alt kodlar aşağıdaki şekil 4.3'te verilmiştir.

Şekil 4.3. Olumsuz bir duruma maruz kalma/şahit olma kategorisine ait kodlar ve alt kodlar

Olumsuz bir duruma maruz kalma/şahit olma kategorisi içerisinde kavga, küçük düşürücü- onur kırıcı davranış, fiziksel şiddet, zorbalık ve zararlı alışkanlık kodları oluşturulmuştur. Öğrencilerin okul içerisinde birçok kavgaya şahit olduğu bazen de okul içerisinde başlayıp okul dışına taşındığı görülmüştür Kavga kodu içerisinde yer alan öğrenci görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

Yanlışlıkla bir tane abinin ayağına takıldı C.....(arkadaşı) Ne yapıyorsunuz lan siz dedi. Kusura bakma abi dedik. geri geri gidiyordu arkadaşlar dedik. Küfür etti o sırada. Ondan sonra, abi dedim, özür dilerim dedim yani. Niye hemen küfür ettin de dedim. Özür dilerim dedim. Ondan sonra konuşma lan dedi. Ne diyorsun sen dedi. Ondan sonra sen dedi (küfür) dedi. Bana. Abi dedim bak, benimle dedim böyle konuşma. Abi dedim sen nasıl konuşuyorsun ya dedim. Hem özür diliyoruz dedim. Hem dedim üste çıkıyorsun dedim. Hiçbir şey yok. Sadece ayağına takıldık. Bu. Ondan sonra kantinci abla var. O bizim akraba döndü. O benim diyor yavrum diyor. Boş ver. Dön diyor. Abi dedim bak benle dedim böyle konuşma dedim. Bak. Hala bir de alttan alıyorum. He. Bak diyorum benimle böyle konuşma. Ana baba katıyor. Konuşma istersen benimle

böyle diyorsun. Konuşma demiyor. Sen kimsin diyor. Ondan sonra abi dedim bak benimle öyle konuşuyorsun. Sen dedim istersen gel de yaşlılarla konuşturayım dedim. Ensesine dokundum böyle yani. Hani şey yaparsın ya. Gel dedim abi yaşlılarla konuşturayım. Sen dedi kimsin bana vuruyorsun dedi. Ben tam gidiyordum. Döndüm bana bir tokat attı. Döndüm ben böyle. O tokat etkisiyle dışarıya çıktım. O gün okulda abim var. Abim ne yapıyorum? Abim nerede? Abim nerede? Arkadaş tut abin içeride dedi. Abimin yanına gittim. Abi dedim bana dedim tokat attı. Ondan sonra sen dedi kimsin dedi. Abim bunu yakaladı tuttu. Duvara yasladı. Buna bir tane yumruk attı. Ben de o sinirle koştum, koştum. Buna zıpladım, bir tane tokat attım. O sinirle. Ondan sonra o yere yıkıldı. Ben bunun üstüne çıktım, yumrukladım bunu. Sonra hocalar geldi, ayırdı, bizi de disipline götürdü. (Ö7)

Kızlara dokunsak taciz etti diye suçlanırsın diye de korkuyoruz. Mesela ben kendim B.....'ye dokunsam bugün hemen gider işte şöyle oldu böyle oldu der. Mesela ortada hiçbir şey yoktu ama yaptığı suçu kapatacak ya işte. Laf dalaşına giriyoruz. Hemen hiç olup olmadık konuya direkt yazıp verdi rehberliğe. Mesela rehberlik beni çağırıyor. İşte şey konu aslında şöyleydi. Biz tartışmıştık. Kovalamaca başladı. Ben de tuvalete doğru ittim onu. Kapıyı da üstüne kapattım. Erkekler tuvaletinde olunca da bu da iteklemeye başladı seni kızlar tuvaletine sokarım diye söylendi. Öyle olunca da mecbur karşılık vermem lazım. Karşılık verince de bu olayın üzerine işte hocam beni içeri aldı yani beraber içerideydik beni böyle yapmaya çalıştı dedi. Ama aslında hiç öyle bir şey yok burada. Ben dışarıdaydım arada kapı vardı. Başka hiçbir şey yok. Ama o abartılı bir şekilde yazdı. Yanlış anlaşıldı. Mesela rehber hocası dedi ki senin o kızdan aynı tuvalette ne işin var dedi. Ben hocaya dedim hocam ne aynı tuvaleti? Dedi ki kız böyle böyle diyor. Ve sen şunu şöyle yapmışsın. Hocam hayır hiç öyle bir şey olmadı ben öndeydim o arkadaydı ortada kapı vardı bu kadar basit. Hiçbir şey yoktu. Zaten bir rehber hoca var. Bizi de tanımıyor. Yani ama herhangi bir suç yani uyarıyı kınama bir şey almadık. Bizi barıştırdı.(Ö3)

Z..... yakın bir arkadaşım yani iki gözümün önünde kavgası oldu. Çok ayırmaya çalıştık. Bu dışarıda da çok kavga etti Z..... Çok şahit oldum. Polislik de oldu. Okul içerisinde de işte bir defa olmuştu. Onda da zaten kız direkt idareye kaçıp gitti yani gözümün önünde oldu. Saç baş kavga ettiler. (Ö6)

O da zaten bizim hemen okul çıkışının orada oldu. Dışarıdan çocuklar gelip bizim okuldan bir çocuğu işte bıçaklamışlardı. Öyle bir olay gördüm. Başka da öyle bir olaya şahit olmadım. Öğle arasında bir anda geldi çocuk. Bir iki tartışma oldu. Tartışmayı da bilmiyorum. Bıçakladı gitti. Çocuk kaçtı zaten. Bizim okuldaki çocuk hastaneye kaldırıldı. Çocuk hala geliyor diğer çocuğu da polisler yakaladı zaten. Onu da götürdüler. Yani olay çözüldü. (Ö17)

M..... ile konuşuyorum. E..... araya giriyor. İşte niye öyle yapıyorsun diye. Ondan sonra kavga çıktı hocam. Ben bunu hani nasıl diyeyim? Refleksle bunu yere uzandırdım. Ve söylüyorum. Yani yapma. Yerdeyim yapma diyorum. Hani kavga istemiyorum. Ayağa kalktık. Arkadaşlar yatıştırdı hoca geldi. Biz oturduk. Ondan sonra tekrar kalktı. Bu sefer beni iteklemeye başladı. Baktım arkası komple böyle ay gibi oluşturulmuş. Ben dedim anladım yani. Dövsem bunlar hep beraber üstüme çullanacak öyle olunca da mecburen bir şey yapamadım. (Ö3)

Kavga ediliyor falan. Etkileniyorum doğal olarak. Sınıfta değil, dışarıda. Ama hani buradaki öğrenciler tarafından evet. Kavgayla hiç karıştığım olmadı, konuşarak halledebiliyorum. Okul dışına yansıyor. Okul dışında da çok fazla kavga oluyor. Şiddet de oluyor. Erkek kız. Karışık. Hepsinde de çok oluyor. (Ö16)

Dokuzuncu sınıftaki bir arkadaşımın arkadaşım kavga etmişti. Orada ayırırken falan şahit olduğum oldu. Normal kız kavgası. (Ö18)

Arkadaş arıyor. Kavga var gel. Yahu gelemem mi diyorsun? O çocuk benim kavgama gelmiş. Beni korumuş gidemem de diyemiyorsun. E gittik hocam. Okul içinde başladı. On on beş kişi biz iki kişiydik. Bunlar bizim üstümüze yürüdü. Ondan sonra biz böyle itekleştik orada. Ayırdılar bizi. Ondan sonra biz bunun altında kalmadık. Okulun yan taraf var ya hocam dar sokak. Bunlar üç kişi. ben C..... var ama C..... tabii kavga etmedi. Ben ve birkaç arkadaş var. Üç kişi gittik bunlara. Sıkıştırdık. Bunlar on bir daha. Bunlar üç kişi sıkıştırdık biz orada... Çocuklar böyle dev gibi kalıplı kalıplı. Ben gittim çocuğun yanına. Dedim kanki sen dedim hayırdır? Mevzu ne dedim? Ne benimle alıp vermediğin ne var dedim. Ondan sonra senin dedi alıp veremediğin var herhalde dedi o kadar kalabalıkken bana küfür etti. Biz bunları üçer buçuk gittik yanlarına. Bu sefer abi falan diyecekti. O kadar korktu böyle. Titriyor çocuk. Ondan sonra bak dedim ben kavga etmeye gelmedim. Konuşuyoruz şurada adam akıllı.

Ondan sonra benim sınıftan arkadaşım A... geldi. Olayı büyütme için sen kimsin, benim kardeşime böyle konuşuyorsun dedi, yumruk attı. Sonra ben de gaza geldim. çocuğu böyle boyun kilidinden aldım, yıktım. Ondan sonra arkadaşları ayırıyordu. Ondan sonra korkudan arkadaşımı bir aldılar araya iki kişi dövüyorlardı. Ondan sonra ben kalktım gittim arkadaşımın yanına. Bayağı kavga ettim. Yarım saat kavga ettik. Ondan sonra durdu, durdu, durdu. Bir tane abi geldi oradan büyük. Ayırdı bizi. (Ö7)

Bir arkadaşım başka bir sınıfta kavga etmişti. Biz de onu ayırmak için biraz girişmiştik. Öyle bir durum oldu. Aslında çok gördüğüm kavga oldu okul içerisinde. Ama sadece gördüm yani. Hiç müdahale etmedim. Rehberlik servisiyle de görüşmedim. (Ö15)

Oluşturulan küçük düşürücü-onur kırıcı davranış kodu altında katılımcıların vermiş olduğu yanıtlara göre ad takma, hakaret, alay etme, birey olarak yok sayma alt kodları oluşmuştur. Verilen cevaplar şu şekildedir:

İdarecinin koltuğunun oraya kaçtım. Sonra dedi ki senden şikayetçiyim dedi Ben de dedim ki, hocam dedim, vuran sizsiniz. Ben de sizden şikayetçiyim dedim. Ondan sonra hocaların hepsi bana bağırma başladı. Sen kimsin? Şikayetçi oluyorsun diye. Dördü de zaten koca koca insanlar hayatı öğrenmişler yani ondan sonra benim ismimi, soy ismimi, her şeyimi aldılar. A. hocayı gönderdiler. İşte idareciler kaldı. Bana bağırıyorlar, çağırıyorlar işte ismim soy ismim tutanak, disiplin sana yazacağız dediler. Sana hiçbir olayı sormadı mı? Ben anlatmaya çalıştım. İdareci bana bağırıyor, susturdu beni. Anlatamazsın diye Sonra ben sustum. Başka bir hoca geldi. Bana olayı anlat dedi. Ben anlatmaya başladım. İdareci Hoca kes çeneni dedi. Hala dedi olayı anlatmaya çalışıyorsun. Sus dedi Hocam dedim, hoca anlat dedi. Kes dedi. Söyleyemedim bile. Sustum. Ondan sonra diğer arkadaşlara sordu falan filan. İşte E.... ne yaptı falan filan diye. H....Hoca geldi bu sefer. Olayı anlat dedi. Olay anlatırken bir daha bağırıyor bana. Susturuyor beni. Doğru çünkü doğruyu ben anlatacağım. O yanlış çıkacak ya. Savunuyor. Sonra ben olayı anlatamadım. Sustum. Olay orada kapandı. Benim ismimi soy ismimi her şeyimi aldılar (Ö7)

İsim vermeyeceğim ama yani böyle dinden bahsedip ondan sonra bize hakaret eden çok hoca oldu. (Ö15)

Yani bir çocuk var işte arkadaşım. Kendisi eşcinsel. Bu yüzden dalga geçiliyor birçok hakaret filan da oluyor. Onun gibi şahitlik ettim. Başka sınıflar tarafından bizim sınıftan değil ama. (Ö10)

Böyle bir şeye maruz kalmadım ama şahit oldum. Yani şimdi bizim sınıfta bir A..... diye bir çocuk var. Yani çocuk sanki mesela on dört değil de on yaşında falan gibi. O yüzden işte bir kilolu çocuk böyle onu iteliyor falan. Lakap yok bizde. İteliyor işte boyun kısılcasına falan alıyor. (Ö14)

Ad takma gibi olaylar olduğunda çok kızdım hocam ben tür şeylere. Çok tembihledim arkadaşları. Yani aklı başınızda insanlarsınız dedim. Biraz çocuk çocuk şeyler yapmayın. Öyle öyle diye diye fazla yapmıyorlar artık. (Ö1)

Benim dişim kırıldı ya hocam. Bana şey diyorlar, tek diş tek dişli canavar. O şekilde dalga geçiyorlar ama umursamıyorum. (Ö5)

Bizim sınıftaki bir kıza kıllı şey, Gödeneli, fakir diyorlar. Bazen ben de katılıyorum aralarına. Ama küçük çaplı oluyor. Alay etme, ad takma fazlasıyla oluyor. (Ö16)

Fiziksel şiddet kodu ile kavga kodu arasında ortak ifadeler bulunmaktadır. Onun dışında fiziksel şiddet kodu altında verilen cevaplar ise şu şekildedir:

Ya çoğu arkadaşım ama çok hepsi çok pislikler ya. Hepsi. Zaten Fatih Işıklar, Özalkent, çok pislik yerler. Onların yanında olunca sen de otomatik istemesen bile öyle oluyorsun. Şurada bir kavga çıkıyor. O senin artık canın oluyor, kanın oluyor çocuk. Ona yumruk atıyor. Sen gidip ne yapacaksın? Ayrılın mı diyeceksin? İlla gidip sen de ona vuracaksın bir tane. Hocam acayip var. Daha dün olmuş hatta çıkışta çocuğun yüzünü patlatmışlar. (Ö7)

Vallahi hocam beni sinirlendirmedikleri sürece hocam sakinim. Nadir yani. Hocam sinirlenme şeyim çok azdır. Yani hocam öyle sinirlenen birisi değilimdir. Ama hocam sinirlendiğim zaman da ha içinden geçiyorum yani. Ayakkabıyla dövüyorum arkadaşları sınıfta. Sinirlendirirse ama. (Ö5)

Bir de ortalık yerde dövmemek için beni sınıfın köşesine çekiyor. Kapıyı kapatıyor. Üstüne bir de bana yumruklar atıyor. (Ö7)

Zorbalık kodu ile alakalı katılımcıların verdiği cevaplar şu şekildedir:

Rehberliğe de gittim zorbalıktan dolayı. Hani şahit olduğum değil de olayın içinde ben varım diye. Hocam biz E.... bir ara böyle çok samimiydik..... Sonra bu benimle küstü. Sonra tüm sınıftakilerle beni de küstürdü. Yani öyle olunca da işte bir Y.... arkadaşım dedi benlik bir durum yok yani o seninle onun arasında olan bir şey. İşte herkese küstürdü beni hocam. Öyle olunca da ikide bir itip vurmalar, mesela arada yürürken mesela sırtıma vuruyor ne bakıyorsun sen diyor. İkide bir omuz atarak yani niye düzgün yürümüyorsun? Veya niye yandan gitmiyorsun diyorlar. Öyle olunca da biraz insan zorbalığı uğruyor tabii. Bunun için rehberliğe de gittik. Yani mesela böyle zorbalık yapmayın diye tekrar geri gönderirler. Hiçbir şey yapmadılar. Kendim içerisinde olmadığım durumlarda da bu tarz şeylere şahit oluyorum. (Ö3)

Çok zorbalığa maruz kaldım. Ben yaşadım. Hatta geçen bu sene de yaşadım. Aralık ayında. Bölümdeydik böyle. Pencereden dışarı bakıyordum. Şimdi pencereden dışarı bakırken on ikilerde de yerde kalem vardı. Onu atar mısınız dedim. Bir baktım bunlar da alevlenmeye başladı. Hangi sınıf olduklarını da bilmiyorum. İşte sınıf sınıf dolaşıp beni buldular zaten. Geldi böyle çocuk ilk önce sen benim kim olduğumu biliyor musun dedi. Tabii ben de alevlendim. Bir baktım içeriye zaten altı yedi kişi girdi. Birisi kapıyı tuttu. Hoca gelmesin diye. Diğerleri de geldi zaten. İşte sen benim kim olduğumu biliyor musun? Tokat, işte vuruyorlardı, geçiyordu. Ya okulda olan şeyler bunlar çoğunlukla on ikiler yapıyor bunu ya. Ya kalemi atabilir misiniz dedim. Sen niye bana abi demiyorsun dedi o da. Ha sebep bu. Bu olayı yaşadktan sonra tabii ben de çocukları bulmaya çalıştım. Bir tanesini buldum, dışarıda. Ya tabii dışarıda kavga ettik o çocukla sonrasında. Dışarıda o bana sen benim kim olduğumu biliyor musun diyen çocuğa bu sefer de ben altı kişi gitmişim. Ondan sonra işte sen benim kim olduğumu biliyor musun falan filan dedim. Öyle. Yani fazla da bir şey yok dışarıda. Yani ben çocuğu o kadar yıpratmadım yani. Onların beni yıprattığı kadar. Ama şöyle bir şey var. Okulda gruplar çok. Yani gruplaşma çok. Mesela çıkın şuradan. Şöyle yolda gidin. On ikilerden birisi size dik dik baksın. Siz ona da bakın. Tamam. İş bitti. Hemen seni alıyorlar. Trafonun arkasına ya da elektrik bölümüne ya da halı sahanın o tarafa götürüyorlar. Olay bu yani. Öğretmene diyoruz. Rahat dur sen. Diyecekleri tek şey bu. Rehberliğe zaten hiç güvenmiyorum. Rehberliğe gittim. Sekizinci sınıfta gittiğimde sekizinci sınıfta beni kovmuşlardı rehberlikten. O gün de sondu zaten. Bu olayda da hiç gitmedim yani. Gitsem de bir şey değişmeyeceğini bildiğim için zaten

gitmem. Gitsem ne yapacaklar? Ya o çocukları bulsalar yine benim başıma bela olacaklar. Sen misin bizi tehdit eden? Sen misin bizi gidip rehberliğe söyleyen. Daha çok büyüyecek olay. Uzatmaya gerek yok. Tamam artistliklerini yaptılar gittiler bu kadar. Şu an herhangi bir durum yok öyle fazla şey yapan ya. Ama gruplar yine var. Benim dahil olduğum yok ya. Gidip bir çocuğa zorbalık yapmak hiç uysal bir şey değil zaten. Bu okul da çok ama yani. Okulda kime gitseniz, mesela on birlerin herhangi birisine gidin. Kimse tek başına gelip sana bir babalık yapmaz yani. Sen kimsin? Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Kimse tek başına gelip yapmaz. Herkes arkasına güveniyor. Ya şimdi okulda bunların en büyük sebeplerinden birisi benim bildiğim yer kızlar. Kızlar çünkü böyle şiddete meyilli erkeklere biraz daha yanaşıyor. Benim gördüğüm kadarıyla. Biraz boy gösteriyor. Biraz boy gösterelim biz de. Bize de yanaşınlar havası var. O havayı işte tutunca da önüne gelene sekiyorlar yani. (Ö4)

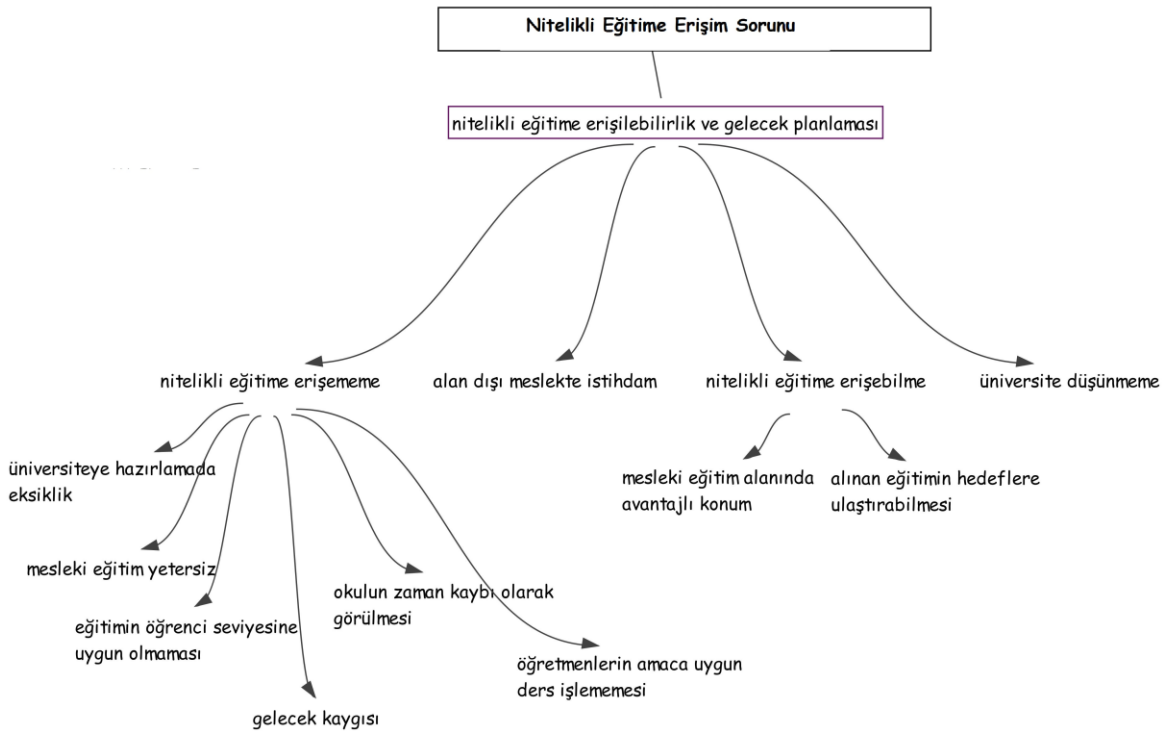
Çarpıcı ifadelerden biri de öğrencilerin çok fazla sigara içilen ortama maruz kalması ve okul içinde de okul dışında da bunun sürekli olduğu yönünde ifadeler vermesi. Zararlı alışkanlık kodu altında bazı öğrencilerin görüşleri ise şu şekildedir:

Zararlı alışkanlık çok fazla var. Yanımda içtiklerinde falan aramızda bir metre oluyor. Duman bana gelmediği sürece sıkıntı olmuyor. Sigara içiyorlar. Çok fazla sigara kokusuna maruz kalınıyor. Nöbetçi öğretmenler görmüyor. Erkek olunca girmiyorlar bazen. (Ö16)

Bende kötü alışkanlıklardan hiçbiri yok. Ama şahit oldum. Hatta benim üzerimde sigara yakalamışlardı mesela. İ....(arkadaşım) benim montumun cebine sigara koymuş. Benim haberim yok. Ben de montu giymişim, teneffüste çıkmışım. Hoca geldi yakaladı. Allah'tan hoca bir şey demedi. Hoca çünkü benim içmediğim bildiği için fazla da üzerine gitmedi. Beni tanıyınca sıkıntı olmuyor... Ya kendini güzel göstermeye çalışıyorlar. Size kendini havalı göstermeye çalışıyor. Yani kendilerini biraz daha baba sanıyorlar. Biraz daha büyük sanıyorlar. Ha bir şey olduklarını zannediyorlar. Ya bıraksalar herhalde aileleri bunları şey yapmasa bunlar alkol filan da içer yani ben biliyorum. Potansiyel var. Kendileri havalı göstermek için ya içerler mesela koyarlar böyle story de atarlar yani. Öyle bir kişilikler yani. Onların kafalarını yaşıyorum hocam. (Ö4)

Vallahi hocam çoğu sigara içiyor. Ben hiç öyle şeyleri sevmiyorum ya. H....'nin yanında duruyorum. D....'nin yanında duruyorum onlar içiyor. Hem de hocam onlar içki de içiyor. Ben içtikleri zaman çıkıyorum yanlarından. (Ö5)

Devletin kabul edilebilirlik ilkesi bağlamında yükümlülüklerinden biri de her bireye nitelikli eğitim sağlamaktır. Bu bağlamda öğrencilere gelecekte beklenen neler olduğu ve buradan alınan eğitimin niteliğinin onları hedeflerine ulaştırmada etkili olup olmayacağı, bu konudaki düşüncelerinin neler olduğu sorulmuştur. Alınan yanıtlar çerçevesinde nitelikli eğitime erişilebilirlik ve gelecek planlaması kategorisi oluşturulmuş. Nitelikli eğitime erişilebilirlik ve gelecek planlaması kategorisi altında nitelikli eğitime erişememe, nitelikli eğitime erişebilme, üniversite düşünmeme ve alan dışı meslekte istihdam kodları oluşturulmuştur. Şekil 4.4'te nitelikli eğitime erişebilme ve gelecek planlaması kategorisinin oluşturduğu kodlar ve alt kodlar verilmiştir.

Şekil 4.4. Nitelikli eğitime erişilebilirlik ve gelecek planlaması kategorisinin kod ve alt kod dağılımı

Nitelikli eğitime erişememe kodu altında üniversiteye hazırlamada eksiklik, mesleki eğitim yetersizliği, eğitimin öğrenci seviyesine uygun olmaması, gelecek kaygısı, okulun zaman kaybı olarak görülmesi ve öğretmenlerin amaca uygun ders işlenmemesi alt kodları oluşmuştur. Nitelikli eğitime erişememe durumunun sebebi olarak en çok üniversiteye hazırlamada eksiklik alt kodu gösterilmiştir. Katılımcılar okulun üniversiteye hazırlamadığını

üniversite düşünen birinin bu okullarda okumaması gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Üniversiteye hazırlamada eksiklik alt kodu altında öğrenci görüşlerinin bazıları şu şekildedir:

Derslerde üniversiteye hazırlık anlamında herhangi bir şey yapmıyoruz. TYT, AYT bazında herhangi test çözümü vesaire test tekniği yapmıyoruz. (Ö1)

Hoca bize tahtadan EBA'yı açıyor. Yazıların altını çiziyor işte bu boyadığım yeri yazacaksınız diyor. Yazıyoruz, kapatıyoruz ders bitiyor, teneffüse giriyoruz. Başka hiçbir şey olmuyor. Sınava dönük de hazırlanmıyoruz. Test falan onlar da yok. Okuldaki ortamların hiçbirini kullanmıyoruz etkinlik yapmıyoruz hocam ya. (Ö3)

Test vesaire sınava herhangi bir şey yok derslerde. Ben şimdi açıp burada çözmeye başlarsam arkamdan G..... gelir mesela oynar. Ben de kalkarım sinirlenirim. Buna bir şey yaparım. Elimde kalır yani. Çünkü oldu. Hiçbirinin kafası o yönde olmayınca hani sana da yaptırmazlar yani. Bize de bana da yaptırmazlar. (Ö4)

TYT ve AYT ikisini de görmemiz gerektiğini düşünüyorum. Kimyacıları fazla bilmiyorum ama sanırım kimyacılar da hani kimya dersi vesaire görüyorlar. Fizik görmüyorlar onlar da mesela. Ne fizik, ne kimya, ne biyoloji, hiçbir şey yok. Hiçbir şey görmüyoruz. Bir de matematik olarak hani matematik düzeyimiz de temel matematik. Normal matematik görmüyoruz. (Ö8)

Şimdi şu şekilde bu okula gelmemdeki amacı belirlememiz gerekiyor bence. Yani bir meslek lisesine geliyorsam en başta kendimize sormamız gereken şey şu. Ben bu bölüme gittikten sonra sanayide, vasıfta eleman mı olacağım yoksa üniversiteye gidecek miyim? Eğer ki vasıflı eleman olacaksam bu okul benim için gerçekten mükemmel bir okul size bunu söyleyebilirim. Üniversiteye hazırlık konusunda bizden önceki nesillere de bizden önceki kuşaklara da baktığım zaman gerçekten büyük bir eksiklik var. Hem üniversite okuyayım hem de vasıflı eleman olayım demek aslında imkânsız değil ama okulda bu verilmiyor. Yani bir tarafa odaklanıldığı zaman artık o tarafa çalışılıyor. İki tarafı da eşit bir şekilde tutmak zor. Bunu başarmak da gerçekten zor.(Ö11)

Üniversiteyi düşünüyorum. Buradaki aldığım eğitimin hedeflerime götüreceğine inanmıyorum. Yani şöyle ben zaten haftada on dokuz saat meslek dersi görüyorum matematik sadece iki saat görüyorum. Fizik kimya görmüyorum. Yani benim için

üniversitede gerekli olan tüm dersleri görmüyorum ve beni kesinlikle sınava hazırlamıyorlar. (Ö12)

Yani hocam ben üniversiteye hazırlık için bir çalışma bu okulda hiç görmedim. Burada olmuyor yani açıkçası. Ya öyle gelip bize test çözelim, şunu yapalım gibi bir muhabbet olmuyor. Zaten biz dersimizi işliyoruz. Boş zamanlarda test çözeyim diyen de yani çok nadir olur hocam. Öğle arasına çıkmayıp test çözen beş altı kişi anca çıkar yani. Hepimiz üniversite sınavına gireceğiz. Ama başarılı çıkamayacağımızı biliyoruz. (Ö17)

Bazı öğrenciler ise nitelikli eğitime erişememe durumunun oluşmasında öne çıkan bir diğer sebebi mesleki eğitimde yetersizliğin olması olarak görmektedir. Alanlarda aldıkları eğitimin yeterli olmadığını onları geleceğe hazırlamadığını düşünmektedirler. Mesleki eğitimde yetersizlik alt kodu altında öğrenci görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Üç yıldır kimya okuyorum ama kimyaya dair bilgim sıfırım bir tık üstü diyebilirim ve Anadolu Lisesi'nde okuyup çabalayıp bir üniversiteye girsem iki yıllık bir kimya bölümü okusam daha çok etkili olabilirim diye düşünüyorum mesela. Buradaki eğitimin niteliğini çok daha beğenmiyorum. Yani ben eksik olduğunu düşünüyorum. (Ö12)

Öğretmeninden mi daha çok şey kapıyorsun babandan mı dersiniz babamdan daha çok şey kapıyorum. İşin içinde olunca daha farklı oluyor. Bir de ben buradan gittiğim için hem orayla haşır neşirim hem burayla, bu sebeple daha iyi görüp anlayabiliyorum yani kıyaslayabiliyorum. (Ö2)

Bu okulda verilen eğitimin beni hedeflerime ulaştıracağını sanmıyorum. Yani duvarların benim inşaat mühendisliğimin alakası yok. İleride de kendim yapmayacağım hocam. E öyle olacaksam babamın yanında inşaatçı olurum yani. (Ö3)

Kimya bölümünden gerçekten buradan mezun olunca hani anlamış, öğrenmiş olmuyoruz. Şöyle biraz daha nasıl söyleyeyim eksik eksiklik var. Bayağı birçok saatimiz var ama dediğim gibi biraz daha biz sanki bana şöyle geliyor. Bakıyorum ben mesela kimya teknisyeni iş ilanları. Adam diyor ki şu şu makineyi kullanabilme, bunu yapabilme falan filan bir sürü şey var. Kendime bakıyorum. Arasında iki veya üç

tanisini biliyorum ben daha. Ben seneye bu okuldan mezun olacağım. Mesele bu şekilde. Belli başlı bazı şeyleri öğretiyorlar. Ama eksik kalınan bölüm de çok fazla. Buradan aldığım eğitimin beni üniversite hedefime götürebileceğini düşünmüyorum. (Ö11)

Öne çıkan bir başka sebep ise öğrencilerin okulu zaman kaybı olarak görmesi bir an önce iş hayatına atılmanın onlar için daha faydalı olacağına inanmalarındır. Okulun zaman kaybı olarak görülmesi alt kodu altında verilen cevaplardan bazıları şu şekildedir:

Şimdi çok boşluyorlar. Kimse takmadığı için. Yani gelsem de gelmesem de aynı kafasındalar. Şimdi çoğu öğrenci mesela şey işte bir yerden işe başlasam oradan işte ileride ustasını olurum. Oradan da giderim yani bir an önce değil mi diye düşünüyor. Yani okula geldiğinde değişiklik olacağını düşünmüyor. (Ö1)

Burada çalışacağıma babamın yanında da hem kazanarak yapar hem de yani bildiğim bir işin üzerinde yaparım. Mesela şu an inşaata gidiyorum. Aynı yoruluyorum ama elde var sıfır. Yani yaptığın işin bir şey karşılığı yok. Yani aç geliyorum, aç gidiyorum. Hiçbir şey alamıyorum. Hiçbir şey almadan eve gidiyorum. Ama normal olsa aynı öğrendiğim inşaatı yapsam hem yiyorum hem içiyorum hem paramı alıyorum. Burada aldığım eğitimin boşa zaman kaybettirdiğini düşünüyorum. Bunun yerine ben gidip bir işte şu anda çalışsam hem karnım doyar hem çalışırım hem de para kazanırım hem güzel bir gelecek oluştururum. (Ö3)

Gelecek sene okula devam konusunu şimdi şöyle öncelikle bizim şu anki on ikinci sınıflarımızdan örnek vereyim mesela. İçlerinde benim çocukluk arkadaşlarımda da var kendileri okula gelmiyorlar. Yani gelmemelerinde de haklılar. Çünkü çocukların üniversite gibi bir düşünceleri yok. Belki dokuzuncu sınıftan beri görselerdi bir şeyleri başarabileceklerini olabilecek olduğunu görselerdi belki o zamandan beri çabalar, uğraşırlardı onlarda olurdu. Ama şu anda okula gelmiyorlar. Gerçekten çalışacak çocuk için bu uygulama gerçekten güzel bir uygulama bence (12.sınıflara devamsızlık hakkı verilmesi uygulaması). Neden? Okula geldiği zaman vakit kayboluyor. En azından okula gelmez. Kendisi evinde çalışır. Dershaneye gidecekse dershanesine gider. İşte uykusunu alamıyorsa uykusunu alır. Kendine göre bir verimli bir çalışma saati oluşturur. (Ö11)

Açıktan üniversitemi okurum. Hem sınavlarımı yapayım hem çalışayım. Hem bir birikim olsun. Mezun olunca hemen bir mesleğe oturayım. Direkt muhasebeden devam edeyim diyorum. Hemen bir şey iş öğreneyim. Paramı kazanayım. Ekonomik özgürlüğüm olsun. Ya ben biraz öyle düşünüyorum hocam. (Ö17)

Yani okul dediğim gibi ben üç sene boyunca çok boş geçirdim ve o yüzden hani üç sene boyunca kimya bölümü okumak mı yoksa çalışıp para kazanmak mı? Çalışıp para kazanmayı seçerdim yani. O yüzden çalışmayı seviyorum diyeyim. Açığa geçmekten ailem tarafından vazgeçirildim. Annem biraz baskı yaptı o konuda. Hani okuyacaksınız. Okuyacaksınız. Saçmalama. Buraya kadar geldin. Bırakamazsın dedi ondan kaynaklı olarak mecburi bir şekilde devam ediyorum.... Devamsızlık hakkım olsa çok boş iki günüm var. O iki gün boyunca gerçekten gelmezdim okula hiç. Hani. En azından o iki günü evde geçirdim. Hem dinlenirdim. Hem çalışırdım. (Ö12)

Öğretmenlerin bazen konuyu saptırdıklarını, amaca uygun hareket etmeyerek ders dışı konulara girdiklerini bu durumun ise öğrencileri biraz bunalttığına değinilmiştir. Öğretmenlerin amaca uygun ders işememesi alt kodu altında verilen cevaplar şu şekildedir:

Son gelen rehber öğretmenimizin ben rehberliğe dair bir şey yapabileceğini düşünmüyorum. Çünkü bence bir rehberlikçi karşısındaki insanın hal ve hareketlerinden mimiklerinden o insanı anlar. Ve bu durumda işte konuşur, bir şeyler yapar. Ama arkasını dönüp gidip ego yapıyorsa ben onun rehberlik konusunda yeterli olacağını düşünmüyorum. Ben birebir gitmedim. Arkadaşlarımın görüşmelerinden ve bir de öğretmenlerle olan diyaloglarından çıkardım bunu. Mesela bir rehber öğretmenimiz hiçbir öğretmenine sohbet ve diyalog içerisinde değil. Sadece idarecilerle konuşuyor, görüşüyor. Ama o kadar. Ama ben işte biz rehber öğretmenimizle yaklaşık iki üç kere görüştük. O da topluca sınıf halinde. Bir etkinlik yapılması gerektiğinde. Bir öğrenci bir şeyi yanlış anladığında mesela tutumu birazcık sert geldi bana. Ve işte birisi bir şey anlatıyor. ‘‘Hayır o değil bak hani ben sana şunu dedim ya yapacaksın dedim ya.’’ gibi bir işte mimik, yüz ifadesi, jest ve saire. O da beni rahatsız etti. Gitsem de soruna çözüm getiremeyeceğini düşünüyorum. (Ö12)

Hani İngilizce bilgisinin olduğunu düşünmüyorum bu okula torpille gelmişler. Çok hoca öyle. Vallahi de billahi de ben bak bir yeminli konuşuyorum. Şurada bir sene bana başka bir hoca gelse bir sene bana kimya veya fizik öğret. Ben hocadan daha iyi

olurum. Hoca hiçbir şey bilmiyor ya. Ya soru sorsak bile cevap veremiyor. Hoca bize normal anlatamıyor dersin. Bak bazı hocalar mesela anlatır bize. Tahtaya bakmaz veya bir şey şöyle olur diyor. Ama bu hoca bize tahtadan okuyor. Bir de zaten hocaya soru soramıyorsun ki sen. Yani hoca sorar, anlamayan var mı diye şu sonuna kadar ortaokulda hep sorarlardı. Bizim şimdi anlamayan var mı diye soru soran yok (Ö7)

Onun dışında küçüklüğümde sırf eksi yerine artı koyduğum için tokat atmıştı bir hocam bana ilkokulda. Ondan beri matematiği anlamıyorum mesela. Matematik bayağı zor gibi geliyor o günden beri. Matematiğe ilgim varsa da gitti. Bir de bazı bazen böyle çok sert davranan hocalar oluyor. Biz soruyoruz. Niye böyle davranıyorsunuz diye. Sizin iyiliğiniz için diyorlar (Ö15)

Sınıf rehberlik dersinde hocamız birazcık yani nasıl desem dinine düşkün. Yani evet hepimizin öyle olması gerekiyor ama bize işte dua kitabından bir şeyler okuyor. Bu da bana birazcık saçma geliyor. Çünkü ben rehberlik dersinde daha çok bize yönelik işte bizi tanımaya yönelik sonra bizim sorunlarımızla alakalı bir şeyler olmasını isterim. Ama dua kitabını dinliyoruz ve ben uyuyorum yani o oradan bir metin bir şey okuyor. Şöyle oluyor ders. Bir konu var örnek veriyorum. Ahlak konusu. O kitabı açıyor. O kitapta ahlakla alakalı bölümü okuyor hoca. Örnek veriyorum. Otuz beş dakika sürüyor. Otuz dakika sürüyor. Son bir beş on dakika kalıyor. Onda da serbestsiniz diyor (Ö12)

Çarpıcı noktalardan biri de öğrencilerin nitelikli eğitime ulaşamadıkları için gelecek kaygısına sahip olmalarıdır. Çevrelerinde ya da sosyal medyada görülen bazı durumların buna sebep olduğunu dile getirmişlerdir. Okul okumadan ekonomik anlamda iyi durumda olan bireylerin var olması bu tür örneklerle karşılaşmaları, okul okuma konusunda onları kaygıya düşürdüğünü söylemişlerdir. Bu konudaki bazı öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Üniversite okuyacağım ya. Maddi açıdan kıyaslıyorum. Yani şöyle diyeyim ben hadi üniversite okudum. Yani yerleşemedim belki ya da istediğim bölüm değildi. Daha az para kazanacağım bir iş oldu. Başka bir arkadaşım mesela gitti seneye bir güzellik merkezinde çırak olarak işe başladı. İleride dört sene sonra gitti kendi dükkanını açtı. Benden daha iyi para kazanabilir mi? Hani ne kadar çok eğitim alırsam alayım, hani üniversiteyi bitireyim, hani üniversiteyi bitirmeden, üniversiteyi hiç okumayan insanların daha zengin olması ya da daha çok para kazanması benim birazcık da

zoruma gider. Influencer'ların yarısı lise mezunu zaten. Ha görüyorum, bakıyorum. Ya diyorum ben üniversite bitirdikten sonra hani bunlar daha çok para kazanıyor. Hiçbir şey yapmıyorlar. Sadece oturdukları yerden ürün tanıtıyorlar. Bu kadar hani çaba, gayretim boşa mı gider diye endişeleniyorum. (Ö6)

Zaten diyor okuma yazma da biliyorum. Olsam ne faydam olacak? Bu internette oluyor ya. Mesela adam üniversite mezunu oluyor. İşte onun sonunda bir işe giriyor. İş bulamıyor. Çok var çünkü. Mesela benim de şeyim vardı. Kuzenim vardı. O da aynı mezun oldu Türkçe öğretmeni. Mezun olduktan sonra iş bulamadım. Bayağı bir iki sene iş bulamadı. En sonunda bizim köy okuluna gitti. Kendisi kendi atamasını oraya aldı. Orada işte bir iki sene hala duracak yani. Şu an orada üniversite okusam da belki bir meslek sahibi olamayacağım ya da maddi anlamda çünkü adam mesela iş sahibi adam ilkokul mezunu çünkü küçükken okula fazla gitmemiş. Adam iş sahibi gidiyor işle üniversitedeki öğrencileri alıyor. Üniversitedeki yolu ya bu sistem artık öyle olmuş. Eskiden okuyanlar şey yapardı. Şimdi tam tersine dönmüş. (Ö1)

Okul zaten potansiyelli bir okul değil, diplomayı alsam ne olacak zaten. (Ö4)

Ya çocukken yani herkesin ki gibi erkek çocuğunun polis olma hayali vardır. Ama büyükçe polis olamayacağımı anladım. Çünkü derslerde yani çok hocadan dolayı olmak istemedim. Sonra futbolculuk bana bir kulüpten teklif geldi okulda oynarken. Ben o kulübe gittim. Bu sefer de babam dedi. Senden dedi bir şey olmaz bırak ne yapacaksın? Hatta benim en büyük abim futbolcuymdu hatta belediye başkanıyla falan gazetelere çıktı benim abim. Evde değil mi? Babam yüzünden. Belediye başkanıyla fotoğraf var. Belediye başkanı fotoğraf çekilmiş abimle gazeteleri çıktı benim abim. Babam yüzüne bıraktı o da ... Hala da hayalim var ama futbolculuk. Ama şimdi de yani yapsan baban yine engel olabilir. Babamın hayalinde sadece hocam sanayiye git, sanayiye git, sanayiye git. Ya hocam birlikte elektrik bölümündeyiz. Ya büyük ihtimalle hocam bir sanayiye giderim yani dört sene sanayiye giderim işte. Dört. Ondan sonra iki sene bir yerde çalıştım. Büyük ihtimalle bu şekilde olacak. Yani, futbolculuk olmazsa ikincisi bu. Üçüncüsü artık. Allah kerim. (Ö7)

Nitelikli eğitime erişememe noktasında Ö4 kodlu öğrenci eğitimin öğrenci seviyesine uygun olmadığını, bu okulda okumasının verdiği dezavantajın onun üniversite düşünmesine

engel olduğunu, verilen eğitimin ortaöğretim seviyesine uygun olmadığını belirtmiştir. Görüşü ise şu şekildedir:

Seçmeli matematik dersinde matematikte 937 kilometrelik bir yolu 16'ya bölmek istiyor. Yani 937'yi 16'ya bölüp cevabı çıkarmamızı istiyorlar. Çok basit bir soru, yani bu lise için bir soru değil yani ben şimdi AYT ya da TYT' ye girdiğimde bana böyle bir soruyu sormazlar diye düşünüyorum yani. İşte dersi zaten matematiği işlemiyoruz. Seçmeli matematik diye geçiyor. Biz onu işlemiyoruz, ya geliyor. Şimdi hocamız da kötü demeyelim. Geliyor hoca anlatıyor, hoca anlatıyor, eyvallah da konular kötü mesela. Yüzü beşe böldürüyor. Bu kadar basit bir soru, yani yüzü beşe böldürüyor ya soruyu açıklıyor. Yani soruda işte mesela x kişinin beş elması var ya ilkokul ortaokul sorusu. Ben bunu en son ilkokul dörtte ya da ortaokul beşte görmüştüm. Bana saçma geliyor. (Ö4)

Birçok öğrenci lisede aldıkları mesleki veya teknik eğitim alanında ilerlemek yerine başka bir alanda ilerlemek istediklerini, hedefleri arasında lisede aldıkları eğitim alanı üzerine bir çalışma olmadığını belirtmişlerdir. Alan dışı meslekte istihdam kategorisi altında verilen öğrenci görüşleri şu şekildedir:

Gelecekte hocam benim iki seçeneğim var. Yani ilk bir askerlikten deneyeceğim. Askerlik olursa yani oradan gitmeyi düşünüyorum. Çünkü küçüklükten beri de sevdiğim bir şey yani. Bunu gönüllü olarak yapacağım. Oradan gidersem iyi olur. Ha baktım o olmadı. İkinci plan olarak belki yurt dışı. Çünkü çoğu akrabalarım orada hocam. Genel olarak zaten bir bizim bu kuşakta mı diyeyim? Bir yurt dışı şeyimiz var. İşte hocam dediğim gibi algı operasyonu. Yani millet mesela internette görüyor, o genç. Çünkü ben de gencim, biliyorum ki onun ne düşündüğünü az çok. Yani çünkü görüyor, yuh diyor, yurt dışında böyleymiş falan. O zaman ben gitsem öyle olacak falan. Ama işin aslı öyle değil. Yani yurt dışına gittiğimde gerçekten böyle kutlamalarla karşılamayacak orada. Çok zor bir şey. Buradan daha zor yani. Bizim sülalenin çoğu orada olduğu için içimize işlemiş artık bizim de. Üniversite hocam işte yani askerlik var ya. Oradan gidersem oradan gideceğim. Gitmezsem üniversite okumayacağım hocam. Yani askeri üniversite olmazsa hiçbir şekilde üniversiteyi düşünmüyorum. Hedeflerim arasında elektrik bölümünden ilerlemek yok en azından. (Ö1)

Ya elektrik bölümünde devam etmek hedeflerim arasında yok. Polisliğe filan giderim. Yok elektriği aslında yani hocalar da devreleri güzel yapıyorsun. Yazsan filan falan diyorlar da. Ben elektriği hiç düşünmüyorum yani. Ya normalde ben, benim alanım bilişim yani. Bilişimi birinci sıraya yazdığımızda çıkmadı. Tekrar tekrar çıkmadı. Gitmeye çalıştım sonra bırak dediler ailem de ben de fazla uğraşmadım yani. Onlar da uğraşmak istemiyordu. Ben de artık uğraşmak istemedim. (Ö4)

Üniversite, bilgisayar düşünüyorum. Şeyi de düşünüyorum. Aççılık ilgim var. Yapıyorum gayet iyi yani hoşuma gidiyor aççılık. Birkaç bir şey deniyorum. Anneme de yardım ediyorum. Yemek deniyorum birçok kez. (Ö10)

Laboratuvara girdiğimizde evet bir şeyler yapıyoruz. Bu insanı heyecanlandırıyor ama bu kimya bölümü okumayan birini de heyecanlandırıyor. Garip bir şey deniyorsun orada. Ama onun dışında ben pek ilgi alanımda olduğunu düşünmediğim için gelecekte de çok bu bölümle alakalı düşüncem yok. Geleceğe yönelik olarak üniversitede hani hukuk düşünüyorum. Çünkü ben kendimi ifade etmekte iyi olduğumu düşünüyorum. Bundan kaynaklı olarak da bir hukuk bölümünü denemek istiyorum. (Ö12)

Benim aklımda ilk hemşirelik vardı. Sonra annem grafik tasarıma geç dedi. Orada daha güzel iş bulursun bence dedi. Öyle. İkisi arasında gidip geliyorum. Bırakacağım adalet bölümünü. (Ö16)

Buradan aldığım eğitimle ben üniversitede motor bölümünü istiyorum. (Katılımcı teknik alanında inşaat bölümünde okuyan bir öğrenci) (Ö5)

Ben buradan mezun olduktan sonra istediğim şey olacağını sanmıyorum. Çünkü istediğim de zaten sağlık meslek lisesiydi orayı da tutturamadım. Yine üniversiteye geçince sağlık okumayı düşünüyorum ama tutmaz. Yine mimarlıktan devam edeceğim. Bir de iki üniversite okumayı düşünüyorum. Bir açıktan da İngilizce okuyacağım. Yani ondan sonra üniversite hayatımdan sonra yani iyi olabileceğimi düşünüyorum ya. Üniversiteyi bitirdikten sonra hedeflerime ulaşacağım. Buradan sonra bir hedefim yok. Ben olmak istediğim yerde değilim açıkçası. Meslek lisesi zaten seven bir insan değilim. İsteyen bir insan da değilim. Yani buradan sonra hayallerime pek kavuşacağımı sanmıyorum. (Ö6)

Nitelikli eğitime erişebilme kategorisi altında katılımcıların verdiği cevaplar doğrultusunda mesleki eğitim alanında avantajlı konum ve alınan eğitimin hedeflere ulaştırması kodları oluşturulmuştur. Mesleki eğitim alanında avantajlı konumda olduklarını düşünen katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

Bilgisayar laboratuvarı alanımız da var. Biz derslerimizde görüyoruz mikro kodlamayı derslerde görüyoruz. Ama bu kültür derslerinde herhangi bir şey görmüyoruz. Atölyede dersler iyi mesela seviyorum atölyede dersleri harbi. Çünkü devre yapıyoruz. Endüstriyel bakım, mikro denetleyici. Yani etkili oluyor bayağı. Onuncu sınıfta panoları görüyorduk fabrika motorlarının panoları olur ya. Orada zaten deneme yeri var kocaman. Orada deniyorsun. Gayet etkili oluyor hocam. Mesela şimdi devre yapıyoruz biz. Ya perşembe günkü dersimiz de o. Devreyi ya ben önceden bilmiyordum. Kendi kendime böyle atölyede ha bire yapa yapa kendi kendime alıştırdım. Artık direkt baktım mı kendim yapıyorum. Önceden yardım falan alıyordum. Şimdi kendim yaptım. (Ö1)

İstediğim bölümdeyim yani ileride de yapmak istediğim meslek bu grafik ve tasarımda ilerleyeceğim. O yüzden de mutlusun. Diğer liselerden birinden mezun olsaydım bu kadar yetkin olmayacaktım. Buradan mezun olmak daha avantajlı oldu. Daha çok mesleğe yatkın olmak istiyordum. (Ö10)

Ben meslek liselerinin, anadolu liselerine göre daha avantajlı olduğunu düşünüyorum. Yani çünkü şöyle şimdi başta da söylediğim gibi yapmak isteyen insan her türlü her yerde yapar. İnsanın içinde olduğu zaman yapar. Anadolu Lisesi'nde olsa da yapar, meslek lisesinde olsa da yapar. Ama en azından çocuklarımızı buraya gönderdiğimiz zaman, meslek lisesine gönderdiğimiz zaman ellerinde bir meslekle çıkıyor bu okuldan. Adamın bir mesleği oluyor. Hani eskiler derdi ya kolunda bir bileziğin olsun. En azından kolumuzda bir bileziğimiz oluyor. Bu şekilde ben meslek liselerinin avantajlı olduğunu düşünüyorum ileride de daha gelişeceğini düşünüyorum sizlerin sayesinde. (Ö11)

Alınan eğitimin hedeflere ulaştırması kodunu oluşturan katılımcıların görüşleri ise şu şekildedir:

Mimarlık istiyorum, mimarlıkta da işime yarayacağını düşünüyorum. Buradan aldığım eğitimin niteliğinin beni hedeflerine götüreceğine inanıyorum. (Ö8)

Ben güzel bir ayakkabı modelcisi olmak istiyorum inşallah. Buradan aldığım eğitimin niteliğinin beni hedeflerime ulaştıracağını düşünüyorum. Ben dükkânda da görüyorum da yani burada da yeterli oluyor yani. Herkesin burada dükkânı olmadığı için onlar da bayağı yani yüksek seviyedeler. Aynı benim seviyemdelere. Yani okul bana yardımcı oluyor o konuda. (Ö9)

Yani gelecekte mühendis olmak istiyorum. Makine üzerine üniversite eğitimi almak istiyorum. Sonra bilmiyorum olursa dropshipping yapmak istiyorum. Ya da yazılım üzerine herhangi bir şey. İşte bunlardan belki milyoner olurum. Yani makine mühendisi olmak alanında evet bu okul karşılıyor. (Ö14)

Üniversite düşünmeme kategorisi altında katılımcıların verdiği yanıtların bazıları şu şekildedir:

Üniversiteyi dediğim gibi açıktan okumayı düşünüyorum da baba mesleğinden devam. İşi öğrenmek için erken yaşta yurt dışına da gideceğim dil öğrenmek için. Ondan üniversiteyi pek düşünmüyorum yani. Açıktan okumayı düşünüyorum. Yine bir üniversite mezunu olayım diyorum. Bir diplomam olsun. (Ö2)

Mühendis de aynı ücreti alıyor normal stajyer de aynı ücreti alıyor. İyi bir yerde çalışıyor abim. Yanında mühendisler var. Aynı karşı karşıya oturuyorlar. Aynı maaşı alıyorlar. Teknisyen de aynı mühendis de. Ha bu yüzden üniversiteyi bitirmeme gerek yok. (Ö4)

Öyle aslında üniversite okuyasım yok benim. Çalışasım var daha çok. İyi bir iş bulup hayatıma devam etmek istiyorum ben. Daha çok şey diplomasını alayım. (Ö9)

Üniversiteyi kazanamam. Ya eski hocalarımın hepsi şey derdi hani annem hep konuşmaya giderdi senin oğlun okursa şöyle olur, böyle olur diye iyi yönde konuşurlardı. Ben aslında kafamı versem çok şeyi başarırım. Ama ben işte lay lay lom hiç geliyorum, gidiyorum. Hiçbir şey yok burada. Eğer burayı bitirirsem gelecekte bir beklenti içerisinde değilim. Hayallerimde okul okumak hani bu liseyi bitirmek hani üniversite okumak yok. Evet bir an önce ben işe atılıp para kazanayım diyorum. Elime bir diploma alayım bir iş olmazsa en azından diğerlerine girebilirim. (Ö3)

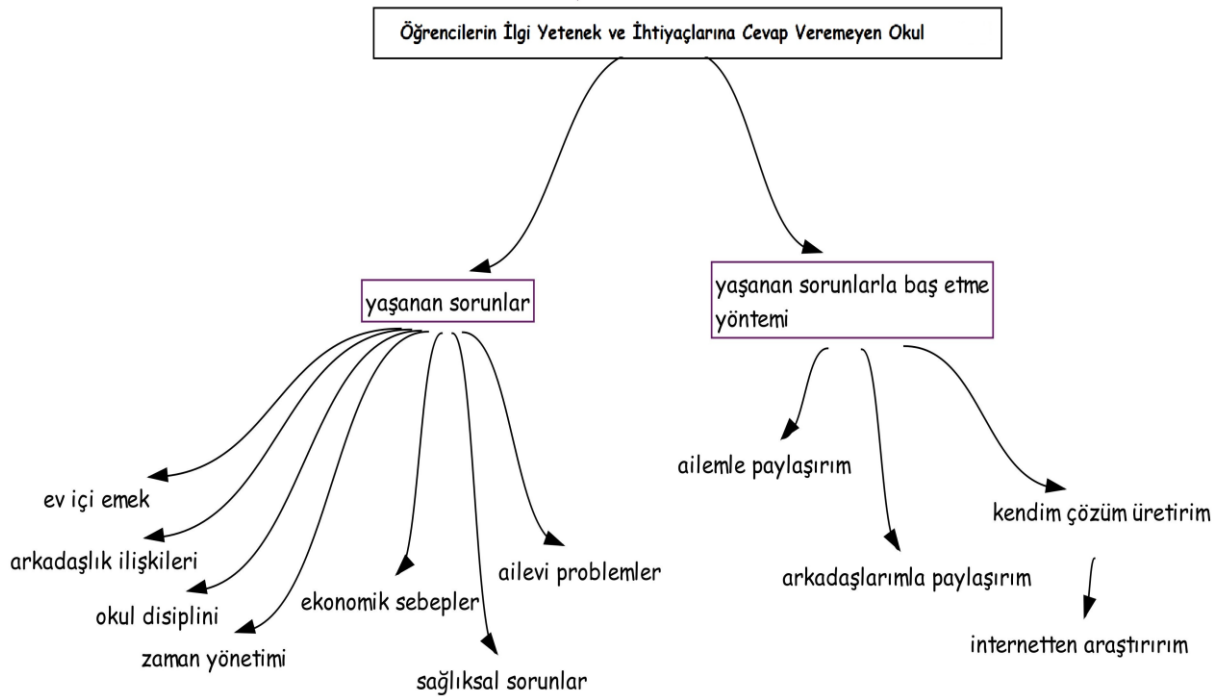
Onların zamanında da onların bakış açılarına göre üniversite artık onlarda yani üniversiteye girdi mi tamam gibi düşünüyorlar. Ama devir değişti artık. Ben öyle

düşünüyorum. Çevremden duyduğuma göre üniversiteye git diyen çok az kişi var. Ailem bana her zaman diyor ki üniversite okuyup okumamak sana kalmış. Biz seninle her zaman arkadayız. (Ö11)

4.1.4. Uyarlanabilirlik :

Uyarlanabilirlik başlığı içerisinde “öğrencilerin ilgi yetenek ve ihtiyaçlarına cevap veremeyen okul” teması oluşturulmuştur.

Devletin yükümlülüklerinden biri de uyarlanabilirlik ilkesidir. Uyarlanabilirlik ilkesi gereğince eğitim esnek olmalı ve tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermeli, ihtiyaçları karşılayabilmelidir. Öğrenci sorunlarını çözmek için uğraşmaz, (uğraşmamalı) okul, öğrencinin ihtiyaçlarına cevap verir. Bu bağlamda öğrencilere eğitim hayatlarını sürdürürken karşılaştıkları sorunların var olup olmadığı, varsa sorunlarının neler olduğu ve sorunlarla başa çıkmak için nasıl bir yönteme başvurdukları sorulmuştur. Alınan cevaplara göre “yaşanan sorunlar” kategorisi ve “yaşanan sorunlarla baş etme yöntemi” kategorisi oluşturulmuştur. Aşağıda şekil 4.5’te yaşanan sorunlar ve yaşanan sorunlarla baş etme kategorileri ve kodları verilmiştir.

Şekil 4.5. Yaşanan sorunlar ve yaşanan sorunlarla baş etme yöntemi kategorilerinin kod ve alt kod dağılımı

Yaşanan sorunlar kategorisinde öğrencilerin vermiş olduğu cevaplardan, ev içi emek, arkadaşlık ilişkileri, okul disiplini, zaman yönetimi, ekonomik sebepler, sağlıksal sorunlar ve ailevi problemler kodları oluşmuştur. Öğrenciler yaşadıkları sorunları daha çok ekonomik

sebeplerden, okul disiplini ve ailevi nedenlerden kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Ekonomik sebepler konusunda yaşanan sorunlar olarak öğrencilerin bazı görüşleri şunlardır:

Ekonomi. İlk sırada zaten ekonomi. Yani bir şey yaparken yarını düşünmeden yapmak istiyorum artık. Bu çok mümkün olmuyor. Yani bu şimdi bunu yesem yarın ne yiyeceğim? İki tane alsam yarına para kalacak mı? Tramvaya para kalacak mı? Bu tarz şeyler düşünmek çok zorluyor. Yani beyin ful bunlarla dolu oluyor. Çoğu şeye odaklanamıyorum o yüzden. (Ö15)

Yani karşılaştığım zorluklar genelde maddi oluyor. O sıkıntım var. (Ö19)

Hani üç tane bir şey alınması gerekiyorsa iki tane alıyoruz. Birini erteliyoruz. Çünkü fiyatlardan kaynaklı olarak hani ekonomik anlamda birazcık zorluk çekiyoruz ister istemez. (Ö12)

Okul disiplini konusunda yaşanan bazı olaylar aşağıda verilmiştir:

Ben ters baksam bile hemen gelip tutanak diyorlar sanki. Niye? Ya zararlı bir şey yok. Telefonumu veririm. Çakmak taşımam. Hocam arkadaşlar şakalaşsam dahi tutanak yazıyorlar. (Ö7)

Okulda çok katı kurallar var mesela aslında hiç uymak istemediğim şeyler. Mesela bu kıyafet konusunda. Yani zorunlu ve liseye gelmiş bir öğrencinin hala okul forması giymesini ben birazcık saçma karşılıyorum. Çünkü bir öğrenci buraya bir gün serbest geldiğinde bundan dolayı bir sürü bir sürü azar işitiyor, gerekirse evine gönderiliyor tekrardan. Bu bana saçma geliyor. Yani çünkü öğrencinin sonuç olarak siz üstüne yüklemeye yapmıyorsunuz, zihnine yüklemeye yapıyorsunuz ve üzerindeki kıyafet zihnine ne gibi bir engel koyabilir gibi geliyor bana. O yüzden bunlar mesela uymak istemediğim kurallar. (Ö12)

Bakıyorum bizde telefon serbest evet ama bazen forma giymediğimizde müsamaha gösteriyorlar. Bazen giymediğimize kızıyorlar. Değişiyor. (Ö16)

Disiplin konusunda yaşıyorum. Müdür falan diyor ki sen bunlarla gelemezsin. Hocam niye diyorum ondan sonra diyorlar ki senin gidip alman lazım yani. Sen böyle öğrenciymiş gibi gözükmüyorsun. Yani mesela eskiden tulum söylenmezdi. Mesela ben normal sivil giderdim eski kıyafetlerimle filan. Mesela kapıda durdururlardı. Niye böylesin? Hocam işte inşaat var, şöyle böyle. İnanmazlardı yani inşaatın varsa böyle

gelmemen lazım diyorlar. Okul elbiseleriyle gidiyorum. Kirleniyor. Ertesi gün oluyor. Mecburen makineye atmam lazım. Çünkü inşaat. E yarın da sivil gidiyorum. E niye böyle geldin? Mesela ben bir gün okula alınmadım sivil geldim diye. (Ö3)

Az geç kalınca yok yazılmam sebebiyle devamsızlığım çok olduğu için mecbur her gün okula gelmek zorundayım. Ya şu devamsızlık işleri biraz böyle sıkı yapmasalar. Yani az buluyorum değil de yani ne bileyim çok sıkılar ya devamsızlık konusunda. Ya çünkü beş gün gelmedin mi falan işte diploma alamıyorsun işte teşekkür takdir alamıyorsun falan.(Ö1)

Ailevi problemler konusunda öğrenciler çok açmak istemediler genel olarak yaşanan sorunları şu şekilde ifade ettiler:

Ailevi problemlerim var biraz fazla baskı var ama sıkıntı yok. Üniversiteyi hiç düşünmüyorlar zaten onlara kalsa liseyi al geç diyorlar. Ben üniversiteyi zaten kazanırsam yani Konya'da kazanırsam gitmem. İl dışında kazanırsam giderim. Ailem git der. Ailem git der demesine de ben Konya'da kalmak istemiyorum. Olmazsa bir daha bir dahakine girerim. Başka bir üniversite çıkarım yani. İl dışına çıkarım. (Ö4)

Daha çok hani ailevi meselelerde sorun yaşıyorum ama hani bunu dışarı yansıtmak zorunda değilim. Ben bunu evde yaşıyorsam kapının arkasında kalacak bir mesele. Ben hani evet çok kötü şeyler yaşamış olabilirim. İnsanlar hani ağır şeyler yaşamış olabilir. Ama ben bunun karşımdaki insanlara yansıtamam. Ya da çevreme yansıtamam bunu. (Ö8)

Ailem şu an Karaman'da yaşıyor. Ben burada yurttta kalıyorum. Birazcık da ailemden kaçmak için Karaman'da değil de burada okuyorum. Ben sevmiyorum çok fazla, yani baskı olduğunu düşünüyorum. Daha böyle özgür takılmak için. Hocam Allah aşkına annem LGS puanıma kızıyor ya. Dört yüz yetmiş üç puanım. Bir de zaten annem böyle sürekli bir kavga çıkaran bir tiptir. Hani işte babamla da babam şey böyle sakin ne bileyim aklıselim düşünebilen bir adam. İşte yirmi beş senedir annemle babam sürekli kavga eder. Ben kendimi bildim bileli. O yüzden o ortamdan kaçmak için. Ben normalde de Konya'yı istiyordum. Hem ablam da burada M... ablam. Onunla da şey yaparız falan diye. O şu an çalışıyor. Burada. Arkadaşlarıyla kalıyor. O yüzden ben de yurttta kalıyorum. Hiç özlemiyorum. Mutluyum. En küçük benim... . Annem benim yoldan çıkmış olduğumu düşünüyor. Yani bazı fikirleri bana saçma geldi. Ben de o

fikirlerin kendi düşüncelerimle değiştirdim. O yüzden yoldan çıkmış olduğumu düşünüyor. İşte namazlarını kılmıyorsun. Sen kızlarla geziyorsun o tarz böyle şeyler söylüyor. (Ö14)

Arkadaşlık ilişkileri konusunda da birtakım sorunlar ifade edildi onların bazıları ise şu şekildedir:

Arkadaşlık konusunda yani arkadaşlık beni biraz şöyle tetikliyor. H.... var arkadaşım. Yani pek okuma isteği yok cidden. O konuda beni biraz tetikliyor mesela. (Ö6)

Çoğu arkadaşım ama çok hepsi çok pislikler ya. Hepsi. Zaten Fatih Şıklar, Özalkent, çok pislik yerlerde. Onların yanında olunca sen de otomatik istemesen bile öyle oluyorsun. (Ö7)

Onda da çok üzülmüştüm. İki hafta boyunca perişandım. Erkek arkadaşım ile ayrılmıştık. O da bu okulda. (Ö6)

Ev içi emek, sağlıksal sebepler ve zaman yönetimi konusunda yaşanan sorunları ise öğrenciler sırasıyla şu şekilde ifade etmiştir:

Babaannem ile kardeşim burada kalıyordu. Sadece benim yemeğimle babaannem ilgileniyordu ama evin hani temizlik sorunu beni biraz olumsuz etkiledi. Hani bir anda pazarı marketi bir anda üzerim kalınca o da biraz zorladı. (Ö18)

Yani şu an için tek şey belki zamandan kaynaklı olabilir. Çünkü aynı zamanda eve gidince ilgilendiğim hobilerim var satranç oynuyorum. Aynı zamanda yazılım alanında da bir yandan kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Okulun derslerini de ekleyince biz eve saat altı gibi varıyoruz. On ikiye kadar altı saatim var ve bu kadar çok şeyi altı saate sığdırabilmem çok zor oluyor ama gelecek senelerde eğer bir saat düzenlemesi yapılırsa hani herhangi bir sorun olacağını düşünmüyorum. (Ö13)

Sorunlarımız oluyor dertlerimiz oluyor. Sağlık sorunlarımız oluyor daha çok. Atlatıyoruz bir şekilde. (Ö4)

Yaşanan sorunlarla baş etme yöntemi kategorisinde verilen cevaplar çerçevesinde üç kod ortaya çıkmıştır. Bunlar ailemle paylaşırım, arkadaşlarımla paylaşırım ve kendim çözüm üretirim kodlarıdır. Daha çok öğrencilerin cevapları kendim çözüm üretirim kodu üzerinde yoğunlaşmıştır ve kendim çözüm üretirim kodu altında bir de internetten araştırdım alt kodu

oluşmuştur. İnternette araştırım alt kodu ile cevap veren Ö9 ve Ö10 kodları ve kendim çözüm üretirim kodu hakkında cevap veren öğrencilerin değerlendirmesi şu şekildedir:

Sorunlarımı çözmek için internette bakıyorum daha çok. İnternetteki bilgi genelde yardımcı oluyor. Söylenenlerle ilerliyorum, devam ediyorum. Oradaki yazılanları uyguluyorum. (Ö10)

Ben rehber öğretmenime hiç gitmedim. Eğitim konusunda da gitmeye gerek duymadım. Bir şeyi araştırırsam ben telefonda bakıyorum. (Ö9)

Olayı yaşadıkdan sonra tabii ben de çocukları bulmaya çalıştım. Bir tanesini buldum, dışarıda. Ya tabii dışarıda kavga ettik o çocukla. Dışarıda o bana sen benim kim olduğumu biliyor musun diyen çocuğa bu sefer de ben altı kişi gitmişim. Ondan sonra işte sen benim kim olduğumu biliyor musun falan filan dedim. (Ö4)

Yani genelde sorunları aklımda bitiriyorum. Şarkı falan dinliyorum işte. Bir de futbol, araba, o tarz şeylere ilgim olduğu için onlarla ilgilenerek bu tarz şeyleri unutmaya çalışıyorum. (Ö15)

Yaşanan sorunu kendim çözerim olayı yaşadıkdan sonra mesela ben de çocukları bulmaya çalıştım. Bir tanesini buldum, dışarıda. Ya tabii dışarıda kavga ettik o çocukla. Dışarıda o bana sen benim kim olduğumu biliyor musun diyen çocuğa bu sefer de ben altı kişi gitmişim. Ondan sonra işte sen benim kim olduğumu biliyor musun falan filan dedim. Öyle. (Ö4)

Her şeyden önce kendim çözmeye çalışırım (Ö13)

Tamamıyla kendi içimde çözmeye çalışıyorum. Umursamıyorum. Yani mesela konu ailem olduğunda artık umursamıyorum. Çok umurumda değil yani artık. (Ö14)

Sorunla karşılaştığımda çözüm olarak kendim çözmeye taraftarım. Yani bir şeyi ben yaptıysam onu ben hallederim. (Ö17)

Bende şöyle bir düşünce var. İnsanlara üzüntülü olduğumu ya da bir derdim olduğumu belli etmeyen bir insanım. Gerekirse evde sabaha kadar ağlarım ama sabah hiçbir şey olmamış gibi devam ederim. Hani insanlar beni dinleyip bana yardım etmek zorunda değil. Ben ileride büyüdüğüm zaman benim yanımda belki hiç kimse olmayacak. Hani

küçük yaşta kendimi bu şekilde alıştıırıp kendi dertlerimle kendim ilgilenebilirim ilerde hiç kimseye ihtiyacım olmaz. Yani önemli olan zaten hani kendi dertlerinle, sorunlarınla başa çıkabilmek. Yani ben size gelip anlatsam, siz bana bu sorunun çözümünü verseniz ilerde siz olmayacaksınız ki, ben onu kendim halletmem gerekiyor. (Ö18)

Öğrencilerin yaşadıkları sorunlara yönelik çözüm yöntemlerinde öğretmenlere veya okul rehberlik servisine başvurma yer almamaktadır. Katılımcılara Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisi'nden hiç yardım almayı düşündün mü sorusu yöneltilmiştir alınan cevaplar ise şu şekildedir:

Rehberlikle hiçbir görüşmem olmadı. (Ö17)

Bir problem ile karşılaştığımda rehberlikten yardım almadım. Tamamıyla kendi içimde çözmeye çalışıyorum. (Ö14)

Bu olayda da hiç gitmedim yani. Gitsem de bir şey değişmeyeceğini bildiğim için zaten gitmem. Gitsem ne yapacaklar.... Uzatmaya gerek yok. (Ö4)

Zaten bir rehber hoca var. Bizi de tanımıyor. (Ö3)

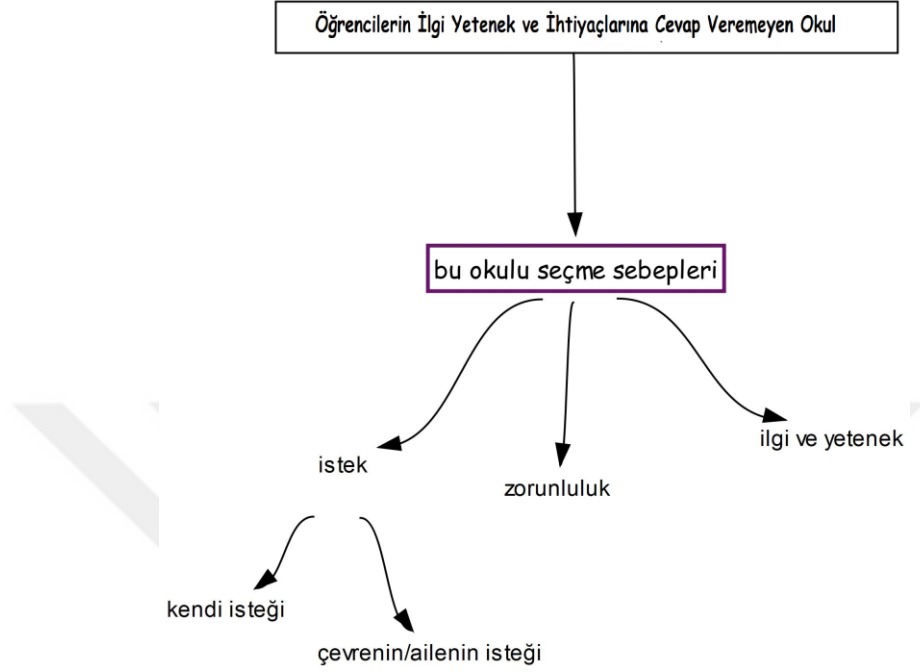
Aslında çok gördüğüm kavga oldu okul içerisinde. Ama sadece gördüm yani. Hiç müdahale etmedim. Rehberlik servisiyle de görüşmedim. (Ö15)

Yaşadığım sorunlarda rehberliğe de başvuru da yapmıyorum. Rehberlikle herhangi bir çalışma vesaire yapmadık. (Ö4)

Okul rehberlik servisiyle hiç bu konuları konuşmadım. Bir tek M...(arkadaşı) ile ilgili bir mesele vardı. Bir onda görüştüm yani. Onda da olayı vesaire anlattım. Bir daha da görüşmedim. Yani zaten kısa bir görüşme oldu. Hiç böyle düzenli olarak rehberlik servisine gidip motivasyon olsun ya da hani normal sorunların çözümü olsun görüşme sağlamadım. (Ö6)

Yok hocam rehberlik. Girmiyor hiçbir zaman böyle araya. Ben hiç rehberliğe gitmedim. Yani şakası makası yok ben rehberliğe gitmedim. Hiç saniye konuşmadım hiç yemin ederim. Rehberliğe bir kere gittim. O da defteri imzalatmaya. (Ö7)

Öğrenci okula uyum sağlamaz okul, öğrenciye uyum sağlar ilkesi doğrultusunda öğrencilere okulu seçme sebepleri sorulmuş ve alınan cevaplara göre şekil 4.6’da gösterildiği gibi bu okulu seçme sebepleri kategorisinin kod ve alt kodları ortaya çıkmıştır.

Şekil 4.6. Bu okulu seçme sebepleri kategorisinin kod ve alt kod dağılımı

Bu okulu seçme sebeplerin nelerdir sorusuna en fazla yanıt olarak zorunluluktan kaynaklandığı belirtilmiş ve katılımcılar puanlarının diğer liselere yetmediğini bu lisenin puansız alması sebebiyle bu okula geldiklerini söylemişlerdir. Zorunluluk kodunu oluşturan yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

Aslında hocam ben mesleği seçmedim de. Orada işte hani sınavdan sonra okullar seçiyordun ya. Ben en sonda şu an okuduğum bu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’ni seçmişim. Aslında meslek ile alakam yoktu. (Ö1)

Aslında ben burayı tercih etmeyecektim. Rehber hocamız vardı. Sekizinci sınıfta. Gittik. İstedğim okul yazdırdı. Hani sınır beş ya hocam. Mecbur beşinciye de bu liseyi yazdırmak zorundaydım. Burası en düşük olduğundan dolayı burası çıktı. Öyle olunca da istediğim okula gidemedim. O yüzden yani buraya özel bir tercihim yok. Yani ilgi ve yeteneklerim inşaat alanında daha iyi olacağı için falan değil. Yani bu biraz böyle karambole geldi. Ailem başta memnun olmadı. (Ö3)

Ben bu okulu hiç istemiyordum. Ciddi anlamda çok dalga geçirdim ben bu okulla. Önce farklı mesleğe giderim derdim. Çünkü önceden de bir tane arkadaşım buradaydı.

O da disiplin cezasından dolayı gitti. İki seçim yaptım. İlk seçimde üsttekiler çıktı, üsttekiler de çok kötü dediler. İkinci seçimi yaptığımda iki tane Anadolu bir tane de şuan okuduğum Meslek Lisesi vardı tercihlerimde. Tekrar işte buraya çıktı. İlk haritadaydım zaten ben. Harita da istediğim bir bölüm değildi. İnşaata geldim. (Ö6)

İlk iki sıra tutmayınca buraya gelmek zorunda kaldım. Meslek lisesi pek okuyacağımı düşünmüyorum hani. (Ö10)

Şöyle şimdi ben sekizinci sınıftayken bir LGS sınavına girdik. Fen bilimlerini seviyordum ben. LGS sınavından sonra bir puan aldım. Üç yüz kırktı puanım. Ailem dedi ki sağlık meslek yaz. İlkinde sağlık meslek yazdık. Çıkmadı. İkincisinde de yazdık. İkincisinde bir ilçedeki çıktı. Ben de daha öncesinde bir hafızlık geçmişim olmuştu. Hafızlık yaptım annem de dedi bu zamana kadar evde durmadın. Şimdi gitme ben de tamam dedim. Bu tarafa döndük baktık. Anadolu Liseleri vesaire dolmuştu. Meslek liselerine baktım (Ö11)

Ya açıkçası bu okula isteyerek gelmedim. Ben Anadolu Lisesi istiyordum. Ya tutuyordu ama sonrasında hani açıkta kalacağım gibi bir durumdan kaynaklı olarak bana meslek lisesine gitmemi söyledi ailem. Sonra araştırdık birkaç bölüm. Ben tarım laboratuvarı bölümü istiyordum. Ondan sonra çok uzakta okul Çatalhüyük'teydi. Öyle olunca buraya birazcık mecbur kaldım. Sonra burayı yazdım. (Ö12)

Anadolu Liseleri almayacak diye düşünüyordum. Ev konumu. Konevi Anadolu Lisesi almadı zaten. Seçtim diye hatırlıyorum da almadılar herhalde. En son iki seçenek vardı. İsmail Kaya İmam Hatip vardı. İmam Hatip de zaten hiç sevmiyorum. İşte bir de burası vardı. Dedim buraya geleyim bakalım ne yapalım. (Ö4)

Şöyle bizim zamanımızda LGS'de benim aslında puanım düşük değildi. Üç yüz puandı ve eve yakın şey vardı. Selçuklu Anadolu Lisesi vardı. Oranın puanı yüksekti. Gelmedi. İkinci tercihim kaldı benim. (Ö18)

Kendi isteği doğrultusunda veya ailenin isteği üzerine bu okulu seçen öğrenciler olmuştur. Kendi isteği alt kodu altında cevap veren öğrencilerin görüşleri şöyledir:

Anadolu Lisesi'nde mesela hocam okuyoruz dört sene. Dört seneden sonra ne olabiliyorsun? Bir meslek öğrenmemişsin. Sadece okuyorsun, okuyorsun, okuyorsun. E eninde sonunda hadi öğretmen olabiliyorsun, doktor, mühendis. Ama benim onlara

ilgi alanım yok. Ben doktorluk yapamam. Öğretmenlik zaten zor bir şey bence bana göre. Çok zor yapamam diye meslek öğrenirim dedim. Bittikten sonra bir yerde çalışırım. Askerden sonra da gelir babam bana dükkanını açarım dedi. Dükkanımın başına oturur işimi yaparım diye düşündüm. Bu yüzden meslek lisesi seçtim. (Ö7)

Öncelikle aslında hedefim LGS öncesi Meram Anadolu Lisesi'ne gitmekti. Çünkü abim de oradan mezun oldu. Ama puanım tam olarak yetmedi. Yani ucu ucuna yetmedi. Ben de ilk başta bu tercih döneminde okulları gezerken birkaç okula gittim ve buraya da geldim. Burası hakkında hem müdür yardımcısının söylediği şeyler hem de buranın atmosferini çok beğendim. O yüzden direkt zaten ilk tercih listemi burayı yazdım. Ki burası da çıktı. Tamamıyla kendi tercihimle. (Ö13)

Diğer Anadolu Liseleri'ni tercih etmek istemedim. Bilişim tercih ettim. Çocukluğumdan beri bilgisayara merakım var. Oyunlar olsun, çoğu şey olsun. O yüzden. Kendim seçtim. Tamamıyla kendim istedim ve geldim. Ailem zaten benim bilgisayarla aramın iyi olduğunu bildiği için pek bir şey demedi. (Ö15)

Grafik tasarım okumak için yani bu okulun böyle bir bölümü olduğunu görünce direkt burayı seçmek istedim. Çünkü grafik tasarım okumayı istiyordum. O yüzden ilk tercihim hemen burası oldu. Ortaokulda da zaten grafik tasarımı kafama koymuştum. O yüzden grafik tasarımı olan bir liseyi tercih ettim. Tamamıyla kendi isteğim (Ö19)

Bazı öğrenciler, babalarının mesleği dolayısıyla aynı iş kolundan devam etmek için ailenin isteğiyle, yönlendirme olmadığı için bilmediklerinden ailenin tercihte bulunmasıyla rastgele geldiğini veya ailenin öğrencinin meslek seçiminde daha iyi olacağını düşündüğünden bu liselerde okuduklarını belirtmişlerdir. Ailenin yahut çevrenin istemiyle bu okulu seçen öğrencilerin yanıtları ise şu şekildedir:

Babam zaten benim ayakkabıcıydı. Kendim de ayakkabıyla böyle haşır neşirim çocukluğumdan beri. Ondan bu bölümü seçtim. Daha çok şey babam yönlendirdi. Öyle olunca da bu okula yani meslek lisesi zaten ayakkabı bölümü diyerekten bu okulu seçtim. (Ö9)

Hocam yanlışlıkla seçtik vallahi. Annem yönlendirdi. Ben anneme meslek lisesine gitmek istediğimi söyledim. Motor bölümünden dolayı. Ama burada motor yok. İşte hocam Selçuklu'yu seçmiştim hocam ama garip bir şekilde benim puanım yetmedi.

Yani hocam okula puanım yetmiyormuş. Ben yetiyor zannettim. Selçuklu şey ve teknik lisesi. Sonra da buraya geldim. Burada devam ettiğim hiç uğraşmadım. Şu an inşaat bölümündeyim. (Ö5)

Ailemin yönlendirmesiyle kimya bölümünü yazdım. Sonra tuttu geldik. Buradayız. Ben pek memnun değilim. Dediğim gibi hani birazcık ailemin isteği doğrultusunda geldiğim için kendimi bulamıyorum gibi. İlgi isteklerim doğrultusunda gelmedim. (Ö12)

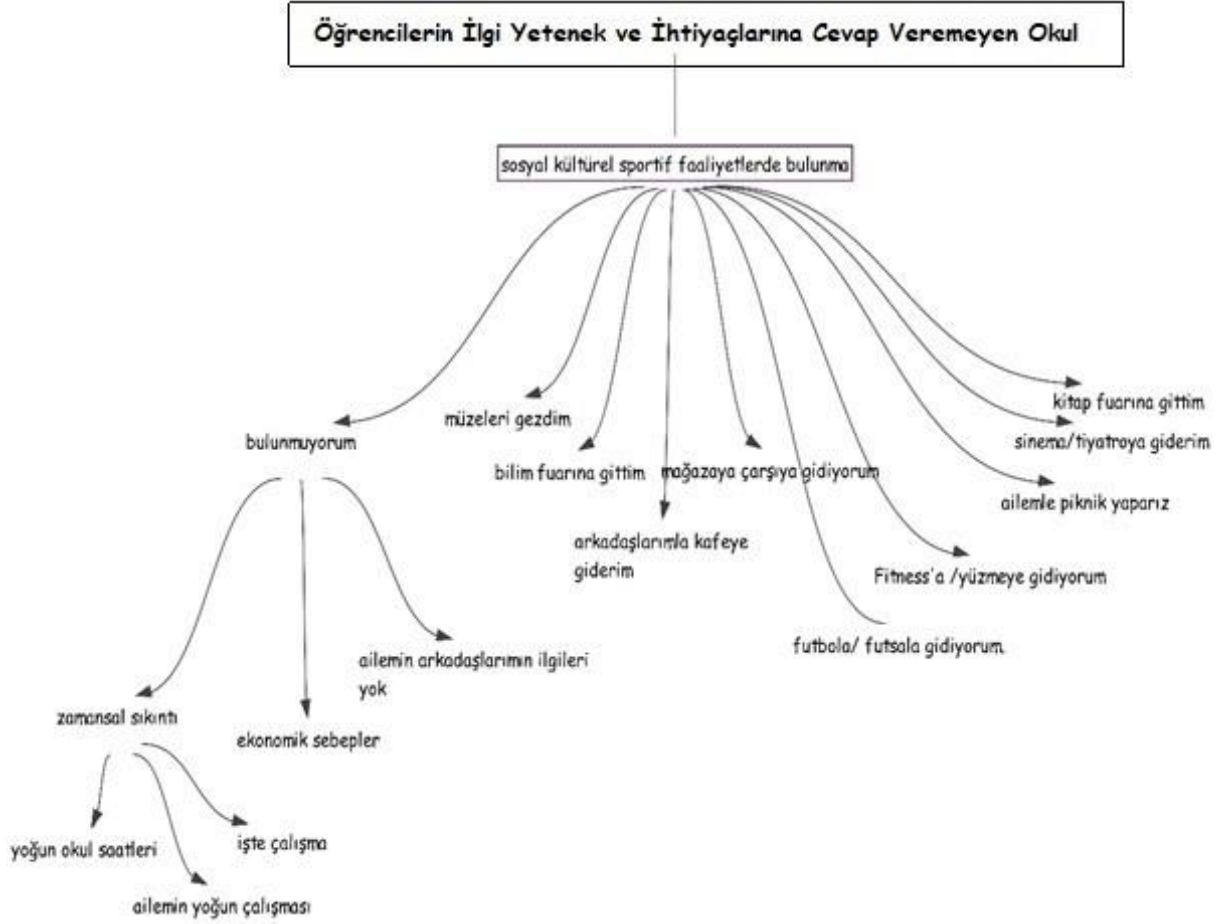
Puanım daha iyi bir okula yetmedi. Annem daha iyi senin geleceğine yatırım olur meslek öğrenirsin dedi. O yüzden annem yönlendirdi. (Ö16)

İlgi ve yetenekleri doğrultusunda bu okulu seçen Ö8 ve Ö14 kodlu öğrencilerin yanıtları ise şu şekildedir:

Grafik tasarım ve fotoğrafçılık okuyorum elimin yatkın olduğunu düşünerekten bu bölümü seçtim. Rehber hocamızla görüştük ama hani bu listede hani seçenekler verildiğinde ben bu okulu tercih ettim. Burası da bana çıktı. İlgi ve yeteneklerim doğrultusunda da okulu seçtim. (Ö8)

Yani ben ileride mühendis olmak istiyordum. Yani bu okul da zaten mühendislik üzerine kurulmuş. Bir de hani staj için fabrikaya falan gitmek güzel bir şey. O yüzden seçtim burayı. Makine bölümünü seçtim. Makine mühendisi olmak istiyorum. Ben ilk başta fen lisesi gitmeyi düşünüyordum. Ama ondan sonra babam dedi bak bu okula da gidebilirsin dedi zorlamadı. Ben de baktım şöyle okula güzeldi. Kendi ilgi ve yeteneklerim doğrultusunda bu okula yerleştim. (Ö14)

Uyarlanabilirlik ilkesinin gereği olarak öğrencilerin, sosyal kültürel ve ekonomik özelliklerinin farklılık gösterip göstermediğini saptamak için öğrencilere “ailenle ya da arkadaşlarıyla sosyal, kültürel, sportif aktivitelerde bulunuyor musun? Ne tür ve nasıl aktivitelerde bulunuyorsun? Sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar doğrultusunda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunma alt teması oluşturulmuştur. Şekil 4.7’de sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunma kategorisinin kodları verilmiştir.

Şekil 4.7. Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunma kategorisinin kod ve alt kod dağılımı

Sosyal kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunan öğrencilerden kültürel olarak, kitap fuarına gittim, sinema/tiyatroya gittim, müzeye gittim ve bilim fuarına gittim cevapları, sosyal olarak mağazaya çarşıya giderim, arkadaşlarımla kafeye giderim, ailemle piknik yaparız cevapları ve sportif anlamda ise Fitness'a, yüzmeye gidiyorum, futbola/futsala gidiyorum kodları oluşturulmuştur. Sırasıyla kültürel, sosyal ve sportif faaliyetlerde bulunan öğrencilerden bazılarının görüşleri şöyledir:

Yani ablamla olduğumda ben daha çok işte ablam beni böyle eski yerlere götürüyordu. İşte mesela çarşı gezdiriyordu. Hoşuma gidiyordu. Onunla sohbet ede ede ilerliyorduk. Zaten ablam Batman'da ta onunla çok görüşemiyoruz. İşte o da geldiğinde daha çok mağazalara falan gidiyoruz. (Ö14)

İlber Ortaylı Konya'ya gelmişti. O zaman arkadaşlarımla beraber gitmiştim kitap fuarına. (Ö13)

Benim küçük abim Necmettin Erbakan'da sanat tarihi bölümü okuyor. O yüzden böyle tarihi yerleri çok fazla geziyor. Müze, kilise hani, cami, her yeri. Bu yüzden birlikte buraları geziyoruz, araştırmalar yapıyoruz (Ö12)

Bilim fuarı falan gezmeye gittik. (Ö2)

Sinema, tiyatro falan onlara da gittim. (Ö13)

Annem ayda bir Real AVM'ye vesaire götürür. Böyle etkinliklerim çok olur. Ailemle olduğumda daha çok mutlu oluyorum. (Ö6)

Piknik gibi şeyler yapıyoruz. (Ö2)

Aktivite olarak bir kafeye bir çay içmeye oturmaya vesaire giderim. (Ö11)

Arkadaşlarımla birlikte yüzmeye gidiyoruz. Şu an mesela Fitness'a gidiyoruz. (Ö8)

Ben haftada iki gün filan futsal antrenmanım var ona gidiyorum. (Ö11)

Aileyle piknik arkadaşlarıyla sohbet etme gibi temel aktiviteler dışında sosyal, sportif ve kültürel faaliyetlerde bulunmayan öğrenciler oldukça fazladır. Katılımcıların verdiği cevaplardan bu tür faaliyetlerde bulunmama sebebi olarak zamansal sıkıntı, ekonomik sebepler ve ailemin, arkadaşlarımla ilgileri yok alt kodları ortaya çıkmıştır. Zamansal sıkıntı yaşayan öğrencilerin verdiği cevapların nedeni olarak yoğun okul saatleri, ailenin yoğun çalışması ve işte çalışma gösterilmiştir. Ö10, Ö13, ve Ö14 kodlu öğrenciler yoğun ders saatlerinden dolayı, Ö13 ailesinin yoğun saatler çalışmasından dolayı, Ö1 işte çalışmasından dolayı ve diğer bazı öğrenciler bu tarz aktiviteleri yapmaya zaman bulamadığını belirtmiştir. Bulunmuyorum kodu altında yer alan zamansal sıkıntı alt koduna verilen cevaplar şu şekildedir:

Sabahın sekizinde geliyoruz. Yani hiçbir şey yapmıyoruz. Tamam iyi dersimize giriyoruz, çıkıyoruz, giriyoruz, çıkıyoruz. Hep aynı döngü. Ondan sonra saat beşte, dörtte çıkıyoruz. Eve gidiyoruz, dışarı gidiyoruz. Kendinle herhangi bir şeyler yapabiliyor musun? Zaten zaman kalmıyor. Müzik yani ne bileyim müzik aleti çalayım bir spora gideyim. Şunu yapayım, bunu yapayım. Yok hocam. Yapamıyoruz. (Ö1)

Zaten yolda bir tane adam görse seni işte torba var mı diyor mesela. Bizim mahallede onlar çok. Uğurlu'da oturuyorum ben. Dedeman'ın orada. Ya işte o köşede, köşeler var. Belirli köşeler. Orada oturuyorlar. Sen misin yürüyen? Saatin çok güzelmiş. Çıkar

bana ver mesela. Orada koşup kaçmazsan alırlar zaten. Döve döve alırlar yani. Sürekli oluyor yani eğer polis orada durmazsa çoğunlukla zaten polis geliyor. Orada durmazsa olur yani büyük ihtimal. Gece çok da hani tekin değil. Çıkamıyorum. (Ö4)

Yedi buçuk sekiz gibi anca varabiliyorum. Sana yedide kalktım. Eve kaçta varacaksın altı altı gibi eve varacaksın. Yani yaklaşık on iki saatin falan sadece okulda geçiyor. Zaten sekiz, on saat uyuyorum. Geri kalıyor benim. Üç dört saatim. Evet. Ben onu ders mi çalışayım? Kendime vakit ayırıp telefon veya dışarı mı çıkayım? Yoksa tuvalete yemek yemeye bile zamanım kalmıyor benim. Yani okul saatleri çok uyumsuz ben görüyorum. Beşi kaldırıp üç yirmi üç yirmi üç yirmi yapsalar insanlar daha çok eğlenip vakit geçirip ders çalışabilir bence. (Ö7)

Ailemle de babamın işleri bir tık yoğun o yüzden hani çok nadiren birlikte ve aktivite yapabiliyoruz. (Ö13)

Ailemle ya da arkadaşlarımla sosyal, kültürel, sportif aktivitelerde bulunduğumuz olmuyor. Hafta sonu ben genelde çalışıyorum hocam. Ben otobüs muavini olduğum için. Sadece tatillerde on beş tatillerde yaz tatilinde değil. Ya işte hafta içleri genelde gitmiyorum. Hafta sonları gidiyorum. (Ö1)

Meslek dersi en az bir on beş, on altı saat işliyoruz. Pazartesi, salı on saat geri kalan günler sekiz saat işliyoruz. Sabahtan akşama kadar buradayız nerdeyse. Mesela eve gidip yani çok tabii şey yapamıyorum. (Ö11)

Bizim okulumuz bir tık geç bitiyor. Saat beş buçukta bırakıyoruz okulu. O yüzden çok fazla zamanımız kalmıyor. (Ö13)

Okuldan çıkışta böyle bir zaman bulamıyorum. Ailemle ise annemle babamla çok aktivite yapmıyorum. (Ö14)

Sosyal kültürel ve sportif faaliyetlerde bulunmama kategorisinin nedeni olarak ekonomik sebepler alt koduna yönelik cevaplar veren öğrencilerin yanıtları ise şu şekildedir:

Çok sık da görüşmem, dışarıda görüştüğüm de olmaz. Yani arkadaşlarım var ama biraz konu maddi. Ben onlarla dış ortamda görüşmüyorum. Herhangi bir hafta sonu olsun buluşmuyordum. (Ö6)

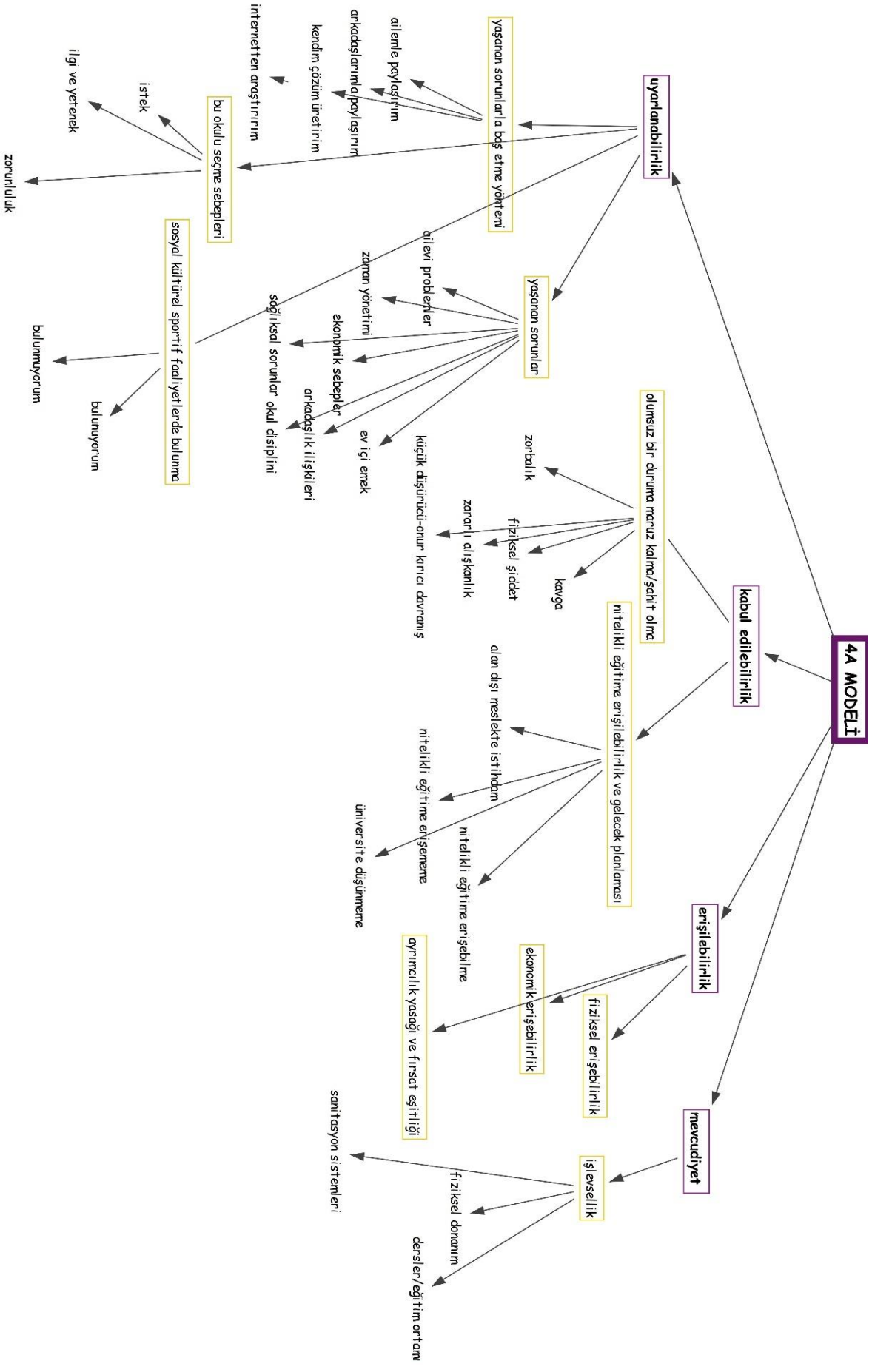
Arkadaşlarım ile aktivite yapmıyorum. Bilim fuarına gitmeye hocam niyetim oldu. Uzak olduğu için boş verdim. (çok tutuyor) (Ö5)

Futbola öyle girmek kolay değil yani. Biraz yatırım lazım. (Ö4)

Bulunmuyorum kodunun sebebi olarak aslında bu tür faaliyetlerde bulunmak istediğini ancak ailesinin veya arkadaşlarının bu faaliyetlere ilgilerinin olmadığını ifade eden Ö15 kodlu öğrencinin ailemin, arkadaşlarımla ilgileri yok alt koduna vermiş olduğu yanıt şu şekildedir:

Bilim fuarı sinema, tiyatro, müze gezisi falan bu tarz şeyleri ailemle ya da arkadaşlarımla gezmeye gitmiyorum. Bu zamana kadar hiçbir müziğin, tiyatroya hiçbir şeye gitmedim. Çok gitmek isterim ama işte pek ilgileri yok. (Ö15)

Devletin yükümlülüklerine göre araştırmamızda ortaya çıkan kategoriler, kodlar ve alt kodlara ait şema aşağıda ayrıntılı bir şekilde Şekil 4.8’de verilmiştir.

Şekil.4.8. .Devletin yükümlülükleri başlıklarının kategorileri ve kodları

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde tez çalışmasına ilişkin tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

“Eğitimde Hakkaniyet: Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri Örneği” başlıklı araştırmada eğitim hakkı, eğitimde adalet kavramlarından bahsedilmiş eğitim hukukunun önemi vurgulanmış ve Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi 13 Numaralı Genel Yorum çerçevesinde devletin yükümlülükleri (mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik) konusunda Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri’ndeki öğrencilerin anlatılarından yola çıkarak bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular devletin pozitif yükümlülükleri olan mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik başlıkları doğrultusunda tek tek tartışılmış ve ortaya çıkan sonuçlara yer verilmiştir. Bu sonuçlar ışığında öneriler belirtilmiştir.

5.1. Mevcudiyet İlkesine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi 13 Numaralı Genel Yorum çerçevesinde devletin yükümlülükleri olarak belirtilen mevcudiyet ilkesi doğrultusunda eğitim öğretim ortamlarına, materyallere, sanitasyon sistemleri ve okulun fiziksel kaynaklarına her öğrencinin erişimi mümkün mü sorusu incelenmiş ve yapılan araştırma sonucunda sanitasyon sistemlerinin yeterli düzeyde olduğu ama fiziksel donanım konusunda Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri’nde eksikliklerin bir hayli fazla olduğu görülmüştür. Fizik, kimya, biyoloji laboratuvarlarını öğrencilerin hiç görmemiş oldukları ya da varsa bile orada dersi hiç işlemedikleri tespit edilmiştir. Okulda fiziksel donanımın olması tek başına yeterli değildir. İşlevsel olması da ayrıca önem arz etmektedir. Öğrenciler mesleki eğitimlerinde kullandıkları makineler, aletler, yazılımlar son teknolojinin getirdiği özelliklerde olmadıktan sonra iş hayatında bir anlam ifade etmemektedir. Uluğ (2019) çalışmasında da bu vurgulanmış Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri’ndeki araç, gereç ve donanımın istenilen seviyede olmadığı, yetersiz kaldığı, çağa uygun araç ve gereçlerin olması gerektiği belirtilmiştir. Büyük maliyetler gerektirse de Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri’nin amacına uygun nitelikli işgücüne sahip, çağdaş, son gelişmelere ayak uyduran bireyler yetiştirilmesini istiyorsak eğitimi de ona dönük vermek zorundayız. Eğitim veren kişilerin öğretmenlerin de kendini yenilemesi son teknolojiye gelişmeleri yakından takip etmesi ve okulun kaynaklarını etkili ve verimli bir

şekilde kullanabilmesi, sanayilerde son kullanılan gereçlerin makinelerin kullanımını bilmeleri ve aktarmaları gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin çoğunun olumsuz eğitim ortamına sahip olduğu görülmektedir. Derslerde öğretmenlerin genellikle öğretmen merkezli anlatım seçtiği, farklı materyal kullanmadıkları ders kitaplarından dersi işleyip bazı notların tutularak öğrencilere yazdırıldığı ve ödevle de dersi bitirdikleri görülmüştür. Şencan (2007) raporunda Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi mezunlarının işletmelerin ihtiyacı olan niteliklere sahip olmamasının sebebini okullarında geleneksel ders anlatımı ve ders materyallerinin kullanılmasına bağlamıştır. Reman (1971) çalışmasında ülkemizdeki mesleki ve teknik eğitim veren kurumların eğitim materyalleri konusunda eksikliklerine değinmiş ve öğretim metotlarının da eski ve çağın gereklerine uymadığını belirtmiştir. Okullar karma olmasına rağmen kız öğrencilerin azınlıkta olduğu, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ni tercih etmedikleri ve bu sebeple de öğrencilerin karma eğitimin getirdiği bazı avantajlardan yararlanamadıkları görülmektedir. John Dewey'in ifade ettiği "okul hayata hazırlık değil, hayatın doğrudan doğruya kendisidir" sözündeki gibi hayatla okul iç içedir ve toplum içinde kadın ile erkek hep birlikte nasıl ki yaşamak zorundaysa, okul da bireyleri gerçek hayata hazırladığı için karma eğitim uygulanmaktadır. Okul bireylere karşı cinsle nasıl iletişim kurması gerektiğini, nasıl birlikte sağlıklı bir ortamda yaşayabileceğini gösterir. Araştırma içeriğinde özellikle elektrik bölümünde hiç kız öğrencinin olmadığı belirtilmiş ve öğrencilerin de rahat tavır içinde olduğu; küfürlü, saygısızca konuşmaların çok fazla gerçekleştirildiği ve böyle bir ortama maruz kaldığı ifade edilmiştir.

Öğretmenler eğitim öğretimin en önemli bileşenidir. Öğrenciler öğretmenlerin isteksiz olduğunu, geleneksel bir yaklaşıma sahip olduğunu, bilgi ve teknik yetersizliklere sahip olduğunu, derslerine teknolojiyi entegre etmediklerini, çağdaş öğrenme yaklaşımlarını kullanmadıklarını ifade etmiş ve öğretmen değişikliğine sürekli maruz kaldığını söylemişlerdir. Çağdaş öğrenme yaklaşımlarının kullanılmaması bilginin çabuk unutulmasına kalıcı öğrenmenin sağlanmamasına yol açmaktadır. Bu durum öğrencilerin başarısız olmalarındaki sebeplerden biri olarak gösterilebilir.

5.2. Erişilebilirlik İlkesine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Devletin yükümlülüklerinden biri olan erişilebilirlik kapsamında fiziksel erişilebilirlik alt başlığının ulaşım kategorisinde öğrencilerin genel anlamda zorluk yaşamadığı sonucuna varılmıştır. Ortaokuldan mezun olduktan sonra liseye girişte adrese dayalı yerleştirme sisteminin varlığının bu duruma etken teşkil ettiği görülmektedir. Ancak öğrencilerin her üçünden birinin kendine ait odasının olmadığı hatta bazı öğrencilerin ders çalışabilecek bir

ortamının dahi olmadığı görülmüştür. Gümüşeli (2004)'te yaptığı çalışmasında ailelerin çocuklara sağladığı ev ortamı ve çalışma şartlarının çocukların başarısını etkileyen bir sebep olarak göstermiştir. Ders çalışacak ortama sahip olunmaması bireylerin nitelikli eğitim hakkına sahip olmasında fiziksel erişememe durumunu yansıtır.

Erişilebilirlik ilkesini oluşturan ekonomik erişilebilirlik alt başlığına göre verilen yanıtlar çerçevesinde herkesin aynı fırsatlara sahip olmadığı görülmektedir. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin genel olarak ekonomik anlamda zorluk yaşadıklarını bu durumun düzenli beslenme, eğitim materyallerini karşılayamama, okul öncesi eğitime erişememe, sosyal, kültürel, sportif faaliyetlere katılamama gibi değişkenlere sebep olduğu görülmektedir. Okulun tam gün olması ve öğrencilerin uzun saatler okulda bulunmaları, okullarda öyle yemeği olmaması, kantin fiyatlarının yüksek olması sebebiyle öğrenciler düzenli besin alamadıklarını ya evden getirdikleri bir şeylerle ya da okula gelirken aldıkları ekmek ya da bisküviyle tüm gününü geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Garipağaoğlu ve Özgüneş'in (2008) yaptıkları çalışmada yaşa uygun olarak minimum beslenmenin sağlanması gerekliliğini vurgulamışlar ve beslenmenin öğrencilerin büyümesi, gelişmesi ve sağlıklı bir hayat sürdürmeleri için gerekli olmasının üzerinde durmuşlardır. Küçükali (2010) çalışmasında yetersiz beslenmenin sağlık sorunlarına sebep olduğu ve çocukların okul hayatındaki başarısının etkenlerinden birinin de düzenli beslenme olduğundan söz etmiştir. Araştırmada öğrencilerin ekonomik erişilebilirlik alt temasında eğitim masraflarını karşılamakta zorluk yaşadıklarına da değinilmiş ve destekleyici eğitimler alamadıkları görülmüştür. Özel öğretim kursuna, araştırmada yer alan öğrencilerin yaklaşık yüzde 80'i gitmemiştir. Yapılan çalışmalar da özel öğretim kurslarına giden öğrencilerin gerek okul hayatlarında gerekse yükseköğretime geçişte başarılarının olumlu yönde etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Özgüven (1977) yılında Hacettepe ve Boğaziçi üniversitelerini kazanmış öğrenciler üzerine yaptığı çalışmasında kurslara giden ve gitmeyen olarak iki grubu incelemiş ve kurslara giden öğrencilerin daha başarılı oldukları sonucuna varmıştır. Berberoglu ve Tansel (2014) yaptıkları çalışmada özel öğretim kursuna giden öğrencilerin özellikle matematik ve Türkçe derslerinde daha çok başarılı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Yine TED (2015) üniversite birinci sınıfa giden öğrenciler üzerine bir çalışma yapmış ve üniversitede okuyan bu öğrencilerin büyük çoğunluğunun özel öğretim kursuna gitmiş oldukları sonucunu elde etmiştir. Dirlikli ve Furkan (2013)'te "Özel Dershanelerin Öğrencilerin Matematik Başarılarına Etkisinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" adlı çalışmasında dershanelerin öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Ülkemizde üniversite sınavına giren ve tercihte bulunan Mesleki ve

Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin açık öğretim ve örgün olmak üzere toplam lisans programlarına yerleşenlerin oranının sadece %7,66 olmasının sebeplerinden birinin de öğrencilerin özel öğretim kurslarına gidecek ekonomik güce sahip olmamaları gösterilebilir.

Öğrencilerin birçoğu araştırmanın bulgular kısmında yer aldığı üzere eğitim öğretim hayatlarını devam ettirirken hafta sonlarında, yaz tatillerinde bazen de okuldan kalan zamanlarda bir işte çalıştıklarını belirtmişlerdir. Okuldan kalan zamanlar öğrencilerin dinlenmeleri, sosyal, sportif ve kültürel alanlara yönelerek sosyal, kültürel, zihinsel ve fiziksel gelişimlerini desteklemek için bir fırsattır. Araştırmada öğrenciler, garsonluk yaptığını, basım işinde çalıştığını, bayramlarda şeker sattığını, muavinlik yaptığını, simit sattığını, sanayide bir ustanın yanında çalıştığını, kuaförün yanında çalıştığını, vakıfta küçük çocuklara eğitmenlik yaptığını ve birkaçı ise okuldan kalan zamanlarda babalarına yardımcı olmak hem de işi öğrenmek için yanlarına gittiğini söylemişlerdir. Araştırmada öğrencilerin kendi meslek eğitimleri alanında çalışmadıkları genellikle başka alanlarda ekonomik anlamda kazanç sağlamaya dönük işlerde çalıştığı sonucuna ulaşabiliyoruz. Bu durumun sosyalizasyon ve eğitim yönünden olumsuz getirileri vardır. Bu hususu çocuk işçiliği kapsamında değerlendirmesek de ucuz emek gücü ve vasıfsız sömürü olarak değerlendirmemiz mümkündür. Öğrencilerin özel öğretim kurslarına gitmemeleri, yeterli beslenme düzenine sahip olmamaları ve okula devam ederken bir işte çalışmak zorunda kalmaları Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilerin eğitim hakkına, ekonomik yönden erişememe durumunu yansıtmaktadır.

Erişilebilirlik başlığının bir başka alt başlığı ise ayrımcılık yasağı ve fırsat eşitliğidir. Alan yazında verilen çalışmalar da ortaya koymaktadır ki Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ne aileler çocukları göndermek istememektedir. Bu liselerde okuyan öğrencilerin aile profili; genellikle yoksul bireyler ve eğitim durumu yüksek olmayan kişilerden oluşmaktadır. Bulgularda yer verildiği üzere araştırmadaki katılımcılar, genel olarak aile gelir düzeyi düşük bireylerden oluşmaktadır. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) Mart ayı 2023 harcama gruplarına göre belirtilen dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 9 bin 752 liradır ve bu rakam gıda harcaması için gerekli minimum tutardır. Bu durumda araştırmaya katılanların aile gelir düzeyi incelendiğinde katılımcıların %31,58'inin geliri, açlık sınırının altındadır. Yoksulluk sınırı ise TÜİK verilerine göre 33,754 lira olarak belirtilmiştir. Bu durumda araştırmaya katılan katılımcıların en az %84'ü yoksulluk sınırının altında aile gelirine sahiptir. Araştırmaya katılan öğrencilerin aile eğitim durumunda ise 19 öğrenciden hiçbirinin annesi yüksek öğrenim kademesinde eğitim almamıştır. Babası üniversite mezunu olan öğrenciler ise azınlıktadır.

Genellikle aile eğitim durumunun ilkokul ya da ortaokul mezunu olduğu görülmüştür. Yoksulluk ile eğitim durumu arasında ilişki olduğu görülmektedir. TÜİK (2018) verilerine göre de hane halkı fert geliri ve eğitim durumuna göre yoksulluk oranı verilmiş ve yoksulluğun, kişilerin eğitim düzeyi ile ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır. Eğitim Reform Girişimi (2012) verilerine göre fen liselerinde okuyan öğrencilerin yarısından fazlasının sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelere sahip olduğu, Anadolu liselerinde bu oranın %42 olduğu ve Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde ise sosyoekonomik düzeyi yüksek ailelerin oranının sadece %8 olduğu belirtilmiştir. Yapılan araştırma da göstermektedir ki öğrencilerin ekonomik yönden hangi sınıfta yer aldıkları orta öğretimde hangi lisede okuyacağını cevabını vermektedir. Bu durum öğrencilere eşit fırsatlar sunulmadığını göstermektedir. Zanten (2005) çalışmasında fırsatların öğrencilere sunulması gerektiğine vurgu yaparak eşitliğin aslında eşitsizliğe sebep olduğunu belirtmiştir. Burada amaç, her bireye eşit eğitim verilmesi değil her bireyin sunulan fırsatlardan eşit derecede yararlanmasını sağlamak olmalıdır.

Katılımcıların neredeyse yarısı okul öncesi eğitimi dahi almamıştır. Okul öncesi eğitimin bireylerin hayatlarında ne kadar olumlu bir etkiye sahip olduğu yapılan çalışmalarda kanıtlanmıştır. Sümen (2011) yaptığı çalışmada okul öncesi eğitimin önemine vurgu yapmış ve okul öncesi eğitim almayan çocuklarda gelişimin daha geç görüldüğü ve bu durumun çocukların hayatlarını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Dinç, (2002) çalışmasında okul öncesi eğitimin çocukların sosyal gelişimlerine katkı sağladığı ve özgüven oluşturduğu sonucuna ulaşmış yine Uluyurt, (2012) çalışmasında okul öncesi dönemi kritik dönem olarak nitelendirmiş ve kişilerin öz bakım becerilerine sahip olması, kişisel sosyal fiziksel yönden gelişimlerini sağlaması için bu dönemin önemli olduğunu belirtmiştir.

Genellikle çevrenin ve öğretmenlerin gözünde bir yeri kazanamayan iyi puana sahip olmayan öğrenciler Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ni seçmektedir. Eğitim ortamında da öğretmenler bu düşüncelerini çeşitli cümlelerle ifade etmekte öğrencilere bu durumu yansıtmaktadır. Bulgular kısmında görüldüğü üzere öğretmenlerin “zaten puanınız iyi olsa buraya gelmezsiniz Anadolu Liseleri'nden birine giderdiniz” gibi söylemleri olmuştur. Dolayısıyla öğrencilere baştan zaten başarısız olacakları düşüncesi yerleştirilmektedir. Yani meslek lisesi öğrencileri başarılı olursa şaşırtıcı bir durum, başarısız olursa normal bir durum olarak nitelendirilmektedir. Lisenin ilk kademesindeyken üniversite düşünen gençler yılın sonunda daha 10. sınıfa bile geçmeden bu düşünceden vazgeçmiş hale gelmektedir. Hal böyle olunca da lise son sınıfta öğrenciler amaçsız bir şekilde çaba göstermeden birçoğu daha AYT, TYT'nin bile ne olduğunu bilmeden sınava girmekte ve dolayısıyla sınavda da başarı

gösterememektedir. Yapılan çalışmalar da böyle bir algının var olduğunu ispatlıyor. Akyürek vd. (2019) yaptıkları çalışmada Meslek Lisesi profili diye bir kavramın olduğundan bahsediyor bu profilin şiddet, asi davranışlar çetelerle bağlantılar, zararlı alışkanlık kullanımı, düşük başarı seviyesini kapsadığını belirtmişler ve bu önyargıdan dolayı öğrencilerin bu algıyı içselleştirdiği ve ötekilik deneyimi yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Budak (2000) ayrımcılığı, çeşitli etkenlerden dolayı bireyleri belli kaynaklara ulaşmasının engellenmesi olarak tanımlamaktadır. Vatandaş ve Erdoğan (2020) ayrımcılığın temelinde olumsuz anlamda önyargının olduğunu belirtmektedir. Araştırmada Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri öğrencilerinin olumsuz önyargıya, ayrımcılığa maruz kaldıklarını söyleyebiliriz. Öğrencilerin aile profillerine bakıldığında eğitim durumu ile gelir düzeyinin benzer olması, öğrencilerin genel olarak akademik başarılarının düşük olması, neredeyse yarısının okul öncesi eğitim almamış olması öğrencilere eğitim öğretimde fırsat eşitliği sağlanmadığı dolayısıyla devletin erişilebilirlik temasında yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmediği sonucuna ulaşılmıştır. Toplumun diğer kesimindeki ailelerin çocuklarıyla eşit fırsatı yakalayamayan öğrenciler, daha dünyaya gelmeden aile sosyoekonomik durumu ve sosyokültürel yaşantıları ile hangi okulda okuyacaklarını büyük ölçüde belirlemektedir.

5.3. Kabul Edilebilirlik İlkesine İlişkin Tartışma ve Sonuç

ESKHK'nin 13 numaralı genel yorumunda belirtildiği gibi Devletin yükümlülüklerinden biri de kabul edilebilirlik ilkesidir. Kabul edilebilirlik ilkesi eğitimin yapısının ve içeriğinin uygun kalitede olması, kültürel ve sosyal olarak öğrencilerin gelişimini desteklemesi, öğretim yöntemleri ve tekniklerinin öğrenciler için kabul edilebilir olmasıdır. Eğitim ortamının güvensiz olması durumunda her öğrenci potansiyelini tam anlamıyla geliştiremez ve eğitim ortamının bedensel ceza dahil her türlü şiddetten arınmış, iyi bir okul disiplinine sahip olması gerekir ki öğrenci potansiyelini tam olarak gerçekleştirebilsin, öğrencilerin onurlu bir şekilde eğitim almaları sağlansın. Araştırmada Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin çok fazla kavga, şiddet içeren ortamlara şahit oldukları, zararlı alışkanlıklar özellikle sigara içen öğrenci sayısının çok fazla olduğu ve bu durumdan da öğrencilerin rahatsız olmadığı, tam tersi öğrenciler arasında kendini gösterme, hava atma olarak algılandığı sonucuna varabiliriz. Okullarda yasak olmasına rağmen disiplin eksikliği sebebiyle öğrenciler, sigaranın bölüm atölyelerinde, lavabolarda içildiğini söylemiştir. Yaşanan kavgaların genellikle okul içinde başladığı ve okul dışına da yansıtıldığı belirtilmiştir. Hatta araştırmada bir okulun önünde bıçaklı kavga bile yaşandığı öğrenciler bu olaylara şahit olduğunu anlatmıştır. Araştırmacının sonra peki ne oldu sorusuna “bir şey olmadı olay çözüldü

arkadaşımız hastaneye kaldırıldı çocuğu da polis yakaladı” cevabı verilmiştir. Bu tür bıçaklı olayların bile çok normal karşılandığı sonucuna ulaşabiliyoruz. Polisin çocuğu yakalaması, yaralının hastaneye kaldırılması sorunun çözümü olarak görülmüştür. Çocukların şahit oldukları durumun psikolojik boyutu üzerine bir çalışma gerçekleştirilmemiş rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti sağlanmamıştır. Başka bir katılımcı birden fazla kavga olayları yaşadığını anlatmıştır. Bu durumdan okul disiplininin yetersiz kaldığı ve cezaların caydırıcı olmadığı sonucunu çıkartabiliriz. Ayrıca öğrencilerin neredeyse tamamı rehberlik servisiyle görüşmediğini, okulda görevli kaç rehber öğretmenin olduğunu dahi bilmediğini, tutanak dışında hiç konuşmadıklarını dile getirmişlerdir. Tüm okulların özellikle olumsuz davranışların daha fazla yaşandığı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi okullarının rehberlik servisiyle iş birliği halinde hareket etmesi gereklidir. Öğrencilerin profesyonel anlamda yardıma, doğru yönlendirmelere ihtiyaçları olduğu ortadadır. Araştırmada rehber öğretmeni sayısının azlığı da ortaya çıkmaktadır. Araştırmada yer alan binin üstünde öğrenciye sahip okulun rehber öğretmen sayısı ikidir. Yine bin üç yüz öğrencisi olan başka bir okulun rehber öğretmen sayısı ikidir ve bu okuldaki rehber öğretmenlerden biri de görevlendirme olarak başka bir okula gittiği için okulda bir öğretmen görev yapmaktadır. Başka bir okulun ise iki rehber öğretmene sahip olduğu ama ikisinin de birlikte okulda bulunmadığı, dönüşümlü olarak okulda oldukları ifade edilmiştir. Okul rehberlik servislerinin tutanak imzalamak dışında birçok işlevlerinin olduğu yapılan araştırmalarda yer almaktadır. Kuzgun, (1992) araştırmasında rehberlik servisinin kişinin kendini tanımasına ve çevreyi nasıl anlamlandırması gerektiğine yardımcı olduğundan bahsetmiş, kişilerin doğru kararlar vermesi için rehberliğin sistemli bir yardım süreci olduğunu belirtmiştir. Tagay ve Savi Çakar (2017) çalışmalarında rehberliğin çeşitli alanlarda hizmet verdiğini mesleki rehberlik, eğitsel rehberlik, grup rehberliği, bireysel görüşme gibi ihtiyaçları karşıladığını belirtmiş, Camadan ve Sezgin (2012) ise rehberliğin öğrencilere sağladığı çeşitli katkılardan bahsetmiştir.

Devletin kabul edilebilirlik ilkesi bağlamında yükümlülüklerinden biri de eğitimin niteliğinin en iyi şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Eğitimin niteliği sadece okul içerisindeki süreci kapsamaz. Öğrencilerin okuldan mezun olduktan sonrasında karşılaştıkları ve hatta iş piyasasına girerken ki sürecini de kapsar. Alınan eğitimin niteliği sayesinde bu süreçlerde öğrenciler iş imkanlarından faydalanabilir (Tomasevski, 2004). Alınan eğitimin niteliği öğrencilerin geleceğe dönük hedeflerini anlamlı kılar. Her bireyin nitelikli eğitim hakkına sahip olması gerekliliği özellikle alan yazında yer alan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede vurgulanmaktadır. Araştırmada katılımcılar mesleki eğitimde

yetersizlikler yaşadıklarını, malzeme konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve meslek derslerinde malzemeden kaynaklı olarak uygulama yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Bazı sektörlerde kullanılan güncel programlar yerine eski sürüm uygulamaları öğrendiklerini, gördükleri eğitimin ileriki yaşamlarında ve iş hayatlarında çok işe yaramayacağını söylemişlerdir. Bazıları bölümüyle aynı iş kolunda çalışan babasının yanına gittiğinde daha çok şey öğrendiğini, babasının gösterdiklerini okul ortamında alamadığını ifade etmiştir. Muslu (2010) araştırmasında Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin ekonominin gereksinim duyduğu nitelikli insan gücü yetiştirmede yetersiz kaldığını ve bu durumun yapılan çalışmalarda da desteklendiğini söylemiştir. Saracoğlu (2022) yaptığı çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ndeki öğretmenlerin sahip oldukları bilgiyi sürekli güncellemeleri, yeni teknolojileri derslerine entegre etmeleri konusunda sorunlar yaşamakta ve bunu da düzenli olarak hizmet içi çalışmalarının olmamasına bağlamaktadır. Yine Şahin (2018) çalışmasında öğretmenlerin mesleki bilgisinin yetersiz olması ve kendilerini yenilememesi durumunda öğrenci yetiştirmede başarısızlığın kaçınılmaz olduğunu, sanayinin istediği nitelikli insan gücüne sahip bireyleri yetiştiremeyeceğini belirtmiştir. Abak (2009) çalışmasında Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin sahip oldukları fiziki donanımın yetersiz olmasına değinmiş ve mesleki eğitimi negatif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. TÜRKONFED ve ERG (2006) mesleki eğitimi verimsiz olarak nitelendirmiş ve bunun sebebini de eğitimcilerin teknolojik gelişmelere ayak uydurmaması yeni çıkan makineleri, ekipmanları yeterince bilmemesi olarak belirlemiştir.

Ayrıca araştırmadan çıkan sonuç katılımcıların neredeyse tamamının söylemlerine göre liselerin üniversiteye hazırlama konusunda yetersiz kaldığına yöneliktir. Uluğ (2019) çalışmasında Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin kalkınma planlarında yer alan şeklinin, öğrencileri ara eleman olarak yetiştirdiğini aynı zamanda üniversiteye hazırlayan bir kurum olduklarını belirtmektedir. Ama istenilen bu hedeflere ulaşamadığı sonucuna varılmaktadır. Araştırmada öğrencilerin birçoğu üniversiteye hazırlık olarak ders işlemediklerini, okullarında deneme test gibi sınava hazırlık etkinliklerinin olmadığını, sınavlar hakkında bilgilendirilmediklerini, derslerde sınav konularına dönük konu anlatılmadığını ve hatta 11 ve 12. Sınıflarda özellikle üniversite sınavında yer alan bazı kültür derslerini hiç görmediklerini, meslek derslerinin çok ağır olduğunu, üniversite düşünen bir kişinin bu tür okullara gelmemesi gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu duruma Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin özellikle 11. ve 12. Sınıfta toplam kültür dersleri ders saatinin az olması sebep olabilir. AMP programında yer alan öğrencilerin iki gün okula gelmesi ve bu iki gün içerisinde de toplam sadece 11 saat kültür dersine sahip olmaları üniversite sınavına hazırlanmalarını zorlaştırmaktadır. 11 saatin

içerisinde beş saat Türk Dili ve Edebiyatı, iki saat Yabancı Dil, iki saat Din Kültürü ve iki saat T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi bulunmaktadır. Bu durum onları üniversite düşünmemeye itmektedir. ATP programlarındaki öğrencilerin ise toplam 25 saat olmak üzere Türk Dili ve Edebiyatı, Yabancı Dil, T.C İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Din Kültürü, Matematik, Fizik ve Kimya dersleri yer almaktadır. Diğer Anadolu liseleriyle kıyasladığımızda toplam 40 saat kültür dersleri eğitimi görmelerinden kaynaklı Anadolu Liseleri öğrencileri üniversite sınavına hazırlıkta bir adım önde başlamaktadır. Akyürek vd. (2019) da kariyer yapmak isteyen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin diğer liselerde okuyan öğrenciler karşısında geride olduklarını çalışmasında belirtmiştir. Sonuç olarak Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde okumanın, ileriki dönemde kendi bölümlerinde devam edecek öğrenciler için avantaj sağlamakta olduğu ancak mesleki ve teknik eğitimde amaçlanan nitelikli iş gücüne ve işletmelerin talep ettiği donanıma sahip bireyler yetiştirme konusunda yetersizliklerin olduğu açıktır.

Nitelikli eğitime erişimde yetersizliklerin olduğuna dair kanıtlardan biri de eğitimle istihdam arasındaki bağlantının güçlü olmamasıdır. Araştırmada katılımcıların çoğunun gelecekteki hedefleri arasında aldıkları mesleki ya da teknik eğitim alanında bir sektörde çalışmak yoktur. Öncelikleri farklıdır. Araştırmada daha çok kendi eğitim aldıkları alanları hedeflerine ulaşamazlarsa gidecekleri bir kapı olsun diye seçtikleri gözükmektedir. Gel (2019) çalışmasında Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinden 2015-2018 yılları arasında mezun olanların %43'ünün kendi alanında bir işte çalışmakta olduğu, 2005-2009 yılları arasında mezun olanların ise yaklaşık %37'sinin kendi alanında istihdam edildiği sonucuna varmıştır. Aldıkları eğitimle istihdam alanlarının farklı olmasının en büyük sebeplerinden birisi olarak okullarda bulunun alanların ihtiyaca göre belirlenmemesi sanayi ile iş birliği halinde bölümler oluşturulmaması gösterilebilir. Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı [EARGED] tarafından (2006) "Meslek Liselerinde İstihdam Özelliğini Kaybetmiş Bölümlerin Değerlendirilmesi Araştırması" yapılmış ve 26 tane bölümün istihdam özelliğini kaybettiği sonucuna ulaşılmıştır. Savaşır (1999) araştırmasında da yeni teknolojiyi kullanan işletmelerin iş gücüne ihtiyacı olduğu çünkü yetişmiş eleman bulamadığı ancak geleneksel özelliklere sahip işletmelerde işsizliğin hâkim olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu tür araştırmaların sürekli olarak yapılması işletmelerle iş birliği halinde olunması Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin kalitesini arttıracaktır. Öğrencilerin istihdam edildikleri alan ile mesleki alanlarının farklı olmasının bir başka nedenini ise alınan eğitimin yetersiz olması, istenilen bilgi ve beceriye sahip bireyler yetiştirilmemesi olarak gösterebiliriz. Özcan (2009) yaptığı çalışmada meslek

lisesinden mezun öğrencilerin neredeyse yarısının kendi alanlarında çalışmadığını belirtmiş yine Muslu (2010) da aynı sonuca ulaşarak eğitim ile istihdam bağının güçlendirilmesi gerekliliğinden bahsetmiştir. Bunun sebebinin ise nitelikli iş gücü yetiştirilememesi olduğunu ifade etmiştir. Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nin amaçlarına uygun eğitimi çocuklara kazandırabilmesi ancak nitelikli eğitimin verilmesiyle gerçekleşecektir. Hanushek (2017) çalışmasında nitelikli eğitim sistemini, uluslararası alanda ekonomik büyümenin anahtarı olarak kabul etmiştir. Nitelikli eğitimin verilmesiyle hem uluslararası alanda ülkenin kalkınması sağlanacak hem de sanayinin nitelikli insan gücü ihtiyacını karşılar hale gelebileceğiz. Bu bağlamda araştırmada kabul edilebilirlik ilkesi gereğince her öğrencinin nitelikli eğitime ulaşamadığı görülmektedir.

5.4. Uyarlanabilirlik İlkesine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Devletin yükümlülüklerinden biri de uyarlanabilirlik ilkesidir. Uyarlanabilirlik ilkesi gereğince eğitim esnek olmalı ve tüm öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermeli, ihtiyaçları karşılayabilmelidir. Uyarlanabilirlik yükümlülüğü gereğince çocuk, sorunlarını çözmek için uğraşmaz (uğraşmamalı) okul, çocuğun ihtiyaçlarına cevap verir ilkesi uygulanmalıdır. Çalışmada öğrenciler yaşadıkları birçok soruna değinmişlerdir en fazla ailevi, ekonomik ve okul disipliniyle alakalı sorunlardan bahsetmişlerdir. Katılımcıların anne – baba ilişki durumu incelendiğinde bireylerin %32 sinin aileleri ayrı yaşamakta ya da boşanmış olduğu görülmektedir. Araştırmada bu durumun yansımaları olarak çocukların ailevi problemler yaşadığı düşünülmektedir. Bu konuyla ilgili hiçbir öğrenci psikolojik danışmanlık hizmeti de almamaktadır. Ekonomik erişilebilirlik alt başlığında yer aldığı üzere ekonomik yönden sıkıntılar yaşayan öğrenciler çoğunluktadır ve bu durum öğrencilerin eğitime erişim konusunda da onları dezavantajlı konuma düşürmektedir. Ancak araştırmada çıkan sonuçlardan biri de ekonomik yönden sıkıntı yaşayan öğrenci sayısının fazlalığına rağmen öğrencilerin hiçbir burs imkanından yararlanmıyor oluşudur. Bu husus araştırmanın ilginç yönlerinden biridir. Katılımcılardan sadece bir tanesi düzenli olarak burs aldığını söylemiştir o da proje okulunda yer alan başarı bursu alan bir öğrencidir. Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ndeki öğrencilere ulaştırılacak burs imkanlarının geliştirilmesi, artırılması sadece başarıya bağlanmaması gerekmektedir. Öğrenciler gerek öğretmenler gerek dersler gerek okul disiplini konusunda özellikle zararlı alışkanlık yönünde okulla ilgili sorunlarını dile getirmişlerdir. Ancak araştırmanın bir başka ilginç yönü de öğrencilerin okulla ilgili ya da okul dışında okuldaki başarılarını etkileyen bu kadar çeşitli sorunlar yaşamalarına rağmen hiçbirinin okul rehberlik servisine başvurmamasıdır. Sorunlarla baş edebilme, sorunlara çözüm getirme noktasında

öğrencilerin çoğu sorunu kendi çözüme kavuşturmak ve kendi çözmek istemektedir. Geri kalanları ise ailesine veya arkadaşlarına danışmaktadır. Okulun öğretmenlerine ya da rehberlik servisine başvuran öğrenci küçük belli başlı sorunlar dışında yoktur. Bu durum uyarlanabilirlik ilkesine ters düşmektedir. Öğretmenler çoğu kez öğrencinin problemını bilmeden öğrenciyeye yaklaşmakta ve öğrenciyeyi yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu da okulun öğrenci ile ilgili oluşabilecek disiplin problemlerinde kalıcı çözümler getirememesine sebep olmaktadır. Ayrıca ne yaşadığını bilmediğimiz, hangi duygulara sahip olduğunu bilmediğimiz öğrenciyeyi eğitim öğretim sürecine dahil etmek oldukça güçtür. Anlaşılmayı bekleyen öğrenciler anlaşılmadıkları için yalnız hissedecek, okula karşı da olumsuz tutum sergileyecektir. Anlaşılmayı bekleyen Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerine psikolojik destek ve rehberlik faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir.

Uyarlanabilirlik ilkesi gereği her birey üstün yararı gözetilerek ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir eğitim alma hakkına sahiptir. Devletlerin bireyleri belli bir eğitim sistemine uyma zorunluluğunda bırakmamaları ve her bireyin farklı ihtiyaçlarını gözeterek eğitim hakkı sunmaları gerekmektedir. Eğitim çocuğun farklı ihtiyaçlarına cevap verir, çocuğa uyum sağlar. Çocuğun okula uyum sağlama zorunluluğu ortadan kaldırılmalı ve okul, farklı yetenek ve destek ihtiyacı olan çocuklara uyum sağlamalıdır. Çünkü her bireyin sahip olduğu birtakım özellikler vardır. Bu özelliklere göre eğitim verilirse başarı da beraberinde gelecektir (Yavuz vd., 2016). Araştırmadan çıkan sonuç bunun tam tersi yönündedir. Çocukların okul seçimlerinde ilgi ve yeteneklerine göre tercih yapmadıkları, daha çok mecbur kaldıkları için bu okulları seçtikleri görülmüştür. Hepkul (2003) yapmış olduğu çalışmada Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerin bu liselere ilişkin bilgi düzeylerinin çok az olduğu sonucuna varmış ayrıca kendi ilgi ve yeteneklerini tanımaya ilişkin rehberlik servisinden hiçbir destek almadıklarını ifade etmiştir. Demir (2017) çalışmasında ailelerin Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ni lise tercihlerinde en son sıraya koydukları sonucuna varmıştır. Alpay (2003) ülkemizdeki en büyük sorunun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi veya genel lise tercihlerinden birini yapan öğrencilerin kendileri için hangi alanın uygun olduğunu bilmemesi olduğunu dile getirmiştir. Araştırmada katılımcılardan biri ısrarla motor bölümü okumak istediğini ilerde de motorla ilgili bir meslekte çalışmak istediğini belirtmiştir ancak katılımcının bulunduğu bölüm inşaat yapı ve teknoloji bölümüdür. Bu durumdan da anlaşılacağı üzere Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri öğrencilerinin her türlü (eğitsel, mesleki) rehberlik hizmetlerine, özellikle doğru yönlendirmelere ihtiyacı vardır. Çocukların ilgi ve yeteneklerinin ne yönde olduğunu dahi bilmeden önemsemeden bazen de aileler okul tercihlerinde etkin rol almaktadır. Muslu

(2010) çalışmasında öğrencilerin yeteneklerinden ziyade ailelerin beklentileri ve isteklerinin okul tercihlerini belirlediğini belirtmiştir ve çocuğunun üniversite okumasını isteyen ailelerin çocuğunu Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'ne göndermek istemediğini, o tür liselerin üniversiteyi kazanmada dezavantaja sahip olduğunu düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.

Uyarlanabilirlik ilkesinin gereği olarak devletin yükümlülüklerinden biri de eğitimin farklı öğrenme ihtiyaçlarına sahip bireylerin gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olmasıdır. Devletlerin, arka planda kalmış farklı öğrencilerin ekonomik, sosyal ve kültürel özelliklerini göz ardı etmeden öğrencilerin farklı tür ihtiyaçlarını karşılaması gerekir. Öğrencilerin sosyal kültürel ve ekonomik özelliklerinin farklılık gösterip göstermediğini eğitim sisteminin bunu gözeterik geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Araştırmada bazı öğrenciler çeşitli etkinliklere katılırken bazı öğrencilerin hiç sinemaya, tiyatroya, bilim fuarına gitmediği görülmüştür. Öğrenciler ekonomik nedenlerden, arkadaşlarının, ailelerinin ilgisinin olmamasından ve bir de zaman bulamamaktan kaynaklı nedenlerle bu tarz etkinlikler yapamadıklarını dile getirmişlerdir. Eğitimi tamamlayan ders dışı etkinlikler vardır ve eğitim sadece ders içindeki bir süreç değildir. Ancak Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin bir bütün olarak eğitimi tamamlayamadıkları, ders dışı aktivitelere erişemedikleri görülmektedir. Sporun ve diğer ders dışı etkinliklerin insanlar üzerinde pozitif etkisini kanıtlayan birçok çalışma vardır. Demirbolat, (1991) sporun grup içi yardımlaşmaya, ortak çalışmaya, mağlubiyet ve kazanma duygusunun nasıl hissettirdiğini anlamaya, kişisel disiplin sağlamaya, dikkat, odaklanma gibi beceriler kazandırmaya etkisini belirtmiştir. Okullarda yapılan sportif etkinliklerin ise öğrencileri okula bağladığına, akademik başarıyı artırdığına dair çalışmalar mevcuttur (Moore, 1995). Okul gazetesi, halk oyunları, okul gezileri, okul yıllığı, bilgi yarışmaları gibi kültürel aktiviteler de öğrencilerin kültürlerini tanımaya, birlikte bir şeyler üretme, iş yapma alışkanlığı kazanmasına yardımcı olur (Köse, 2013). Reynolds (1996) çalışmasında ders dışı etkinliklerin, bireylerin bakış açısını geliştirdiğini ve hatta ileri süreçte meslek seçimlerinde ek beceriler dahi kazandırdığını belirtmiştir. Klesse (1994) çalışmasında yine mesleki başarıya değinmiş ders dışı etkinliklerin meslek hayatında da olumlu etki oluşturduğunu belirtmiştir. Wilson (2009) ise çalışmasında bu tür etkinliklerin okullarda meydana gelen olumsuz davranışları azalttığını olumlu okul iklimi oluşturduğunu ifade etmiştir. Ancak Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri'nde bu denli öneme sahip olan ders dışı etkinliklere yer verilmemektedir. Bunun sebebi mesleki eğitimin çok yoğun saatleri kapsamaması ve ders dışı faaliyetlere zaman kalmaması olabilir. Eğitimin sadece ders içi faaliyet olarak görülmemesi

gerekmektedir. Öğrencilerin sosyal, kültürel, sportif gelişimlerini tamamlaması için alanlar oluşturmaları öğrencilere fırsat tanınması gerekmektedir.

Her öğrenci farklıdır, her öğrenci tektir, öğrencileri belli bir kalıpta değerlendirmek yanlıştır. Başarı bir süreçtir. Başarı ya da başarısızlıkta tüm yerel aktörlerin; öğretmenlerin, okulların, ailelerin bir katkısı vardır. Fırsat eşitliği adı altında herkese eşit eğitim sağlamak yeterli değil öncelikle bireylerin fırsatlardan yararlanmasını sağlamak gerekmektedir. Parcel ve Dufur (2001) çalışmasında bireylerin, fırsatlardan eşit olarak yararlanmadığında asıl eşitsizliklerin meydana geldiğini belirtmiş, eşitliğin değil bireylere fırsatlar sunulduğunda eşitsizliğin ortadan kalkacağını ifade etmiştir. Yasal metinlerde yazan “her bireyin nitelikli eğitim hakkı vardır” kavramı fırsat eşitliğin ötesinde eğitimde hakkaniyeti sağladığımız zaman mümkün olacaktır. Ancak Mustafa Yavuz’un (2022) kitabında yer aldığı gibi durum “Cem Karaca’nın şarkısının da ötesine geçip “işçisin sen işçi kal” değil, “annen, baban da işçiydi sen de işçi kal!”” cümlesini bize aşılacaktır. Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri’nde okuyan öğrencilerin başarısızlığı sadece okudukları okulun yetersizliklerinden kaynaklanmıyor, yaşadıkları ortam, sahip olunan aile, yaşantı zenginlikleri, maruz kalınan çevre, öğretmenleri, liseye kadar okudukları okullar, alınamayan rehberlik hizmetleri, sosyoekonomik durum, sosyokültürel yapı, uygulanan eğitim politikaları, erişemedikleri eğitim materyalleri... Kısaca sunulan fırsatlara belirli değişkenler sebebiyle erişememe durumu söz konusudur. Başarı her çocuğun kendi potansiyelini keşfedip üzerine çıkabildiğimizde gerçekleşir. Çocuğun kendi potansiyelinin farkına varmasını ise her öğrencinin eşit nitelikli eğitim fırsatını yakalamasını sağlayarak gerçekleştirebiliriz. Bu sebeple araştırmanın da konusu olan eğitim hukuku alanında daha çok çalışmalar yapılması, eğitim hakkı kavramının iyi okunması, üst yasal metinlerde geçen şeklinin iyi idrak edilmesi ve devletin yükümlülükleri olan mevcudiyet, erişilebilirlik, kabul edilebilirlik ve uyarlanabilirlik ilkelerinin her birinin neleri kapsadığının, eksiklerimizin neler olduğunun analiz edilip tam anlamıyla eğitimde hakkaniyetin sağlanması gerekmektedir.

5.5. Öneriler

Mevcut durum iyi tespit edilmeli laboratuvarlar meslek eğitim için gerekli olan atölyeler, kullanışlı hale getirilmeli eksiklikleri giderilmelidir. Öğretmenlerin derslerde kullandıkları materyallerde çeşitlilik sağlanmalı öğretmenlerin güncel programlardan haberdar olmaları, gelişen teknolojiye ayak uydurmaları için hizmet içi eğitimler planlanmalıdır. Mesleki eğitim ve teknik eğitimin ulusal ve uluslararası meslek standartlarına uyumlu hale getirilmesi için çalışılmalıdır.

Erişilebilirlik kapsamında öğrencilerin eğitime erişimini engelleyen sebepler tek tek irdelenmeli önyargı ve ayrımcılıkla mücadele ederek durumu tersine çevirecek çalışmalar planlanmalı ve medyada tanıtımlar yaparak bu çalışmalar duyurulmalıdır. “Okuyacak da ne olacak sanki” anlayışını yıkmak için nitelikli eğitime önem verilmelidir. Ekonomik erişimi sağlamak adına öğrencilere burs imkanları tanınmalı, iyileştirici önlemler alınmalıdır. Öğrencilerin uzun saatler okulda kalması sebebiyle düzenli beslenmeleri için her öğrenciyi kapsamaya adanmış ücretsiz çalışmalar yapılmalıdır.

Kabul edilebilir bir eğitim için eğitimin kalitesini artırıcı gelişmeler sağlanmalıdır. Öğretim programları güncellenmeli mesleki eğitim alanları bölgesel ihtiyaçlara göre değiştirilmeli ihtiyaç olmayan bölümler kapatılmalıdır. Bunun için iş sektörleriyle iş birliği halinde çalışarak sektörün ihtiyacı olan alanlarda öğrenci yetiştirilmesine önem verilmelidir. Ayrıca bu sayede alınan eğitimle istihdam arasındaki ilişki de güçlenecektir.

Okulun bireye uyum sağlaması için bireyin ilgi ve yetenekleri keşfedilmeli ve üstün yararı doğrultusunda doğru yönlendirmelerde bulunarak bireyler kendilerine uygun okullara yerleştirilmelidir. Öğrencilerin sosyal, kültürel ve sportif yönden gelişimlerini destekleyici ders dışı etkinlikler geliştirmelidir. Öğrencilerin sorunlarının çözümü ve derslerindeki başarıyı artırmak için psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aypay, A. (2003). The tough choice at high school door: an investigation of the factors that lead students to general or vocational schools. *International Journal of Vocational Development*, 23, 517-527.
- Abak H. (2009). *Gençlerin işsizlik sorunu ve mesleki eğitim merkezlerinin önemi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Gazi Üniversitesi.
- Akyürek, G., Kaymakçı, K. N., Öztaş, M., ve Altınışik, R. A. (2019). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin kendilik algısı : Kayseri örneği. *Uluslararası Beşeri Bilimler Ve Eğitim Dergisi*, 5(11), 786–809.
- Alpkaya, G., Aybay, R., Balkır, Z. G., Berktaş, F., Çavuşoğlu, N., Gülmez, M., Kaboğlu, İ. Ö., Keskin, S., Oder, B.E., Özek, Ç., Sağlam, F., Usta Sayita, S., Tanör, B., Tahranlı, T., Tuncay, A.C., Uygun, O., Yüzbaşıoğlu, N. (2000). *İnsan hakları*. Yapı Kredi Yayınları
- Altunay, E., Oral, G. ve Yalçınkaya, M. (2014). Eğitim kurumlarında mobbing uygulamalarına ilişkin nitel bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4(1), 62. <https://doi.org/10.19126/suje.37750>
- Arasteh, A. R. (2000). *Aşkta ve yaratıcılıkta yeniden doğuş: Mevlana Celaleddin Rumi'nin kişilik çözümlemesi* (B. Demirkol & İ. Özdemir, Çev.). Kitabiyat.
- Ataç, E. (2017). Eğitim ve bilim. *Tedmem*, 42, 59–86. <https://doi.org/10.15390/EB.2017.7124>
- Ataman, H. (2008). *Eğitim hakkı ve insan hakları eğitimi*. A. Uluseller (Ed.). İnsan Hakları Gündemi Derneği.
- Avrupa Sosyal Şartı, T.C. Resmi Gazete, 20312, 14 Ekim 1989. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/67-avrupa-sosyal-sart/>
- Aykaç, N. (2002). Türkiye’de ve bazı avrupa birliği ülkelerinde mesleki teknik eğitim (Almanya, Fransa, İsviçre, İspanya, Yunanistan örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 155–156.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi . *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Berberoğlu, G. ve Tansel, A. (2014). Does private tutoring increase students’ academic performance? Evidence from Turkey. *International Review of Education*, 60(5), 683-701.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. Siyasal Kitabevi
- Bingöl, B. (2012). Türkiye için bir eğitim hukuku teorisinin gerekliliği. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 25–38.
- Bogdan, R., & Biklen, S. K. (2007). *Qualitative research for education: An introduction to theories and method*. Allyn & Bacon.

- Budak, C., (2000). *Psikoloji sözlüğü*. Bilim ve Sanat.
- Camadan, F. ve Sezgin, F. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin okul rehberlik hizmetlerine ilişkin görüşleri üzerine nitel bir araştırma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 199-211.
- Cevizci, A. (2010). *Eğitim sözlüğü*. Say Yayınları.
- Ceylan, A. N. (2017). Kamu hukuku (genel kamu hukuku) sosyal ve ekonomik haklar ve hakların bütünlüğü ilkesi. *Anasay*, (2), 217-226.
- Connelly, F. M., ve Clandinin, D. J. (1990). Stories of experience and narrative inquiry. *Educational Researcher*, 19(2), 2-14. doi:10.3102/0013189X019005002
- Creswell, J.W. (2002). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Upper Saddle River, New Jersey: Merrill Prentice Hall.
- Creswell, J., W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Bütün & S. B. Demir, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. M. Bütün & S. B. Demir, (Eds.). Siyasal Kitabevi
- Creswell, J.W. (2019). *Nitel araştırmacılar için 30 temel beceri*. (H.Özcan, Çev.). Anı Yayıncılık.
- Çam Tosun, F. (2021). Türk Eğitim Politikalarında Sosyal Adalet ve Eşitlik. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 348-68. <https://doi.org/10.34056/aujef.910415>
- Çelik, R. (2017). Adalet, Kapsayıcılık ve Eğitimde Hakkaniyetli Fırsat Eşitliği. *Fe Dergi Feminist Ele* 9(2), 17-29. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000185
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989, <https://www.unicef.org/turkiye/çocuk-haklarına-dair-sözleşme>
- Demir, Ü. (2017). Mesleki ve teknik anadolu lisesi algısı: ortaokul 8. sınıf öğrencileri üzerine bir araştırma. *Journal of Theory and Practice in Education*, 13(2), 316-342.
- Demirbolat, A. (1991). Sporun bireysel-toplumsal ve siyasal düzeyde işlevleri. *G.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 145-151.
- Demirkaya Aygün N. (2014). *Kız meslek liselerindeki sorunlar hakkında mesleki eğitim yönetici ve öğretmenlerin görüşleri: Eyüp, Gaziosmanpaşa, Fatih ve Avcılar örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi
- Demirtaş, B., & Küçük, M. (2008). Kız meslek liselerinin günümüzdeki sorunlarına yönelik öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 147-159.

- Demirtaş, Z. (2019), Uluslararası antlaşmalar çerçevesinde engellilerin eğitim hakkı. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergi*, 2, 39-59.
- Dirlikli, M. ve Furkan, H. (2013). Özel dershanelerin öğrencilerin matematik başarılarına etkisinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 2(2), 78-92.
- Dural, M. (2013). *Türk özel hukuku*. Filiz Kitabevi.
- EARGED (2006). *Meslek liselerinde istihdam özelliğini kaybetmiş bölümlerin değerlendirilmesi araştırması*.
https://www.meb.gov.tr/earged/earged/Meslek_Liseleri_istihdam.pdf
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1976), 16 Aralık 1966, <https://www.ihd.org.tr/ekonomik-sosyal-ve-ktel-haklar-uluslararasi-sleesi/>
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1999). Eğitim hakkı. Genel Yorum No.13. https://insanhaklariizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=135
- Elma, C. ve Aytaç, T. (2020). Uluslararası sözleşmelerde eğitim ve öğretim hakkı. T. Aytaç (Ed.), *Eğitim hukuku*. Pegem Akademi Yayıncılık
- Erdoğan, M. ve Vatandaş, C. (2020). Bireysel ve toplumsal dışlanma pratiği: Önyargı ve ayrımcılık. *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi (JOHASS)*, 3 (1), 474-485. <https://doi.org/10.7884/teke.151>
- ERG (2012). *Eğitim İzleme Raporu 2012*. <https://www.egitimreformugirisimi.org/egitim-izleme-raporu-2012/>
- Ersoy, A. ve Bozkurt, M. (2017). Eğitimde nitel araştırma desenleri. A. Saban ve A. Ersoy (Eds.), *Anlatı araştırması* (s. 237-277). Anı Yayıncılık
- Esgin, E. (2004). *İnsan kaynakları-eğitim ilişkisi bağlamında meslek liseleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ege Üniversitesi.
- Garipağaoğlu, M. ve Özgüneş, N. (2008). Okullarda beslenme uygulamaları. *Çocuk Dergisi* 8(3), 152-159.
- Gel, A. I. (2019). *Mesleki ve Teknik Liseleri'nin istihdam ve yükseköğretime geçiş amaçlarına ulaşma durumu (Manisa ili örneği)* [Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi] Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://hdl.handle.net/11499/38406>
- Gökgöz, A. (2007) Ticaret meslek liselerinde muhasebe eğitimi alan öğrencilerin stajyerlikte karşılaştıkları problemler ve çözüm önerileri. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Gölpek, F. (2008). *İktisat anabilim dalı iktisat bilim dalı adalet ve etkinlik amaçları bakımından yükseköğretimde finansman politikası : Türkiye örneği* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Gülcan, M. G. (2019). *Eğitim hukuku*. Pegem Akademi Yayıncılık.

- Gümüşeli, A.İ. (2004). Ailenin katılım ve desteğinin öğrenci başarısına etkisi. *Özel Okullar Birliği Bülteni*, 2(6), 14-17
- Güvemli, O. (2005). Türkiye’de ticaret liselerinin kuruluş öyküsü. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (28), 16-23.
- Hanushek, E. A. (2017). *For long-term economic development, only skills matter*. IZA World of Labor.
- Hepkul, A. (2014). Meslek lisesi tercihi sürecinin keşifsel olarak incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 41-52. <https://doi.org/10.18037/ausbd.93452>
- İnan, M. ve Demir, M. (2018). Eğitimde fırsat eşitliği ve kamu politikaları: Türkiye üzerinde bir değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 337-359
- İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 10 Aralık 1948, <https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/>
- Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, (1979), *T.C. Resmi Gazete*, 18792, 3 Eylül 1981
- Karagüven, H. (2012). Akademik motivasyon ölçeğinin Türkçe ’ye adaptasyonu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(4), 2599-2620.
- Karaman Kepenekçi, Y. ve Taşkın, P. (2021). *Eğitim hukuku*. Siyasal Kitabevi.
- Khorshid, L., & Sarıkaya, T. (2009). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen etmenlerin incelenmesi: Üniversite öğrencilerinin meslek seçimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 393-423.
- Kim, J. H. (2015). *Understanding narrative inquiry: The crafting and analysis of stories as research*. Sage publications.
- Klesse, E. J. (1994). *The third curriculum ii. Student activities*. National Association of Secondary School Principals.
- Köse, E. (2013). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmasına yönelik bir öneri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(2), 336-353
- Kuş, E. (2012). *Nicel-nitel araştırma teknikleri: Sosyal bilimlerde araştırma teknikleri, nicel mi nitel mi?* Anı Yayıncılık.
- Kuzgun, Y., (1992). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. OSYM Yayınları.
- Küçük, A. (2013). *Anayasa hukuku*. Orion Kitabevi Lenzer.
- Küçükali, R. (2003). Bazı yöneticilik davranışları açısından öğretmenlerin yöneticileri algılama düzeyi . *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 2 (1-2) ,

- MEB. (2015). *Millî Eğitim Bakanlığı 2015–2019 Stratejik Planı*. https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf
- MEB. (2016). *Eğitimden Üretime Sektörle İşbirliği, Eğitim Kongresi. 25-26 Ekim 2016. Antalya*. www.meb.gov.tr
- MEB. (2018a). *Mesleki Ve Teknik Eğitim Çalıştayı Antalya*. www.meb.gov.tr
- MEB. (2018b). *Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi*. www.meb.gov.tr
- MEB. (2022). *2022 Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezi Sınav*. <https://www.meb.gov.tr/20-2022-ortaogretim-kurumlarına-iliskin-merkezi-sinav-raporu/duyuru/26871>
- Merriam, S. B., (2015). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (S., Turan, Çev.). Ankara.
- Mercik, V. (2015). *Eğitimde fırsat eşitliği, toplumsal genel başarı ve adalet ilişkisi: PISA projesi kapsamında Finlandiya ve Türkiye deneyimlerinin karşılaştırması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Balıkesir Üniversitesi.
- Mesleki Eğitim Genel Müdürlüğü. (2016). *Okul-sektör iş birliğinde mesleki ve teknik eğitim okul yönetim kurulu çalışmaları*. Millî Eğitim Bakanlığı. https://mtegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/25100543_201621_sayili_genelge.pdf
- Millî Eğitim Temel Kanunu (1739), *T.C. Resmî Gazete*, 14574, 24 Haziran 1973. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf>
- Moore, M.H. (1995) *Creating public value: Strategic management in government*. Harvard University Press, London.
- Muslu A. (2010). *Türkiye’de mesleki eğitim almış nüfusun istihdam sorunları ve çözüm önerileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- OECD (2018), *Equity in Education: Breaking Down Barriers to Social Mobility*, PISA, OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264073234-en>.
- OECD (2015), *Draft Science Framework*, PISA, OECD Publishing, <https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisa2015draftframeworks.htm>.
- Özbudun, E. (2013). *Türk anayasa hukuku*. Yetkin Yayınları
- Özcan, K. (2009). *Mesleki ve teknik ortaöğretimde finansman, harcamalar ve maliyet* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Özden, Y. (2002). *Eğitimde yeni değerler*. Pegem Akademi Yayıncılık
- Özer, E. (2016). The relation between core self evaluation and self regulation in students who study vocational and technical high schools. *Asya Öğretim Dergisi*, 4(2), 11–22.

- Özer, M. (2023). 2023 Eğitim vizyonu ve mesleki ve teknik eğitimde yeni hedefler (The 2023 education vision and new goals in vocational and technical education). *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(3), 425–435. <https://doi.org/10.5961/jhes.2018.284>
- Özgüven, E. (1977). Özel dershanelerin üniversiteye giriş etkileri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 30s.
- Özkazanç, A., Sayılan, F. ve Akşit, E. E. (2018). Mesleki teknik lise kız öğrencileri üzerine bir araştırma. *Fe Dergi* 10(2), 150–164.
- Parcel, T. L. ve Dufur, M. J. (2001), Capital at home and at school: Effects on student achievement. *Social Forces*, 79(3), 881- 911.
- Patton, Q. M. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Sage Publications.
- Pierre, B. (1994). *Pratik nedenler* (H.Tanrıöver Çev.). İstanbul. Hil Yayınları
- Praneviciene B., Puraite A. (2010). Right to education in international legal documents. *Jurisprudence*, 3(121), 133-156.
- Reman, N. (1971). Türkiye'de mesleki ve teknik eğitimin problemleri ve gelişme stratejileri yönünden yeni bir mesleki-teknik eğitim politikası ihtiyacı. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 31 (1-4).
- Reynolds, R. K. ve Karr-Kidwell, P. J. (1996). A literary review and a plan for principals: Extracurricular activities, academic achievement, and secondary students' success. ERIC Document Reproduction Service No. ED397475
- Richardson, M. Abraham, ve C. Bond, R. (2012). Psychological Correlates of University Students' Academic Performance: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*. 138(2), 353–387.
- Saracaloğlu, C. (2022). *Mesleki ve teknik lise öğrencilerinin meslek seçimlerinin ve gelecek beklentilerinin toplumsal temelde değerlendirilmesi: Turgutlu örneği*. [Doktora tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi]. <http://hdl.handle.net/11607/4791>
- Savaşır, R. (1999), *Türkiye ve AB ülkelerinde küçük ve orta boyutlu işletmeler açısından istihdam politikaları* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Smith, M.D. (1978). *Educational psychology and its classroom applications*. Allyn & Bacon.
- Suna, H. E. ve Özer, M. (2021). Türkiye ' de Sosyoekonomik Düzey ve Okullar Arası Başarı Farklarının Akademik Başarı ile İlişkisi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 12(1), 54–70. <https://doi.org/10.21031/epod.860431>
- Sürmen, Y. G. (2011). *Türk milli eğitiminde örgün eğitimin yeri ve okul öncesi eğitim* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Beykent Üniversitesi
- Şahin, U. (2018). *Okul- sanayi eğitim iş birliği programında öğretim gören mesleki ve teknik lise öğrencilerinin mesleki bilgi ve beceri kazanımlarının ölçümü*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.

- Şencan, H. (2008). *Türkiye’de mesleki eğitim ve teknik eğitim sorunlar ve öneriler*. Araştırma Raporları:55. https://www.musiad.org.tr/uploads/yayinlar/arastirma-raporlari/pdf/mesleki_teknik_egitim_raporu.pdf
- Tabak, H. (2019). Türk eğitim sisteminde eğitimde fırsat eşitliğine kuramsal bakış: Roller ve sorumluluklar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(2), 370-393. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/50950/632475>
- Tagay, Ö. ve Savi Çakar, F. (2017). Okullarda yürütülen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin okul psikolojik danışmanlarının görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1168-1186.
- Tatar L. (2018). *Mesleki eğilimin toplumsal hiyerarşisi kültürel sermaye ve simgesel şiddet ekseninde mesleki tasnif*. [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi]. Dergi Park Akademik <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1440208>
- TED. (2005). Türkiye’de üniversite’ye giriş sistemi araştırması ve çözüm önerileri. *Türk Eğitim Derneği*. Ankara
- Tomasevski, K. (2001). *Human rights obligations : Making education available , accessible , acceptable and adaptable*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000173138>
- Tomasevski, K. (2004). *Manual on rights-based education: Global human rights requirements made simple*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000135168>
- TÜİK. 2018. Hane Halkı Fert Geliri ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranı Veri Tabanları İstatistiksel Tablolar. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Adalet. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). Eğitim. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, *Resmî Gazete* 17863 (7 Kasım 1982), Kanun No. 2709, md. 42. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- TÜRKONFED ve ERG. (2006 Kasım 1). *Beceriler, yeterlilikler ve mesleki eğitim: Politika analizi ve öneriler*. <https://www.egitimreformugirisimi.org/beceriler-yeterlilikler-ve-meslek-egitimi-politika-analizi-ve-oneriler/>
- Ulusoy, A., (2007). Güdülenme. A. Ulusoy (Ed.), *Eğitim psikolojisi*. Anı yayıncılık
- Uluhurt, F. (2012). *Bazı değişkenlere göre okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5- 6 yaş grubu çocuklarının akran ilişkileri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- UNESCO. (2006). *Participation in formal technical and vocational education and training programmes worldwide. An initial statistical study*. UNESCO-UNEVOC International Centre for Technical and Vocational Education and Training Germany. <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/participation-in-formal-technical-and-vocational-education-and-training-programmes-worldwide-an-initial-statistical-study-2006-en.pdf>

- UNESCO. (1989). Convention on technical and vocational education. UNESCO, Paris.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000846/084696e.pdf#page=235>, web sitesinde mevcuttur, Son Erişim 22.05.2008.
- Ünal, A. ve Sarpkaya, S. (2020). *Eğitim hukuku herkese nitelikli eğitim*. Anı Yayıncılık.
- Ünsür A., (1998). *Mesleki eğitim ve mesleğe yönelme*. Sakarya. Yayın No: 30.
- Waltenberg, D. F. ve Vandenberghe, V. (2007). What does it take to achieve equality of opportunity in education? *Economics of Education Review*.
<https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2007.09.002>
- Wilson, N. (2009). *Impact of extracurricular activities on students*. [Unpublished thesis]. University of Wisconsin
- Yavuz, M., Gülmez, D. ve Özkaral, T. C. (2016). Meslek lisesi öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal özellikleri. *Eğitim ve Bilim*, 41(187), 29-44.
- Yavuz, M. (2022). *Doğuşu, yükselişi ve çöküşüyle başarıyı anlamak*. Pegem Akademi
- Yazıcı, H. ve Altun, F. (2013). Üniversite öğrencilerinin içsel ve dışsal motivasyon kaynakları ile akademik başarıları arasındaki ilişki. *International Journal of SocialScience*, 6(6), 1241-1252.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Young, I. M. (2006). Education in the context of structural injustice: A symposium response. *Educational Philosophy and Theory*, 38(1), 93-103.
- Zanten, V. A., (2005), New modes of reproducing social inequality in education: The changing role of parents, teachers, schools and educational policies. *European Educational Research Journal*, 4(3), 155-159
- Zeynel Abidin Uluğ. (2019). *Liselerinin sorunları ve çözüm önerileri (Esenyurt ilçesi örneği)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

EKLER

EK-1: Araştırma İzni

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-83688308-605.99-76318241
Konu : Araştırma İzni
(Fatmanur PEKHAMARAT ÇAĞMAN)

16.05.2023

DAĞITIM YERLERİNE

- İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığının (Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü) 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı Genelgesi.
b) 05/05/2023 tarihli ve E.48178250-300-338995 sayılı yazınız.
c) 08/05/2023 tarihli Araştırma İzinleri Değerlendirme Komisyonu Tutanağı.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fatmanur PEKHAMARAT ÇAĞMAN'ın "Eğitimde Adalet: Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde bulunan ekli listede adı yazılı mesleki ve teknik eğitim kurumlarında eğitim gören öğrencilere eğitim öğretimi aksatmamak ve ilgi (a) Genelgede belirtilen açıklamalara uyulması kaydıyla gerçekleştirilmesi ilgi (c) komisyon tutanağı ile uygun görülmektedir. Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmaların 2022-2023 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlanması zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmaların 2022-2023 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçlarının kullanılması, elde edilecek kişisel verilerin gizliliği hususuna dikkat edilmesi ve araştırma sonucunun çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde elektronik ortamda Müdürlüğümüz istatistik42@meb.gov.tr e-posta adresine gönderilmesi gerekmektedir.

Arz/Rica ederim.

Murat YIĞIT
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Genelge (3 Sayfa)
- 2-Veli Onam Formu (1 Sayfa)
- 3-Demografik Bilgi Formu (1 Sayfa)
- 4-Görüşme Soruları (1 Sayfa)
- 5-Okul Listesi (1 Sayfa)

Dağıtım:

Gereği:

Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörlüğüne

Bilgi:

Karatay, Meram ve Selçuklu
İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Adres: Akçeşme Mah. Garaj Cad. No 4 Karatay KONYA

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: Abdurrahman KAYNAK

Unvan: Şef

Telefon No: 0 (332) 353 30 50

E-Posta: abdurrahman.kaynak@meb.gov.tr

İnternet Adresi: <http://konya.meb.gov.tr>

Faks: 3323515940

Keleş Adresi: meb@hu01.kep.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden a4b7-61a6-3cba-a56a-4a6f kodu ile teyit edilebilir.

EK-2: Veli Onam Formu

Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "Eğitimde Adalet Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Örneği" adıyla, 26/04/2023 - 25/08/2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Eğitimde adaletin tam anlamıyla yerleşmesi için gerekli koşulların varlığını saptamak ve üst yasal metinlerde yer alan eğitim hakkı kavramına ilişkin hükümlerin Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi örneği doğrultusunda uygulanıp uygulanmadığını ortaya koymaktır.

Araştırma Uygulaması: Anket Görüşme
 Gözlem Diğer

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmamama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Fatmanur Pekhamarat Çağman

İletişim Bilgileri

Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.

(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).

Veli Adı-Soyadı:

İmza:

EK-3: Görüşme Soruları

1. Bu okulu seçmendedeki sebepler neler?
2. Okul ortamında, sınıfta arkadaşlık ilişkilerin hakkında bilgi verebilir misin? Hiç okul içerisinde şiddete, alay etmeye, ad takmaya ya da zorbalığa maruz kaldığın veya şahit olduğun durum oldu mu? Anlatır mısın?
3. Ailenle ya da arkadaşlarınla sosyal, kültürel, sportif aktivitelerde bulunuyor musun? Ne tür ve nasıl aktivitelerde bulunuyorsun?
4. Alınan eğitim hakkında bana biraz bilgi verebilir misin? Okulunuzdaki fiziksel ortamların yeterliliği hakkında ne düşünüyorsun? Fizik, Kimya, Biyoloji, Bilgisayar laboratuvarları ve spor salonu mevcut mu? Ne sıklıkla kullanıyorsunuz? Derslerde farklı öğretim materyalleri kullanıyor musunuz? Neler yapıyorsunuz?
5. Okulunuzun temizliği ve hijyeni hakkında bilgi verebilir misin? Okulunuzdaki lavaboların temizliği konusunda ne düşünüyorsunuz? Gerekli olan sabun, peçete temiz su bulma konusunda zorluk yaşıyor musunuz? Bize anlatır mısın?
6. Bulduğun ev okula ne kadar uzaklıkta? Okula ulaşımında yaşadığın zorluklar neler? Bahseder misin?
7. Eğitime ilişkin masraflarını karşılamakta zorluk yaşıyor musun? Ekonomik anlamda öğretim materyallerine rahatlıkla erişim sağlıyor musun? Herhangi bir yerden burs alıyor musun? Okuldan kalan zamanlarda, hafta sonlarında, tatillerde herhangi bir işte çalışıyor musun? Okulla eğitim hayatını nasıl bir arada sürdürebiliyorsun?
8. Gelecekte beklentilerin neler? Buradan aldığın eğitimin niteliğinin, seni hedeflerine ulaştırması adına düşüncelerin neler? Bunun için neler yapmayı planlıyorsun?
9. Eğitim hayatını sürdürürken ne tür sorunlarla karşılaşıyorsun? Bu sorunlar derslerindeki başarıyı, okula devam etmeni engelliyor mu? Okul, öğretmen ya da rehberlik servisinin yaşadığın bu sorunlar hakkında bilgisi var mı? Nasıl bir yol izliyorsunuz? Okul rehberlik servisini nasıl değerlendirirsin?